

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း
လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

**နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏
ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု**

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း

လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏

ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု

Markus Böckenförde

ယခုစာအုပ်သည် International IDEA က ထုတ်ဝေထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် အခန်း ၄ အနေဖြင့် ပါဝင်သည်။ လမ်းညွှန်စာအုပ်တစ်အုပ်လုံးကို အီလက်ထရွန်းနစ်စာအုပ် အသွင် PDF ဖိုင်အနေဖြင့် <http://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=my> တွင်ရရှိနိုင်ပြီး ယင်းတွင် မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသောအကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းတည်ဆောက်ခြင်း (အခန်း ၃)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးတို့၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ (အခန်း ၅ နှင့် ၆) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော အစိုးရပုံစံများ (အခန်း ၇) တို့ပါဝင်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်

© ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း (International IDEA) ၊ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မူပိုင် ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော စာတမ်းကို ၂၀၁၁ ခုနှစ် မူပိုင်ခွင့်ဖြင့် ထုတ်ဝေသည်။

ယခုပုံနှိပ်မှုသည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) မှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်ထုတ်ဝေသော A Practical Guide To Constitution Building လက်စွဲစာအုပ်အား မြန်မာဘာသာသို့ တိုက်ရိုက်ပြန်ဆိုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ International IDEA (Myanmar) မှ ဘာသာပြန်စာလုံးများ၏ တိကျမှုအတွက် အတတ်နိုင်ဆုံး ကြိုးစားထားသော်ငြား ဤဘာသာပြန်ဆိုမှုအပေါ် အချက်အလက်လွဲချော်မှုရှိသည်ဟု သံသယတစ်စုံတစ်ရာရှိခဲ့ပါက နိုင်ငံတစ်ကားစာအုပ်အမှတ် ISBN: 978-91-86565-31-2 အား မူရင်းစာအုပ်အဖြစ် ရည်ညွှန်းကိုးကားသင့်ပါသည်။

ယခု ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသည် နိုင်ငံတစ်ခုခု၏ အကျိုးစီးပွား သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအကျိုးစီးပွားမှ သီးခြားကင်းလွတ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသော အယူအဆများသည် International IDEA၊ International IDEA ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများကောင်စီ သို့မဟုတ် ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့သူများ၏အမြင်များ၊ သုံးသပ်ချက်များကို ကျိန်းသေပေါက် ကိုယ်စားပြုဖော်ပြပေးခြင်းမရှိပါ။

ဤစာအုပ်အား အစအဆုံးဖြစ်စေ၊ မည်သည့် အစိတ်အပိုင်းကိုမဆိုဖြစ်စေ ကူးယူလိုပါက ခွင့်ပြုချက်ရရှိရန် အောက်ပါအဖွဲ့အစည်းသို့ လျှောက်ထားသင့်ပါသည်။

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

Strömsborg
SE - 103 34 Stockholm
Sweden
ဖုန်း - + ၄၆-၈-၆၉၈ ၃၇ ၀၀
ဖက်စ် - + ၄၆-၈-၂၀ ၂၄ ၂၂
အီးမေးလ် - info@idea.int
ဝက်ဆိုဒ် - www.idea.int

မြန်မာဒီဇိုင်း - မြင့်စိုးဦး
မျက်နှာဖုံး ဒီဇိုင်း - တာဘို ဒီဇိုင်း၊ ရာမာလာ
မျက်နှာဖုံး ရုပ်ပုံ - ရှုရစ်ဖ် ဆာဟန်

ISBN: 978-91-7671-347-1 (Print)
ISBN: 978-91-7671-348-8 (PDF)

ဤစာအုပ် ရေးသားထုတ်ဝေခြင်းကို လူ့ဇာတိအဖွဲ့အစည်း၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေးနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် ဖင်လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့မှ ပံ့ပိုးကူညီသည်။

စကားချိုး

ကမ္ဘာပေါ်တွင် ရှေးအကျဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၁၇ ရာစုတွင် ပုံစံချမှတ်ခဲ့ပြီး ယင်းသည် နိုင်ငံရေးစနစ်သစ်များအတွက် ကဏ္ဍသစ်တစ်ခုကို အပြည့်အဝ ဖွင့်လှစ်ပေးသောကြောင့် တော်လှန်ပြောင်းလဲရေး သဘောတူညီချက်အဖြစ် ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ထိုစဉ်အခါနှင့် ယခုအချိန်ကြားတွင် ကမ္ဘာကြီး၌ အမျိုးမျိုးသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြောင်းလဲတွေ့ကြုံလာခဲ့ရပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို မြှင့်တင်ပေးရန်ရည်ရွယ်သောကြောင့် ၁၉၈၉ စစ်အေးတိုက်ပွဲအပြီးတွင် အချို့ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ဖော်ပြလာခဲ့ကြသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတိုင်း၏ အဓိက လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုမှာ အစိုးရ၏ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပုံစံချမှတ်ရန်နှင့် နိုင်ငံတော်၏အာဏာနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို မည်သူကလုပ်ဆောင်သည်၊ ယင်းတို့ကို မည်သို့လုပ်ဆောင်ကြမည်၊ မည်သည့်ရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဆောင်ရွက်ကြမည်စသည်ကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် မိုးပေါ်ကကျလာမည်မဟုတ်သကဲ့သို့ အပင်မှ အလိုအလျောက်သီးပွင့်လာမည့် အရာလည်းမဟုတ်ပေ။ တကယ်တမ်းတွင် ယင်းတို့သည် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာနောက်ခံအနေအထားများ၊ ရွေးချယ်မှုများနှင့် နိုင်ငံရေးကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ၏ ပုံဖော်မှုများကြောင့် ရရှိလာသောလူသားများ၏ ဖန်တီးမှုနှင့် ရလဒ်များသာ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် နိုင်ငံသားများသည် မူလအာဏာရှိသူအဖြစ် အခွင့်အရေးရှိရမည် ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံသားတစ်ဦးတစ်ယောက်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ နိုင်ငံသားများက ပေးဆပ်ထားရသော အမျိုးသားရေးသစ္စာစောင့်သိမှုနှင့်ညီမျှသည့် အကျိုးအမြတ်များ၊ ပံ့ပိုးမှုများကို ယင်းတို့အား ပြန်လည်တုံ့ပြန်ပေးသည့်အနေဖြင့် အစိုးရက ယင်း၏အာဏာအသုံးချမှုကို ကန့်သတ်ထားသော လူမှုရေးဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီခြင်းဟူသည့် ဝေါဟာရသည် အာဏာကျင့်သုံးမှုအား ကန့်သတ်ထားခြင်းဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ဆောင်ပါသည်။

တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ယနေ့ခေတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အဓိကအရေးပါမှုများသည် လည်း ယင်းအခြေခံလုပ်ငန်းတာဝန်များအပေါ်တွင် များစွာသက်ရောက်လျက် ရှိနေပါသည်။ ပိုမိုကောင်းမွန်သော နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုအဖြစ်ပြောင်းလဲရန် အချိန်ကျရောက်လာသောအခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ပြည်သူ့လုပ်ငန်းစဉ်များအား အလေးထားဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ရပ်တည်လာကြသည်။ ပြည်သူများသည် နိုင်ငံတော်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေး၏ ခေတ်သစ်ပြဿနာရပ်များအား ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခြင်းကို အထောက်အကူပြုမည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုသာ လိုလားမျှော်လင့်ကြပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် ဤပြဿနာရပ်များကို အကျင့်ပျက်ချစားခြင်းမှအစ ပြင်းထန်သော ဘဏ္ဍာရေးအကြပ်အတည်းများ အဆုံး၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးယိုယွင်းလာခြင်းမှအစ အစုလိုက်အပြုံလိုက် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခြင်းများအဆုံး ရှုထောင့်မျိုးစုံမှသုံးသပ်ပြီး ကမ္ဘာအနှံ့အပြားတွင်

လည်း ယင်းပြဿနာများ ပိုမိုတွေ့ရှိရလျက်ရှိပါသည်။ ပြည်သူများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ စည်းမျဉ်းများအား ချမှတ်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် ပါဝင်ခွင့်ရရှိရန် လိုလားကြသည့်အပြင် ပြီးပြည့်စုံပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို တရားဝင်ဖြစ်စေရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ခွင့်ရရှိရန်လည်း အခိုင်အမာတောင်းခံလာကြသည်ကိုလည်း နားလည်နိုင်စရာဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အရေးပါလာမှုကိုညွှန်ပြသည့် သက်သေအထောက်အထားတစ်ခုအဖြစ် “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်း” ဟူသောဝေါဟာရကို နိုင်ငံရေးအဘိဓာန်တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်ကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ယင်း စိန်ခေါ်မှုမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ချမှတ်ရေးဆွဲရာတွင် အမျိုးသမီးများ၊ လူငယ်များ၊ အားနည်းချို့ယွင်းချက်များရှိနေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ယခုအချိန်ထိတိုင်အောင် အရေးမပါဟုသတ်မှတ်၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းခံရသော လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံး၏ အကြီးမားဆုံးသောအစိတ်အပိုင်းမှ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုတင်ပြချက်များကို သင့်လျော်စွာစိစစ်တုံ့ပြန်ပေးရန် ဖြစ်သည်။

ပဋိပက္ခများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား စိန်ခေါ်နေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ပိုမိုရှေးကျသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ကိုလိုနီစနစ်မှ ပဋိပက္ခများ၏ အမွေအနှစ်ပင်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းနှစ်များတွင် ရေးဆွဲသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်များသည် နိုင်ငံတော်၊ နိုင်ငံသားတို့နှင့် ပတ်သက်၍ ခံယူချက်ချင်း၊ သဘောထားချင်း အားပြိုင်လျက်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းများ အချင်းချင်း အကြား နှစ်ဦးနှစ်ဖက်ပျက်စီးစေသည့် ပြင်းထန်လွန်းသော သဘောထားများကို အဆုံးသတ်ရန် ဦးတည်ထားပါသည်။ သေချာမှုတစ်ခုမှာ အဆိုပါဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်များကို အာဏာရှင်စနစ်၊ သက်ဦးဆံပိုင်စနစ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကသောင်းကနင်းဖြစ်ခြင်းများကို ကျောခိုင်း၍ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီခေတ်သစ်ကို ဖော်ဆောင်မည်ဟူသော မျှော်မှန်းချက်ဖြင့် ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ယခုအခါ ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှုစနစ်၏စံများနှင့် အခြေခံသဘောတရားများကိုကမ္ဘာပေါ်ရှိ နိုင်ငံအနှံ့အပြားသို့ အတော်အတန်ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိစေမည့် ခေတ်ကာလတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပုံစံချမှတ်လျက် ရှိပါသည်။ ဤလုပ်ဆောင်ချက်သည် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၊ အထူးသဖြင့်ကုလသမဂ္ဂနှင့် International IDEA ကဲ့သို့ အခြားအဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ဆောင်မှုကဏ္ဍမပါဝင်လျှင် ပိုမိုကြာမြင့်နိုင်ပါသည်။ ပြည်နယ်များအကြား ပြင်းထန်သော ပဋိပက္ခများကျဆင်းလာမှု အတိုင်းအတာသည်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစနစ်၏ အရေးပါသော အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ကြသည့် လူ့အခွင့်အရေး၊ ဥပဒေ၊ လွတ်လပ်ခွင့်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကျင့်သုံးမှု၊ တရားမျှတခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်းနှင့် တာဝန်ခံခြင်းစသော သတ်မှတ်ထားသည့် စံနှုန်းများအပေါ်ပြုလုပ်သော နိုင်ငံတကာဆွေးနွေးပွဲကို အထောက်အကူပြုပါသည်။ အာဖရိကသမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်နယ်များ အဖွဲ့အစည်းများစသော အဖွဲ့အစည်းများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လေးစားလိုက်နာခြင်းမရှိပါက သတ်မှတ်ထားသော စံနှုန်းများသည် (ဥပမာ - လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများအပြီး အာဏာကိုထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းပေးခြင်း) တရားဝင်အားဖြင့် ကြားဝင်ပေးသော ယင်းအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အုပ်

ချုပ်မှုစနစ်တွင် ပါဝင်သူများ၊ သက်ဆိုင်သူများအဖြစ် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုပေးပါသည်။ အာဖရိက သမဂ္ဂနှင့် အမေရိကန်ပြည်နယ်များအဖွဲ့အစည်း၊ စသည့် အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ယင်းတို့၏ အဖွဲ့ ဝင်နိုင်ငံများတွင် ချမှတ်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား လေးစားလိုက်နာခြင်း မရှိကြ ကြောင်း တွေ့ရှိရပါက ဥပဒေနှင့်အညီ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ယင်းတို့အား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူများအဖြစ် လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသော စံနှုန်း များက ခွင့်ပြုပေးထားသည် (ဥပမာ - လွတ်လပ်သောရွေးကောက်ပွဲများအပြီး အာဏာကိုထိန်းသိမ်း ခြင်းနှင့် လွှဲပြောင်းပေးခြင်း)။

ကျွန်ုပ်တို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများအား အခြားသော နိုင်ငံများနှင့် နိုင်ငံတကာ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများက ပေးနိုင်သည့် သင်ခန်းစာများ၊ ရွေးချယ်မှုနည်းလမ်းများ၏ အကျိုးအမြတ်များကို ရယူကြရန်တိုက်တွန်းလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူ့အခွင့် အရေးအတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှုအတွက် အာမခံပေးခြင်း၊ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များကို မြို့ပြဒီမိုကရေစီစနစ်အရ ထိန်းချုပ်ရေးအောက်တွင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် နိုင်ငံသားတိုင်းအနေဖြင့် လွတ်လပ်သော၊ မျှတသော၊ ယုံကြည်အားထား ရနိုင်လောက်သော ဆန္ဒမဲ ပေးနိုင်ခွင့်ရှိခြင်းစသောကိစ္စရပ်များကို ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရာ၌ ဆန်းသစ်တီထွင်ရန် သိပ်မ လိုအပ်လှပေ။

လက်ခံကျင့်သုံးလျက်ရှိသည့် စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် မူဝါဒများ၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သူများက အမှန်တကယ်လက်တွေ့ လုပ်ဆောင်ချက်များမှတစ်ဆင့် လေ့လာလျက်ရှိသည်ဟူသည့်အချက်ကို နိမ့်ကျသွားစေခြင်းမျိုး မဖြစ်သင့်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း၏ အဆင့်တိုင်းတွင် ဖြေရှင်းရန်လိုအပ်သည့် ခက်ခဲပြင်းထန်သော အရေး ကိစ္စများကိုတွေ့ရှိရမည် ဖြစ်သည် (ဥပမာ - တာဝန်ထမ်းဆောင်ဆဲ ပုဂ္ဂိုလ်များသည် လက်ရှိအာဏာ ကိုစွန့်လွှတ်၍ လွှဲပြောင်းပေးရန် ငြင်းဆန်နေခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်ခွင့်အာဏာရရှိရန် နည်းလမ်းစုံကို အသုံးပြုနေခြင်း)။ ၁၉၉၀ ပြည့်လွန်နှစ်များ၏ အကျိုးဆက်များအပြီး မိုက်ကယ် ဂေါ်ဘာချက်ဗ်၏ ယနေ့ကမ္ဘာကြီးအပေါ် လတ်တလောဆန်းစစ်လေ့လာချက်အရ အာဏာကို ထိပ်ပိုင်းအဆင့်၌သာ တစ်စုတစ်စည်းတည်း ထိန်းသိမ်းချုပ်ကိုင်ထားခြင်းသည် နေရာတိုင်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အမှန်တကယ်ခြိမ်းခြောက်မှု ဖြစ်စေပါသည်။

ကမ္ဘာကြီးသည် လျှင်မြန်သောခြေလှမ်းများဖြင့် ပြောင်းလဲလျှက် ရှိပါသည်။ ယနေ့ခေတ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲ တည်ဆောက်သူသည် မိမိရှေ့မှယခင် ရေးဆွဲသွားကြသူများ မရရှိခဲ့ သည့် အခွင့်အရေးများကို ရရှိပါသည်။ နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တစ်ကမ္ဘာလုံး ဆိုင်ရာသတ်မှတ်စံနှုန်းများအား နားလည်ရေးအတွက် ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်တည်ရှိ နေသော ရင်းမြစ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ခလုတ်တစ်ချက်နှိပ်ရုံမျှဖြင့် သတင်းနှင့် နည်းပညာရပ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် ရွေးချယ်စရာပုံစံများကို အမြန်ဆုံးရယူသုံးစွဲနိုင်ရန် ပံ့ပိုးနိုင်စွမ်းရှိ ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်လျက်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်များ အား International IDEA ၏ ယခု လမ်းညွှန်ချက်အသစ်မှ ပံ့ပိုးပေးထားသည့် အကြောင်းအရာများ မှာ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအား ခြုံငုံသုံးသပ်ရန် ပိုမို၍စနစ်ကျသော နည်းလမ်းများဖြစ်သည်။ ပင်ကိုယ်အားဖြင့် မပြောင်းမလဲဘဲခိုင်မာသော၊ သို့မဟုတ် သာလွန်ကောင်းမွန်သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ စနစ်များဟူ၍ မရှိသကဲ့သို့ တစ်မျိုးတည်းကျင့်သုံး၍ နည်းလမ်းအားလုံး သို့မဟုတ် ပုံစံ အားလုံးအတွက် အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သောစနစ်ဟူ၍လည်း မရှိကြောင်းကို ယင်း က အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ဤလမ်းညွှန်ချက်တွင် နိုင်ငံတိုင်းအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲရန်ကိုယ်ပိုင်နည်းလမ်းများကို ရှာဖွေရမည်ဟူသော အချက်ကို အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား ပုံစံချမှတ်ခြင်းသည် ဆောင်ရွက်သူများက တိုင်းပြည်အတွက် အကောင်းဆုံးနည်းပညာဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းမှုကိုရှာဖွေရမည့် ပညာရပ်ဆန်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုသက်သက်သာ မဟုတ်ပေ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား မူကြမ်း ရေးဆွဲကြသူများနှင့် စေ့စပ်ဆွေးနွေးသူများသည် ယင်းတို့၏ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုအဖြစ်သို့ အကွာရာတင်၍ အသွင်ပြောင်းရန်ရည်ရွယ်လျက်ရှိသော နိုင်ငံရေးသမားများ ဖြစ်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ထွက်ရှိလာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများသည် အကောင်းဆုံးသော နည်းပညာရပ်များ ရရှိနိုင်မှု နည်းပါးလှသော်လည်း အကောင်းဆုံးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များကိုမူ ရရှိနိုင်ပါသည်။

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီမှုတစ်ရပ်၏ အကျိုးဆက်အနေ ဖြင့် နိုင်ငံတစ်ခုမှလိုအပ်ချက်များကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြပေးသည့် နမူနာပုံစံတစ်ခုကိုရှာဖွေရန်အတွက် ဆွေးနွေးမှုများကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ တည်ဆောက်ကြသူများကို လေ့လာကြည့်ရလျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲနေစဉ် အတွင်းကနဦးအဆင့်မှာပင် ဤအချက်ကို သင့်လျော်ကောင်းမွန်စွာ အသုံးပြုပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံရွေးချယ်မှုအတွက် ကနဦးဆွေးနွေးမှုများကို ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ် သည့် အချက်အလက်များကို ပံ့ပိုးပေးပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ရှုပ်ထွေး ခက်ခဲသော အပိုင်းများအား နားလည်ရန်အတွက် နိဒါန်းပျိုးခြင်းတစ်ခုအဖြစ် အလွန်အသုံးဝင်လှ ကြောင်း သက်သေပြပါလိမ့်မည်။

ကမ္ဘာကြီးသည် အာရပ်ကမ္ဘာတွင် လက်ရှိ လှုပ်ရှားမှုအင်အား၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဒီမို ကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး၏ ဒေသအလိုက်လှုပ်ရှားမှု လှိုင်းကို မကြာမီပင် တွေ့မြင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဤလမ်းညွှန်ချက်စာအုပ်ကို အချိန်ကိုက်၍ ထုတ်ဝေလိုက်ရပါသည်။

Cassam Uteem
မော်ရီးတီးယပ်စ်၏ သမ္မတဟောင်း

ပြီးခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း တိုက်ကြီးများအားလုံးမှ နိုင်ငံအားလုံးသည် ယင်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်မှုကို ပြန်လည်ပုံစံချမှတ်လာပြီဖြစ်ရာ လွန်ခဲ့သော ၅ နှစ် အတွင်းကပင် ဘော်လီဗီးဗီးယား၊ အက်ဂျေဒေါ၊ အီဂျစ်၊ အိုက်စလန်၊ ကင်ညာ၊ မြန်မာ၊ နီပေါ၊ သီရိလင်္ကာ၊ ဆူဒန်၊ ထိုင်းနှင့် တူနီးရှားတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အဆင့်တစ်ခုသို့မဟုတ် အခြားတစ်ခုတွင် ရောက်ရှိပါဝင်လာခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၁ အာရပ်ကမ္ဘာတွင် လူထုဦးဆောင်သည့် တော်လှန်ရေး၏နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် နယ်ပယ်ဒေသတစ်ခုအတွင်း သင့်လျော်မှုတသော ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုဖန်တီးရာ၌ အဓိက အရေးပါသည့်ကဏ္ဍကို ဦးဆောင်နိုင်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးကို ချမှတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးအရ အသွင်ကူးပြောင်းမှုများတွင် ဖြစ်ပေါ်လေ့ရှိပါသည်။ ယင်းသည် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေး၊ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေးတို့အပြင် အကြပ်အတည်းလွန်ကာလများအတွင်း အမျိုးသားပြန်လည်ရင်ကြားစေရေး၊ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ရေး၊ ပဋိပက္ခကာလအပြီးတွင် သာတူညီမျှသော ငွေအရင်းအနှီးများ ခွဲဝေချထားပေးခြင်းအတွက် လိုအပ်ချက်တို့နှင့်လည်း ဆက်စပ်နေပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာတို့သည် အစိုးရ၏နည်းလမ်းများကို အကြမ်းရေးဆွဲရုံမျှသာမဟုတ်တော့ပဲ တရားဥပဒေအရရှိခြင်းပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်လက်ခံမည့် ပုံစံမျိုးဖြင့် ပိုမိုများပြားကျယ်ပြန့်လှသည့် စိန်ခေါ်မှုများကိုပါ တုံ့ပြန်လျက်ရှိပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရန် လိုအပ်ချက်များ မြင့်မားလာသဖြင့် ယင်းတို့သည် မကြာခဏရှုပ်ထွေးပြီး ရှည်ကြာတတ်ပေရာ ပုံစံချမှတ်ရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် စိန်ခေါ်မှုများစွာရှိနေပါသည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပုံဖော်ရာတွင် ပါဝင်မည့်သူများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နည်းလမ်းများနှင့်ပတ်သက်၍ ကျယ်ပြန့်သောစည်းမျဉ်းပေါင်းစုံဖြင့် ကြီးကြပ်ထိန်းသိမ်းထားသော လက်တွေ့ကျသော အသိအမြင်များကိုရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသော အသိအမြင်များကိုဝေမျှခြင်းသည် International IDEA ၏ အဓိကလုပ်ငန်းစဉ် ကဏ္ဍများအနက်မှတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ဝါရင့်စာရေးဆရာများက အလေးထား၍ တစ်ညီတစ်ညွတ်တည် လိုက်နာကြသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် ပထမဆုံးအကြိမ်ဖော်ပြသောပညာရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နားလည်တတ်သိမှုနှင့် အထက်ဖော်ပြပါ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသည့် အသိအမြင်တို့ကို ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်ကဖော်ပြ၍ ပုံစံချမှတ်ထားပါသည်။

ဤစာအုပ်သည် နိုင်ငံရေးသမားများ၊ မူဝါဒချမှတ်သူများနှင့် ခေတ်မီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

ရေးဆွဲခြင်းတွင် လက်တွေ့ပါဝင်ကျင့်သုံးသူများက ရင်ဆိုင်လျက်ရှိနေသော အသိအမြင်လစ်ဟာမှုများကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ယင်း၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေးတွင် လတ်တလောဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် အလားအလာများမှ သင်ခန်းစာများကိုရယူနိုင်သော ပထမတန်းစားနည်းလမ်းတစ်ရပ် ဖန်တီးပေးရန် ဖြစ်သည်။ သီးခြားကဏ္ဍများအဖြစ်ဖတ်ရှုနိုင်ရန် အခန်းများကိုခွဲထားပြီး ဆန်းစစ်ရေးအခြေခံမူဘောင်ကို အခန်းတိုင်းတွင် တသမတ်တည်း အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို လည်ပတ်ဆောင်ရွက်နေသော အကြောင်းအရာများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အတိုင်းအတာကို ပိုမိုနက်ရှိုင်းစွာ နားလည်သဘောပေါက် လာစေပါမည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ချမှတ်ရေးဆွဲခြင်းဖြင့် အခွန်ရှည်စွာ ခိုင်မာတည်တံ့သည့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ရရှိအောင်မြင်ရန် မည်ကဲ့သို့ ဖန်တီးနိုင်မည်ကို ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလက်တွေ့ လမ်းညွှန်စာအုပ်က ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းသည် ကာလရှည် အချိန်ယူသော၊ သမိုင်းနှင့်ဆိုင်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုအား အမှန်တကယ်ရေးဆွဲသောအခါတွင်လည်း ကာလတစ်ခုသတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိပါ။ ဤစာအုပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစနစ်များအား ခြုံငုံ၍နားလည်ခြင်းကို အထူးအလေးပေးပြီး မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂) နှင့်လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းများတည်ဆောက်ရန်လိုအပ်ချက် (အခန်း ၃) တို့အပြင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်မှုအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ (အခန်း ၄ မှ ၆) နှင့် အစိုးရ၏ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချခြင်းပုံစံများ (အခန်း ၇) အပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်ကို အပြည့်အစုံနားလည်ရန် အသားပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွက် အသေးစိတ်အစီအစဉ် သို့မဟုတ် နမူနာပုံစံကိုဖော်ပြထားမည်မဟုတ်သော်လည်း လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့်အသိအမြင်များမှ သင်ခန်းစာများကိုမူဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို စာရွက်ပေါ်တွင် ရေးသားဖော်ပြရန်မှာ ရိုးရှင်းလွယ်ကူမည်ဖြစ်သော်လည်း လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ချက်တွင်မူ ကွဲပြားခြားနားပါကြောင်း သင်ခန်းစာရရှိပါသည်။

စာရေးသူများ၊ မိမိတို့၏ အတွေ့အကြုံများမှ ရရှိလာသော အသိဉာဏ်စွမ်းများဖြင့် ပံ့ပိုးပေးခဲ့သော ပူးပေါင်းပါဝင်သူများနှင့် နော်ဝေးအစိုးရကိုလည်း ပံ့ပိုးမှုအတွက် စိတ်ရင်းဖြင့်ကျေးဇူးတင်ပါကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ယင်းတို့၏အကူအညီမပါပဲ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

Vidar Helgesen
အတွင်းရေးမှူးချုပ်၊ International IDEA

ကျေးဇူးတင်စွာ

ဤစာအုပ်သည် များစွာသောပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ပံ့ပိုးမှု၊ ပူးပေါင်းပါဝင် ကူညီမှုများမပါပဲ ဖြစ်လာနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် စာရေးသူများနှင့် မားကပ်စ် ဘော့ကင်ဖော့ဒ်၊ ဟာဆင် အီဗရာဟင်၊ နိုရာ ဟက်ဒလင်း၊ ဆာကွန် တာလာ ကာဒီဂါမာ ရာဂျစ်ဆင်ဟမ်၊ ပေါလို့စ် တက်စ်ဖာဂျီယော့ဂျစ်နှင့် ဝင်းလပ် ဝါဟီယူ စသော အခြားသော ပံ့ပိုးသူများ၏ ကူညီထောက်ပံ့မှုများအား ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ပြောကြားလိုပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ဘီပင် အက်ဒီဟီ ကာရီ၊ စတီဖင် ဂိုမက်စ် ကမ်ပိုစ်၊ ဆိုလန်ဒါ ဂျိုင်းစ်၊ ရှီရင် ဟာဆင်၊ တော်ကွာတို ဂျာဒင်နှင့် ဝီလ်ဖရီဒို ဗီလာကော်တာ တို့ကိုလည်း ယင်းတို့၏ အဓိကကျသော ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုအတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကိုယ်စွမ်း၊ ဉာဏ်စွမ်းရှိသရွေ့ အပင်ပန်းခံကာ သုံးသပ်စစ်ဆေးပေးကြသော တက်ဒီပရာဆပ် ဒွန်ဂါနာ၊ ကားလို့စ် အယ်လ်ဘတ်တို ဂိုတီယာ၊ နိုရီယာ မာရမ်ဘာ၊ ခရစ်စတီးနား မူရေး၊ ဂျင်နီ တူဟိုက်ကနှင့် ဂျာယမ်ပသီ ဝစ်ခ်ရမ် ရက်နေးတို့အား ယင်းတို့၏ ပြီးပြည့်စုံသော ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ကျွမ်းကျင်သော လမ်းညွှန်မှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်အပ်ပါသည်။ ကာတီယာ ပါပါဂီယာနီ အားလည်း မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းတွင် ထိထိရောက်ရောက် ပါဝင်ကူညီမှုအတွက် အထူးကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။ အခြေခံဥပဒေများအား ချမှတ်ရေးဆွဲရာတွင် အတွေးအခေါ် အယူအဆသစ်များနှင့် အမြင်များကို ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည့် ရော့လ် အာဗီလာ အော်တစ်စ်၊ အင်ဒရူး ဘရက်ဒလေ၊ အင်ဒရူး အဲလစ်စ်၊ ချယ်ရီ ဆောင်းဒါးစ်၊ လီနာ ရစ်ဒီလာတာမန်နှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ၊ များစွာသော အကြောင်းအရာများကို ဖော်ပြပေးကြသည့် IDEA ၏ ဝန်ထမ်းများအားလုံး အပါအဝင် များစွာသောပုဂ္ဂိုလ်များကိုလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏ တွဲဘက်လုပ်ဆောင်သူဖြစ်သည့် Interpeace ကိုလည်း ဤစီမံကိန်းအတွက် အတွေးအမြင်များ၊ စိတ်ကူးစိတ်သန်းများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို ဆောင်ရွက်ပေးသော ယင်း၏ ကဏ္ဍအတွက် အထူးကျေးဇူးတင်လိုပြီး Interpeace ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သူများဖြစ်သော မိုက်ကယ် ဘရန့်ထ်၊ ဂျေလ် ကော့ထရဲလ် ရာရှိုဂိုင်းနှင့် အန်တိုနီ ရက်ဂန် တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

သုတေသန ပြုလုပ်ရာတွင် ပံ့ပိုးပေးသော အမ်မလီ ဘင့်စ်၊ မူဂျီ ဖွန် လီယော့လူ၊ အိမ် ဂရီနာ၊ စနိုးလီ၊ ဂျန် အော့ဂျီစ်၊ အာဘရတ်ခ် ဆာတီ၊ အန် ကက်ထရင် ဆီကီမေရီယာ၊ ကတ်ဂျာ စတော့ဘာဂျာ၊ အန်နာ မာရီယာ ဗားဂတ်စ် နှင့် ဖီးလစ် ဝင်းစ် ဘတ်ဂ် တို့အား ထပ်လောင်းကျေးဇူးတင်အပ်ပါသည်။

ထုတ်ဝေမှုဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူ ဂျေ မက်သရူး စထရန်ဒါ နှင့် အိမ် ဂျီဟန်ဆင်တို့အပြင် International IDEA အဖွဲ့၏ စွမ်းဆောင်ရည်မြင့်မားသော ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေး အဖွဲ့အစည်း အထူးသဖြင့် နာဒီယာ ဟန်ဒယ်ဇန်ဒါ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်ကြောင်းဖော်ပြလိုပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖွဲ့၏ ပံ့ပိုးဆောင်ရွက်မှုများမှာ အဖိုးမဖြတ်နိုင်ပါ။ မယ်လန်နီ အယ်လင်၊ ဂျင်နီ ဖန်ဒီယာလန် အိုင်စ်ဘာ့ဂ်၊ ရိုစီနာ အစ်စမေးလ် - ကလွန်နှင့် တာယူ ငဲင် တို့ကိုလည်း ဤစီမံကိန်းအတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့် စိတ်အားထက်သန်စွာ ပံ့ပိုးမှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်လိုပါသည်။

နောက်ဆုံးတွင် ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ဤမြန်မာဘာသာပြန်စာအုပ်ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ကူညီပံ့ပိုးပေးသော လူဇင်ဘာခုံနိုင်ငံအစိုးရ၊ ဆွီဒင်နိုင်ငံအစိုးရ၊ နော်ဝေနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် ဖင်လန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနတို့အား ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

စကားချီး III

အမှာစာ VII

ကျေးဇူးတင်လွှာ..... IX

၁။ နိဒါန်း ၁

၂။ အစိုးရစနစ်များနှင့် ယင်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ..... ၃

 ၂.၁။ သမ္မတစနစ်..... ၄

 ၂.၂။ ပါလီမန်စနစ် ၅

 ၂.၃။ အရောစနစ် (တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ကို ရည်ညွှန်းပါသည်)..... ၇

 ၂.၄။ ကွဲပြားခြားနားသော အစိုးရစနစ်များမှ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများ ၈

 ၂.၅။ အစိုးရစနစ်အသီးသီး၏ အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို တိုင်းတာသည့် ... ၁၁

 အညွှန်းကိန်းများ၏ အကန့်အသတ်ဖြင့် အရေးပါမှု

၃။ ရည်ရွယ်ချက်/ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက် ၁၅

၄။ နောက်ခံအခြေအနေ၏ အရေးပါမှု ၂၁

၅။ ပုံစံဒီဇိုင်း ရွေးချယ်စရာများ ၂၅

 ၅.၁။ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ပုံစံချမှတ်ရာ၌ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား ပုံစံချမှတ်ခြင်း ၂၅

 ၅.၂။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို အုပ်ချုပ်ရေးအင်စတီကျူးရှင်း အဆင့်ဆင့်သို့ ခွဲဝေပေးရာတွင် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ..... ၂၇

 ၅.၂.၁။ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်သော နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေး (collegial executive) ၂၈

 ၅.၂.၂။ အုပ်ချုပ်သူ နှစ်မျိုးနှစ်စား ပါဝင်သော နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် ၃၁

 ၅.၂.၃။ သမ္မတ၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန်ကာလ သတ်မှတ်ချက်များ..... ၃၄

 ၅.၂.၄။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးသို့ ၃၆

 လွှဲပြောင်းပေးသော နည်းလမ်းဖြင့် ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း

 ၅.၃။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အပေါ် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ထိန်းကျောင်းမှုများ ၄၁

 ၅.၃.၁။ အစိုးရ၏ အကြီးအကဲ (ဝန်ကြီးချုပ်) အား ခန့်အပ်/ရွေးချယ်/..... ၄၃

 ထုတ်ပယ်နိုင်သောအာဏာ

၅.၃.၂။ ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ် ထိန်းချုပ်ခြင်း.....	၄၄
၅.၃.၃။ အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတင်သွင်းခြင်း.....	၄၅
၅.၃.၄။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းခြင်း.....	၄၆
၅.၃.၅။ စွဲချက်တင်ခြင်း.....	၄၇
၅.၃.၆။ နိုင်ငံသားများကအုပ်ချုပ်ရေးအစိုးရကို တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခွင့် ...	၄၉
၅.၄။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ထိရောက်မှုရှိသောအာဏာကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်း.....	၅၀
၅.၄.၁။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အရေးကြီးသော ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အခြားသော နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူများ၏ပါဝင်မှု.	၅၀
၅.၄.၂။ ဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ သက်ရောက်မှုကို ကန့်သတ်ခြင်း.....	၅၄

၆။ နိဂုံး..... ၅၉

မှတ်စုများ	၆၄
အဓိက စာလုံးများ	၆၇
အခြားသောရင်းမြစ်များ	၆၈
အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ	၇၀
စာရေးသူအကြောင်း.....	၇၄
International IDEA အကြောင်း	၇၅

ဇယား

ဇယား ၁။ ကွဲပြားခြားနားသော အစိုးရစနစ်များမှ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အားသာချက်များနှင့် ၉
စိန်ခေါ်မှုများ

ဇယား ၂။ ဤအခန်းတွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ..... ၆၁

ပုံ

ပုံ ၁။ သမ္မတစနစ်အစိုးရ ၅

ပုံ ၂။ ပါလီမန်စနစ်..... ၆

ပုံ ၃။ အရောစနစ် အစိုးရ ၈

ပုံ ၄။ ဗဟိုအဆင့်မှ လက်အောက်သို့ အာဏာများခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းအတွက် ၁၉
အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာများ

ပုံ ၅။ ဆူဒန်နိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း ခွဲထုတ်မှုမတိုင်မီ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ပုံစံ..... ၂၈

ပုံ ၆။ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားတို့၏ တာဝန်ဝေမျှခွဲဝေသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး..... ၂၉
အဖွဲ့ပုံစံ

ပုံ ၇။ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံ၏ တာဝန်ဝေမျှခွဲဝေသော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ ၃၁

ပုံ ၈။ ဗဟိုအဆင့်မှ ဒေသန္တရ အဆင့်သို့ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ..... ၃၈
ပေးခြင်းနှင့် တာဝန်လွှဲပြောင်းပေးခြင်းတို့၏ ကွဲပြားထင်ရှားချက်များ

ပုံ ၉။ နိုင်ငံရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း ဥပမာများ ၄၀

ဇယားကွက်

ဇယားကွက် ၁။ သမ္မတစနစ် အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ ၄

ဇယားကွက် ၂။ ပါလီမန်စနစ် အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ ၅

ဇယားကွက် ၃။ ရောထွေး ပေါင်းစည်းထားသော အစိုးရစနစ်၏ အင်္ဂါရပ်များ ၇

နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု

၁။ နိဒါန်း

နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှုအတွက် အဓိကကျသော အစိုးရ၏ကဏ္ဍသုံးခုအနက်မှကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့ဟူသည့် အစိုးရ၏ ကဏ္ဍ သုံးခုအကြား အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းနှင့် ထိုကဏ္ဍသုံးခုအကြား အချင်းချင်းဆက်စပ်နေမှုများ သည် ဤသို့ပုံစံချမှတ်ရန်အတွက် အဓိကကျသော အခြေခံသဘောတရားများဖြစ်ပါသည်။ တရား ဥပဒေများကို ရေးဆွဲချမှတ်ပြီး ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းကိုအတည်ပြုရသည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၊ ဥပဒေများကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရသည့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် တရားဥပဒေ များအပေါ်စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးသော တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့ဟူသည့် အဆိုပါကဏ္ဍသုံးရပ်၏ ကျယ်ပြန့် သော ယေဘုယျကျင့်ပြားမှုများအတွင်း သင့်လျော်မျှတသော ဟန်ချက်ညီမှုကို ပုံစံချမှတ်နိုင်ရန်နှင့် ပြဿနာရပ်များစွာကိုရင်ဆိုင်ပြီး ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရန် လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းကဏ္ဍသုံးခုတို့၏ တစ်ခု နှင့်တစ်ခုအကြား ကွဲပြားခြားနားသောအပြန်အလှန်စစ်ဆေးမှုများနှင့် ကြီးကြပ်ထိန်းကျောင်းမှုများ သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအသစ်တစ်ခုအား မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း သို့မဟုတ် လက်ရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် စဉ်ဆက်မပြတ်ဆွေးနွေးငြင်းခုံနိုင်ရန်အတွက် အကြောင်းအရင်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ဒီဇိုင်းပုံစံအကြောင်း ဆွေးနွေးရာတွင်သီးသန့်အကြောင်းအရာတစ်ခုအဖြစ် ဆွေးနွေးနိုင်မည်မဟုတ်ဘဲ ယင်းပါဝင်လည်ပတ် နေသည့် အစိုးရဖွဲ့စည်းပုံတစ်ခုလုံးကို နားလည်ထားရန်လိုအပ်ပါသည်။

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွက် ပုံစံချမှတ်ရေးနည်းလမ်းများကို ပို၍အသေးစိတ်ကျ စွာစဉ်းစားခြင်းမပြုမီ နိုင်ငံတော်၏ကဏ္ဍသုံးရပ်အကြား အချင်းချင်းဆက်စပ်နေမှုများအပေါ် အကျဉ်း

ချုပ် ခြံသုံးသပ်ချက်သည် အထောက်အကူပြုမည်ဟု ယူဆရပါသည်။ အထူးသဖြင့် အစိုးရ၏ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့အကြားရှိ အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ ဟန့်ချက်ညီ မှုသည် မတူညီသောစီမံဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ပုံစံသတ်မှတ်မှုနည်းလမ်းများကိုပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုလေ့လာ၍ ဆွေးနွေးကြသူများသည် သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန်စနစ်နှင့် ယင်း တို့နှစ်ခု၏ အင်္ဂါရပ်များ ရောထွေးစွာရှိနေသော အရောစနစ်ဟူသည့် အမျိုးအစားသုံးခုအသွင်အဖြစ် ကျယ်ပြန့်သည့်အခင်းအကျင်းရှိသည့်စနစ်များကို ခွဲခြားသတ်မှတ်လေ့ရှိကြပါသည်။ သမ္မတစနစ်နှင့် ပါလီမန်စနစ်အကြား အခြေခံကွာခြားချက်မှာ သမ္မတစနစ်တစ်ခုတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့်အစိုးရ ၏ အကြီးအကဲတို့ကို ပုံသေသတ်မှတ်ထားသော ကာလတစ်ခုအတွက် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၊ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့ဟူသည့် အစိုးရ၏ ကဏ္ဍသုံးခုအကြား အာဏာကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းနှင့် အချင်းချင်း ဆက်စပ်နေမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၏ အဓိကကျသော အခြေခံသဘော တရားများ ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတစ်ခုချင်းစီသည် အဆိုပါကဏ္ဍ သုံးရပ်အကြားတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင်မြေပြင် အနေထားနှင့်ကိုက်ညီပြီး တိကျသော ဟန့်ချက်ညီမျှတမှုရှိစေရန်ပုံစံချမှတ်ပါသည်။

မြောက်သော်လည်းလွှတ်တော် စနစ်တွင် လွှတ် တော်ကိုသာ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြောက် ၍ အစိုးရ၏အကြီးအကဲကို လွှတ်တော်ကပင် ရွေးကောက်တင်မြောက်ပြီး ၎င်းသည်လွှတ် တော်၏ အမြဲတမ်းပံ့ပိုးမှုကို လိုအပ်ပါသည်။ ထိုစနစ်နှစ်ခုအကြား အခြားသောကွဲပြားချက် များကို ထုတ်နှုတ်နိုင်သော်လည်း အဆိုပါကွဲပြား ချက်များသည် သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန်စနစ် သို့ မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်စသဖြင့် အမျိုးအစားခွဲခြားရာတွင် ထောက်ကူပံ့ပိုးခြင်း ရှိ မရှိအပေါ်မူတည်၍ အယူအဆများကွဲပြား ခြားနားကြပါသည်။

၂။ အစိုးရစနစ်များနှင့် ယင်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများ

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်ခြင်း (constitutional design) ၏ အဓိကကျသော အကြောင်းအရာ တစ်ရပ်မှာ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံ (state structure) အား ပုံစံသတ်မှတ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။

ယေဘုယျအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများက ယင်းတို့အနေဖြင့် သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန်စနစ် သို့မဟုတ် အရောစနစ်ကို လက်ခံကျင့်သုံးနေကြကြောင်း တိကျပြတ်သားစွာ တရားဝင်ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတိုင်းသည် အစိုးရ၏ကဏ္ဍနှစ်ရပ်အကြား ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင် မြေပြင်အနေအထားနှင့်ကိုက်ညီပြီး တိကျသောဟန်ချက် ညီညွတ်မှုတူမှုရှိစေရန် ပုံစံဖော်ချမှတ်ပါသည်။ ထို့နောက်တွင် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံပညာရှင်များသည် ၎င်းတို့ကို အမျိုးအစားအလိုက် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း ဒီဇိုင်းပုံစံအတိအကျ ပြန်လည်ခွဲခြားပါသည်။ ပညာရှင်အသီးသီးသည် အဆိုပါပုံစံများကို သတ်မှတ်ချက်ဘောင်အမျိုးမျိုးအပေါ်မှီတည်ကာ သတ်မှတ်ကြသောကြောင့် အချို့သောနိုင်ငံများသည်လည်း မတူညီသောစာရေးဆရာအလိုက် အမျိုးအစားအမျိုးမျိုး သတ်မှတ်ခံရပါသည်။ စနစ်တစ်ခုအတွင်းဖြစ်လာနိုင်ခြေရှိသော အားသာချက်နှင့် အားနည်းချက်များကိုဆွေးနွေးရာတွင် ဤမရေရာမှုသည် အလွန်ခက်ခဲစေပါသည်။¹ ထို့ကြောင့် ဤအချက်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကာ အောက်ပါစာပိုဒ်များတွင် စနစ်များအကြောင်းကို အကျဉ်းချုပ်မိတ်ဆက်ပြီး ယေဘုယျ သုံးသပ်တင်ပြထားပါသည်။ အစိုးရစနစ်တစ်ရပ်ကိုရည်ညွှန်းဖော်ပြရာတွင် အများစု

ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများကို ထမ်းဆောင်နိုင်သော အစိုးရတစ်ရပ် တည်ဆောက်ရေးအတွက် တည်ငြိမ်သော ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေခံသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ရှာဖွေခြင်းသည် အစိုးရစနစ်အသီးသီး၏ ဆက်စပ်နေသော အဆိုးအကောင်း၊ အကျိုးအပြစ်များအား ဆန်းစစ်အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ဒွန်တွဲနေလေ့ရှိပါသည်။

ကယေဘုယျလက်ခံထားသည့် သတ်မှတ်ချက်ဘောင်တစ်ခု (parameter) ၏ လက္ခဏာရပ်များကို ဇယားကွက် ၁ မှ ၃ တွင် စာလုံးအမည်းများဖြင့် ဖော်ပြထားပါသည်။ အချို့သော စောင့်ကြည့်လေ့လာသူများက ရည်ညွှန်းဖော်ပြလေ့ရှိပြီး အချို့ကမူ သင့်လျော်ခြင်းမရှိဟူ၍ ယူဆထားသော စံသတ်မှတ်ချက်များကိုလည်း ဤစာတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။ သို့သော် ၎င်းတို့ကို သက်ဆိုင်ရာအစိုးရစနစ်များအား အမျိုးအစားသတ်မှတ်ပေးသည့် အင်္ဂါရပ်တစ်ခုအနေဖြင့်ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားခြင်းမရှိပါ။

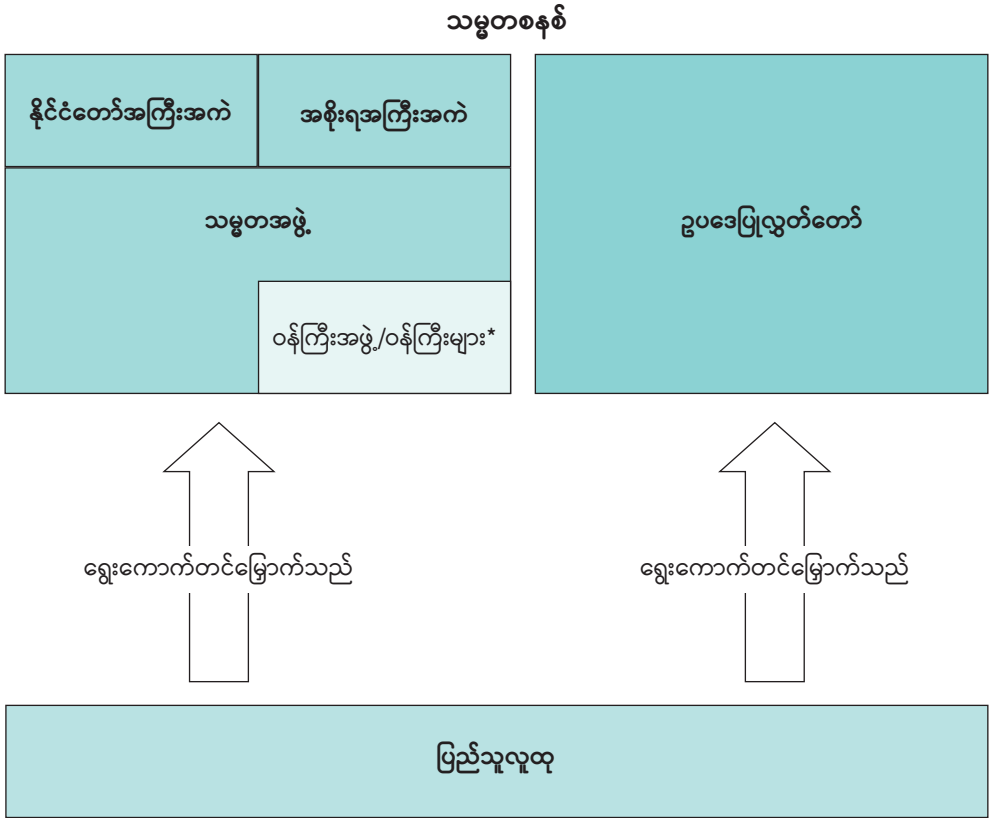
၂.၁။ သမ္မတစနစ်

ဇယားကွက် ၁။ သမ္မတစနစ် အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ

သမ္မတစနစ်၏ အဓိကလက္ခဏာရပ်များမှာ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့သည် မဲဆန္ဒရှင်များ၏ သီးခြားကိုယ်စားပြုအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ပြီး ယင်းတို့၏ နောက်ခံအခြေအနေနှင့် ရပ်တည်မှုများသည်လည်း ကွဲပြားခြားနားပါသည်။ (ယင်းအခြေအနေသည် ထွက်ပေါက်မရှိသောအခြေအနေမှ လွတ်မြောက်ရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သော နည်းလမ်းမရှိပဲ အဆိုပါကဏ္ဍနှစ်ရပ်အကြား ချောင်ပိတ်မိသော အခြေအနေကို ဖန်တီးနိုင်ပါသည်။)

- သမ္မတသည် နိုင်ငံတော်နှင့် အစိုးရ၏ အကြီးအကဲဖြစ်သည်။
- ပြည်သူလူထု၏မဲဆန္ဒဖြင့်သာ (သို့မဟုတ် ပြည်သူ့သဘောထားကိုအကောင်အထည်ဖော်ပေးမည့် ကြားခံအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ) သမ္မတကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။
- သမ္မတ၏ အာဏာတည်သော ရာထူးသက်တမ်းကို ပုံသေသတ်မှတ်ထားပါသည် (အယုံအကြည်မရှိအဆို တင်သွင်းခြင်းဖြင့်ဖြုတ်ချ၍ မရပါ) ။ ယင်းအနေဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ် နိုင်ငံရေးအရတာဝန်များမရှိသကဲ့သို့ အာဏာတည်နေရေးအတွက် ၎င်းပါတီ၏ ပံ့ပိုးမှုအပေါ် မှီခိုခြင်းလည်း မရှိပါ။
- ယေဘုယျအားဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့သည် ယင်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို သမ္မတထံမှသာ ရရှိပါသည်။
- သမ္မတသည် ရံဖန်ရံခါ၌ ဥပဒေပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ်တွင် နိုင်ငံရေးအရ အာဏာသက်ရောက်မှု အနည်းငယ် ရှိပါသည်။

ပုံ ၁။ သမ္မတစနစ်အစိုးရ

*ဝန်ကြီးများကို ယေဘုယျအားဖြင့် သမ္မတကသာ ခန့်အပ်ခြင်း၊ ထုတ်ပယ်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။

ရင်းမြစ်။ Adapted from Diehl, Katharina, et. al. *Max Planck Manuals on Constitution Building: Structures and Principles of a Constitution*, 2nd edn (Max Planck Institute, 2009) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု တည်ဆောက်ပုံနှင့် မူဝါဒများလက်စွဲစာအုပ်မှ ရယူ ကိုးကားပါသည်။

၂.၂။ ပါလီမန်စနစ်

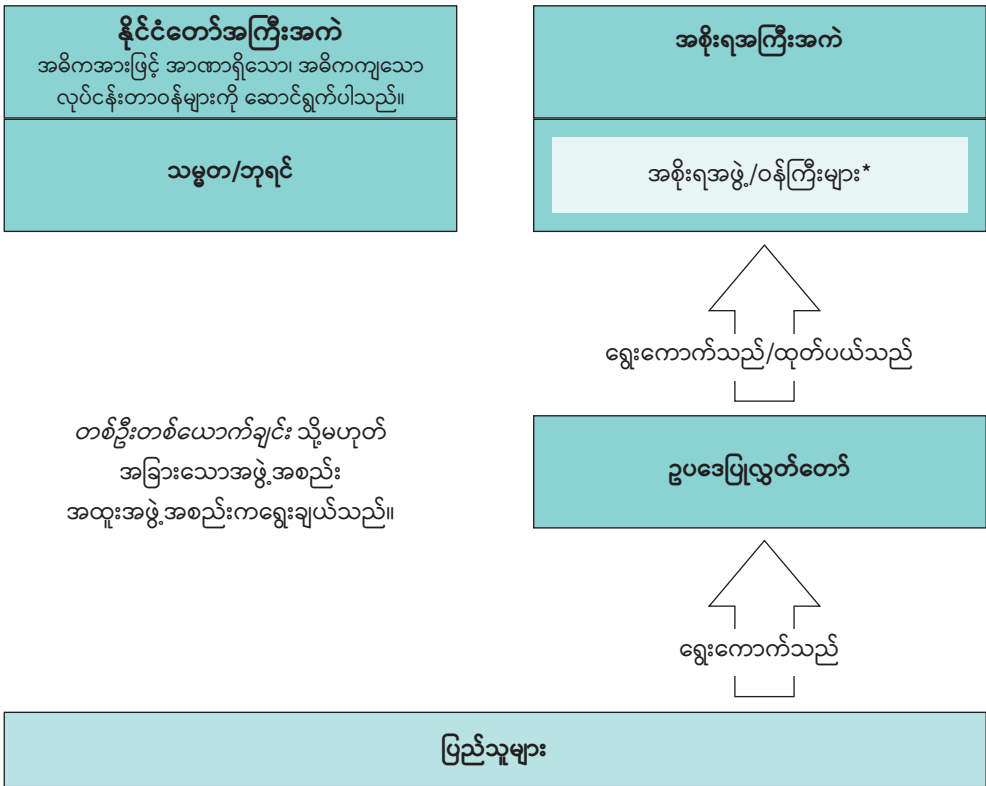
ဇယားကွက် ၂။ ပါလီမန်စနစ်အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ

ဤစနစ်၏ အဓိကသတ်မှတ်ချက်မှာ အာဏာကိုထိပ်ပိုင်းအဆင့်၌သာ တစ်စုတစ်စည်းတည်းချုပ်ကိုင်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ဝါစဉ်အရ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏လက်အောက်တွင် ရှိရမည်ဖြစ်သောကြောင့် ယင်း၏ နောက်ခံအနေအထားများနှင့် ရပ်တည်မှုသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ်၌ မူတည်နေပါသည်။

- အစိုးရ၏အကြီးအကဲကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကသာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။
- (လွှတ်တော်သည်အယုံအကြည်မရှိအဆိုကို တင်သွင်းနိုင်သောကြောင့်) အစိုးရအကြီးအကဲသည် လွှတ်တော်ထံတာဝန်ခံရပြီး ၎င်းပါတီ၏ ပံ့ပိုးမှုအပေါ် မှီခိုရသည်။
- ယေဘုယျအားဖြင့် (ဘုရင်ဖြစ်စေ၊ အာဏာရသော သမ္မတဖြစ်စေ) နိုင်ငံတော်၏ အကြီးအကဲနှင့် အုပ်ချုပ်သူအစိုးရ၏ အကြီးအကဲတို့သည် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်တည်း မဟုတ်ပါ။

ပုံ ၂။ ပါလီမန်စနစ်အစိုးရ

ပါလီမန်စနစ်

*ဝန်ကြီးများကို အစိုးရအကြီးအကဲက ခန့်အပ်ခြင်း၊ ထုတ်ပယ်ခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်ပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သဘောတူညီမှုကို ရယူရပါသည်။

ရင်းမြစ်။ Adapted from: Diehl, Katharina, et. al. Max Planck Manuals on Constitution Building: Structures and Principles of a Constitution, 2nd edn (Max Planck Institute, 2009) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု တည်ဆောက်ပုံနှင့် မူဝါဒများလက်စွဲစာအုပ် မှ ရယူ ကိုးကားပါသည်။

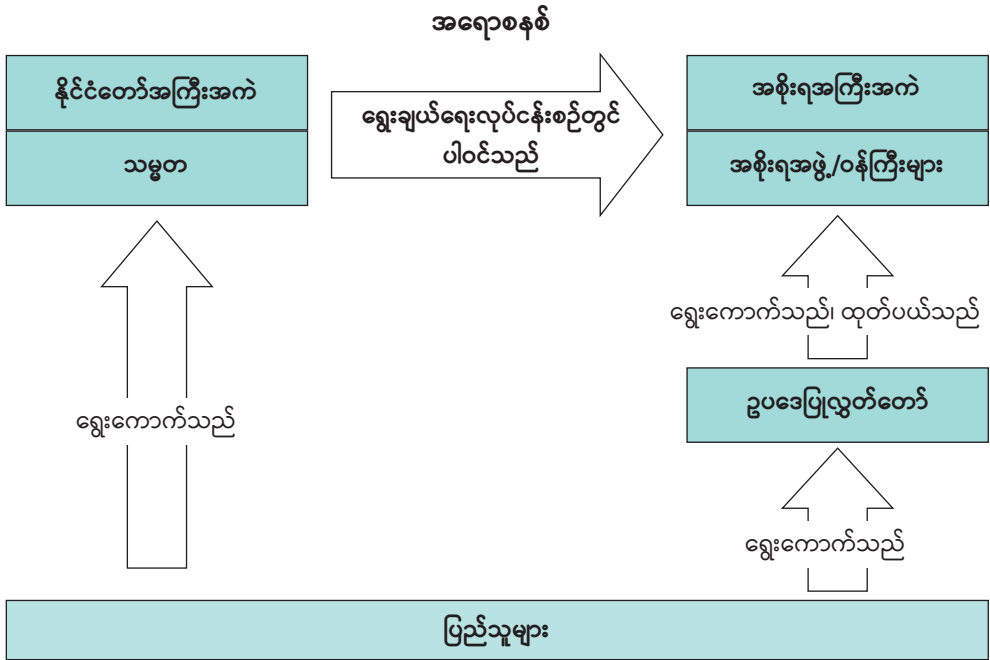
၂.၃။ အရောစနစ် (တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ကို ရည်ညွှန်းပါသည်)

ဇယားကွက် ၃။ အရောစနစ်အစိုးရ၏ အင်္ဂါရပ်များ

အရောစနစ်၏ အဓိကအင်္ဂါရပ်မှာ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးရှိခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အဆင့်တစ်ခုတည်းအဖြစ်သတ်မှတ်၍ ကဏ္ဍနှစ်ခု၏လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာဆက်နွှယ်မှုကို ပေါင်းစပ်ထားပါသည်။

- နိုင်ငံတော်၏ခေါင်းဆောင်အဖြစ် ထမ်းဆောင်သောသမ္မတကို ပြည်သူလူထု၏ မဲဆန္ဒဖြင့်သာ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။
- ဝန်ကြီးချုပ်အား ရွေးချယ်ခြင်း၊ ခန့်အပ်ခြင်း၊ ထုတ်ပယ်ခြင်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် သမ္မတထံ၌ရော၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ထံ၌တွင်ရော ထိန်းချုပ်ပိုင်ခွင့် အပြည့်အဝမရှိပါ။
- (လွှတ်တော်သည် အယုံအကြည်မရှိအဆိုကို တင်သွင်းနိုင်သောကြောင့်) အစိုးရအဖွဲ့၏အကြီးအကဲဖြစ်သည့် ဝန်ကြီးချုပ်သည် လွှတ်တော်ထံတာဝန်ခံရပါသည်။
- ယေဘုယျအားဖြင့် သမ္မတတွင် အတော်အတန်ကြီးမားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာရှိပါသည်။

ပုံ ၃။ အရောစနစ် အစိုးရ

* ဝန်ကြီးများကိုခန့်အပ်ရာတွင် အစိုးရအဖွဲ့အကြီးအကဲအား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း/ ထုတ်ပယ်ခြင်းပြုသည့်လုပ်ငန်းစဉ်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို အသုံးပြု၍ ခန့်အပ်ပါသည်။ သို့မဟုတ် ဝန်ကြီးများကို အစိုးရအဖွဲ့၏ အကြီးအကဲက ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်စေ/ ထုတ်ပယ်ခြင်းဖြစ်စေ ပြုလုပ်နိုင်ပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အတည်ပြုချက်ကို ရယူရပါသည်။

ရင်းမြစ်။ Adapted from: Diehl, Katharina, et. al. Max Planck Manuals on Constitution Building: Structures and Principles of a Constitution, 2nd edn (Max Planck Institute, 2009) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု တည်ဆောက်ပုံနှင့် မူဝါဒများလက်စွဲစာအုပ် မှ ရယူ ကိုးကားပါသည်။

၂.၄။ ကွဲပြားခြားနားသော အစိုးရစနစ်များမှ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သူများသည် ငြိမ်းချမ်းရေး၊ တည်ငြိမ်မှု၊ ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေးနှင့် (မကြာခဏဆိုသလို) ဒီမိုကရေစီစနစ်အသွင်ကူးပြောင်းခြင်းတို့အပြင် ထိရောက်သည့်စွမ်းရည်ရှိပြီး လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို အလွဲသုံးစားမလုပ်သော အစိုးရပါဝင်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို ရေးဆွဲနိုင်ရန်မျှော်မှန်းကြပါသည်။ သင့်လျော်ကောင်းမွန်သော အစိုးရစနစ်အားရှာဖွေခြင်းသည် အဆိုပါသတ်မှတ်ချက်များကိုရရှိစေရန် သက်ဆိုင်ရာအစိုးရစနစ်များ၏ဆက်စပ်နေသော အဆိုးအကောင်း၊ အကျိုးအပြစ်များအား ဆန်းစစ်အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ဒွန်တွဲနေလေ့ရှိပါသည်။ အမှန်စင်စစ် စနစ်တစ်ခုခြင်းစီ၏ အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများအား လေ့လာတင်ပြထားသည့် ရေးသားဖော်ပြချက်များ များစွာရှိပါသည်။ ဇယား ၁ သည် သင့်လျော်သောအစိုးရစနစ်

၈ ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

များတွင် အများစုတွေ့ရလေ့ရှိသော အားသာချက်များနှင့် ယင်းစနစ်တစ်ခုချင်းစီနှင့် ဆက်စပ်နေသော စိန်ခေါ်မှုများကို အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။

ဇယား ၁။ ကွဲပြားခြားနားသောအစိုးရစနစ်များမှ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများ

	အားသာချက်များ	စိန်ခေါ်မှုများ
<p>သမ္မတစနစ်</p>	<p>တိုက်ရိုက်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ။ တိုက်ရိုက်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာတွင် နိုင်ငံသားများသည် ရွေးချယ်မှုများ ပိုမိုဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့၏ သတ်မှတ်ထားသော ဦးစားပေးကိစ္စရပ်များကို ပိုမိုထင်ဟပ်စွာ လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်မည့် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးချယ်ခွင့်ပြုထားသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းသည်နိုင်ငံသားများမှ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို တာဝန်ယူမှုရှိနိုင်စေရန်အတွက်ပိုမို၍ ထိရောက်သောတိုက်ရိုက်ယန္တရားတစ်ခုအနေဖြင့် ထောက်ပံ့ပေးပါသည်။</p> <p>တည်ငြိမ်မှု။ သမ္မတ၏ အာဏာတည်သော ရာထူးကာလကို အတိအကျသတ်မှတ်ထားခြင်းသည် မူဝါဒချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ကြိုတင်ခန့်မှန်း၍ရနိုင်ခြင်းနှင့် တည်ငြိမ်ခြင်းကို ရံဖန်ရံခါတွင် ပါလီမန်စနစ်များထက် ပို၍ဖန်တီးပေးနိုင်ပါသည်။ ပါလီမန်စနစ်တွင် တစ်စတစ်စနှင့် မကြာခဏဖျက်သိမ်းခြင်း၊ မကြာခဏပြန်လည်ဖွဲ့စည်းခြင်း သို့မဟုတ် အစိုးရအဖွဲ့၏ တည်ငြိမ်မှုမရှိခြင်းသည် အစိုးရ၏ စီမံကိန်းများ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုကို ထိခိုက်စေပြီး နိုင်ငံရေးစနစ်ကိုလည်း မတည်မငြိမ် ဖြစ်စေပါသည်။</p> <p>အာဏာကိုခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း။ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အားပြိုင်နေသော ပုံစံနှစ်မျိုးကိုကိုယ်စားပြုပြီး ပုံစံတစ်မျိုးခြင်းစီသည် အခြားပုံစံတစ်မျိုးကိုထိန်းကျောင်းနိုင်ပါသည်။ ယင်းတွင် ကွဲပြားခြားနားသော မူဝါဒဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကိုဆွေးနွေးငြင်းခုံနိုင်ရန် လွတ်လပ်ခွင့်ကိုလည်းပိုဖန်တီး</p>	<p>အာဏာရှင်စနစ်ဆီသို့ယိမ်းနိုင်ခြေရှိခြင်း။ သမ္မတစနစ် ရွေးကောက်ပွဲ၏ “အနိုင်ရသူအကုန်ယူ” ဟူသော သဘောသဘာဝကြောင့် သမ္မတများသည်မဲဆန္ဒရှင်အများစု၏ ထောက်ခံမဲဖြင့် ပြိုင်ဘက်အား ပွတ်ကာသီကာ အနိုင်ရခြင်းမှတစ်ပါး အခြားသောအချက်များကြောင့် ရွေးကောက်ခံရခြင်းမှာဖြစ်ခဲလေ့ရှိပြီး နိုင်ငံတော်၏ တစ်ခုတည်းသောဂုဏ်သိက္ခာနှင့်အာဏာအရှိဆုံးသော နိုင်ငံရေးရာထူးကိုပါ တစ်ဦးတည်း ရလေ့ရှိပါသည်။</p> <p>တစ်ခါတစ်ရံတွင် ထောက်ခံမဲအနည်းငယ် ပိုမိုရရှိသော်လည်း တိုင်းပြည်တစ်ခုလုံးအား ကိုယ်စားပြုသည်ဟူသောစိတ် ဝင်နေသည့်အခါ သမ္မတသည်အတိုက်အခံများအပေါ် သည်းခံနိုင်စွမ်း နည်းပါးခြင်း၊ နောက်တစ်ကြိမ် ပြန်လည်ရွေးကောက်ခံရရန်အတွက် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို အလွဲသုံးစားပြုလုပ်နိုင်ချေများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ဥပဒေအထက်တွင် ရှိနေသည်ဟူသော ခံစားထင်မြင်ချက်မျိုး ပေါ်ပေါက်စေရန် ဖန်တီးခြင်းမျိုးများပင် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။</p> <p>နိုင်ငံရေးချောင်ပိတ်မှုအခြေအနေ။ ကဏ္ဍနှစ်ရပ်လုံးက ဆုံးဖြတ်ရေးအာဏာကို ညီတူညီမျှထားသောကြောင့် သမ္မတအနေဖြင့် လွှတ်တော်မှတစ်ဆင့် ယင်း၏ လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လိုအပ်သော ဆန္ဒမဲမာဏ အများစုကို မရရှိပါက နိုင်ငံရေးအရ မတိုးသာ မဆုတ်သာအခြေအနေမျိုးကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။</p>

	<p>ပေးပါသည်။ အစိုးရအပေါ်အတိုက်အခံပြုလုပ်ခြင်းသည်အစိုးရ၏ ရုပ်တည်ချက်ကို ထိခိုက်နစ်နာစေခြင်းမရှိသကဲ့သို့ ရွေးကောက်ပွဲအသစ်များ ထပ်မံကျင်းပရန် လိုအပ်မှုကိုလည်းမဖြစ်ပေါ်စေပါ။</p>	
<p>ပါလီမန်စနစ်</p>	<p>အများပါဝင်မှုရှိခြင်း။ ပါလီမန်စနစ်သည် ကွဲပြားခြားနားမှုများကြီးမားစွာ တည်ရှိနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအတွင်း ကျယ်ပြန့်၍ ပြည့်စုံသော ပါဝင်မှုရှိသည့် အစိုးရစနစ်ကို ဖန်တီးပေးနိုင်ရန် အလားအလာ ပေးစွမ်းနိုင်ပါသည်။</p> <p>ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိခြင်း။ အစိုးရအဖွဲ့ အကြီးအကဲတစ်ဦး၏ နိုင်ငံရေးစီမံချက်များသည် ပြည်သူလူထုအများစု၏ သဘောထားကို ကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိပါက ၎င်းအား ရာထူးမှအချိန်မရွေး ထုတ်ပယ်နိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ ၎င်းသည်လွှတ်တော်၏ ထောက်ခံမှုမရရှိပါကအစိုးရအကြီးအကဲက ရွေးကောက်ပွဲအသစ် ကျင်းပနိုင်ပါသည်။</p> <p>ထိရောက်မှုများ။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် နိုင်ငံရေးဗီတိုအာဏာ သုံးကာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏လုပ်ငန်းတာဝန်ကို နှောင့်နှေးစေခြင်း သို့မဟုတ် ပိတ်ဆို့ခြင်းများ မပြုလုပ်သောကြောင့် ဥပဒေပြုလုပ်ငန်းများ ပိုမိုမြန်ဆန်လာနိုင်ပါသည်။</p>	<p>တည်ငြိမ်မှုမရှိခြင်း။ အစိုးရသည် အများစု၏ ဆန္ဒမဲအရ ပြိုကွဲနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့်ညွန့်ပေါင်း အစိုးရသည် အစိုးရအဖွဲ့အား တည်ငြိမ်စေရန်အတွက် အခက်အခဲများပိုမို၍ကြုံတွေ့ နိုင်ပါသည်။</p> <p>အာဏာကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးသည့် အနေအထားများ မရှိခြင်း။ ရင်းနှီးသော ဆက်ဆံရေးကိုထောက်ထား၍ လွှတ်တော်သည် အစိုးရအား ဝေဖန်ခြင်းမပြုကြပါ။ ထို့အပြင် အစိုးရမှလည်း ဖြုတ်ချခံရမည်ကို စိုးရိမ်သဖြင့် ခိုင်မာသော မူဝါဒများနှင့် စီမံချက်များ ကျင့်သုံးနိုင်မှုမရှိခြင်း ပြဿနာရပ်များလည်း ရှိပါသည်။</p>
<p>အရောစနစ်</p>	<p>ပြီးပြည့်စုံမှုရှိခြင်း။ အရောစနစ်သည် အတိုက်အခံ အင်အားစုများအကြား အာဏာခွဲဝေ သတ်မှတ်ပေးခြင်းကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ခွင့်ပြုပေးပါသည်။ ပါတီတစ်ခုသည် သမ္မတနေရာကိုရရှိနိုင်ပြီး အခြားတစ်ခုသည် ဝန်ကြီးချုပ်ရာထူးကို ရရှိပိုင်ဆိုင်နိုင်သောကြောင့် နှစ်ခုစလုံးသည် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှုစနစ်များတွင် ခိုင်မာသောနေရာကို ရရှိနိုင်ပါသည်။ ၎င်းကိစ္စရပ်အပေါ် အကောင်းမြင်ရှုထောင့်မှ ဖြစ်နိုင်ခြေကို ခန့်မှန်းရပါက ယင်းသည် ကျန်စနစ်နှစ်ခုလုံး၏ အားသာချက်အချို့ကိုပေါင်းစည်းထားနိုင်ပါသည်။</p>	<p>မတိုးသာမဆုတ်သာအခြေအနေ။ အရောစနစ်တွင် သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်အကြား အုပ်ချုပ်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခများရှိနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့်မတူညီသော ပါတီများမှ သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးချုပ် 'ယှဉ်တွဲထမ်းဆောင်' ရသောအခြေအနေမျိုးတွင် ဖြစ်တတ်ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူယှဉ်တွဲနေထိုင်မှုအောက်တွင် သမ္မတရော ဝန်ကြီးချုပ်ကပါ ပြည်သူ့ကိုယ်စားပြောကြားရန် အာဏာရှိကြောင်း တရားဝင်အတည်ပြုဖော်ပြနိုင်ပါသည်။ (သမ္မတစနစ်နှင့်အလားတူစွာ)။ ၎င်းကိစ္စရပ်အပေါ် အဆိုးမြင်ရှုထောင့်မှ ခန့်မှန်းရမည် ဆိုပါက</p>

ယင်းသည် ကျန်စနစ်နှစ်ခုလုံးမှ စိန်ခေါ်မှု အချို့ကိုလည်း ပေါင်းစည်းထားနိုင်ပါ သည်။

၂.၅။ အစိုးရစနစ်အသီးသီး၏ အားသာချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို တိုင်းတာသည့် အညွှန်းကိန်းများ၏ အကန့်အသတ်ဖြင့် အရေးပါမှု

တိုင်းပြည်တစ်ပြည်ရှိ နိုင်ငံရေးအခြေအနေအပေါ် အစိုးရစနစ်တစ်ခု၏ သက်ရောက်မှုများ ကို ကြိုတင်ခန့်မှန်းရန်မှာ ခက်ခဲသောတာဝန်တစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါစနစ်များ၏ အားသာချက် များ၊ စိန်ခေါ်မှုများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ စာရေးဆရာအမျိုးမျိုး၏ ကွဲပြားခြားနားသော အယူအဆများကို စုစည်းဖော်ပြထားသည့် ဇယား ၁ ကို ဖတ်ရှုရာတွင် အကြောင်းအမျိုးမျိုးအရ သတိပြု၍ ဖတ်ရှုလေ့ လာသင့်ပါသည်။

ပထမဦးစွာ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း စနစ်တစ်ခုချင်းစီ၏ ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက်များ အပေါ် ယေဘုယျလက်ခံအတည်ပြုထားသည့် သဘောတူညီချက်ဟူ၍မရှိပါ။ လက်ရှိတွင် အရော စနစ်/ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတ (semi-presidential) စနစ်၏ ကွဲပြားသောအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက် အနည်းဆုံး ၃ ခု ကို လက်ခံကျင့်သုံးနေကြပြီး တစ်ခုချင်းစီသည် နိုင်ငံများကိုအမျိုးမျိုးသတ်မှတ်ကြ ပါသည်။ သက်ဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များအပေါ်မူတည်၍ အချို့နိုင်ငံများသည် ပါလီမန်စနစ် ကျင့်သုံးနေဆဲဟု သတ်မှတ်ခံထားရပြီး အချို့ကမူ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ကို ကျင့်သုံးနေခြင်း ဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်လာကြတာမျိုးလည်းရှိပါသည် (ဥပမာ ဩစတြီးယား၊ အိုင်ယာလန်)။ တစ်ချို့ နိုင်ငံများကိုမူ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်အစား သမ္မတစနစ်ကိုသာကျင့်သုံးနေခြင်းဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်ကြပါသည် (ဥပမာ ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံ သို့မဟုတ် တောင်ကိုရီးယား)။ အုပ်ချုပ်မှုစနစ် ၏ သဘောတရားတစ်ခုချင်းစီကို မည်ကဲ့သို့အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုကြမည်ဆိုသည့်အပေါ် ဘုံသဘောတူညီ မှုမရှိပါက သမ္မတစနစ် သို့မဟုတ် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်သည် ပြဿနာပေါ်လာနိုင်မည် ဆို သည်ကို အကျိုးသင့်အကြောင်းသင့်ဆွေးနွေးငြင်းခုံရန် ခက်ခဲပါသည်။

ဒုတိယအချက်အနေဖြင့် သမ္မတ စနစ်၏ ပုံစံများမှာ အမျိုးအစားစုံလင်များပြား ပြီး သမ္မတ၏အာဏာနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများ မှာလည်း မတူကွဲပြားပါသည်။ ထို့ကြောင့် သမ္မတစနစ်ကို ယေဘုယျအမျိုးအစားတစ်ခု အဖြစ်သာစဉ်းစားပြီး ၎င်းစနစ်၏အကျိုးဆက် များကို သာမန်ခြုံငုံကောက်ချက်ချလိုက်ပါက တိကျပြတ်သားခြင်းမရှိသော ပုံစံကိုသာပေး စွမ်းပါလိမ့်မည်။ နိုင်ငံရေးရလဒ်များကို ရှင်း

နိုင်ငံရေးစနစ်များ၏ ကျယ်ပြန့်သော အမျိုးအစားပုံစံများကို သမ္မတစနစ်၊ ပါလီမန်စနစ်နှင့် ယင်းစနစ်နှစ်ခုပေါင်းစပ် ထားသည့် လက္ခဏာရပ်များရှိနေသော အရောစနစ်ဟူ၍ ၃ မျိုးခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ စနစ်တစ်ခုချင်းစီ၏ ဖွင့်ဆိုရှင်းလင်းချက်များ အပေါ် ယေဘုယျအတည်ပြု သဘောတူညီ ချက် မရှိပါ။

လင်းဖော်ပြရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ဖွဲ့စည်းပုံ (institutional structure) အသေးစိတ် အချက်အလက်များအပေါ် ပိုမိုအလေးထားရန် လိုအပ်ပါသည်။

တတိယအချက်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု ရှင်သန်တည်မြဲနိုင်ရန်နှင့် တည်ငြိမ်ပြီး စွမ်းဆောင်ရည်မြင့်သော အစိုးရပေါ်ထွက်လာစေရန် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲရှိနိုင်သော ကိစ္စရပ် (အစိုးရစနစ်) များအပေါ်ကိုသာ အလေးပေးခြင်းဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည်အထင်နှင့်အမြင်လွဲစေတက်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပါတီရေးရာဦးစားပေးသော နိုင်ငံရေး ပါတီများနှင့် မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုတွင် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးသာရွေးချယ်ခွင့်ရှိသည့် လွှတ်တော်စနစ် (single-member plurality electoral districts) များသည်သမ္မတစနစ်များထက်ပို၍ ‘အနိုင်ရသူ အားလုံးယူ’ ဆိုသည့်နည်းလမ်းကို မြှင့်တင်ပေးသည်။ အမှန်စင်စစ် အထက်ဖော်ပြပါအချက်များ၏ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် အစိုးရစနစ်အမျိုးအစားများ၏ နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်ချက်အပေါ်အမှန်တကယ် အကျိုးသက်ရောက်မှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အငြင်းပွားမှုများရှိပါသည်။ သုတေသနပြုသူအချို့က သမ္မတစနစ်များသည်ပါလီမန်စနစ်များထက် မအောင်မြင်မှုနှင့် ပိုကြုံတွေ့နိုင်ပြီး အာဏာရှင်စနစ်များဖြင့် အစားထိုးနိုင်သည်ဟု အငြင်းပွားကြသော်လည်း^၂ အချို့က မူယင်းအချက်ကို အတိုက်အခံပြု၍ ငြင်းဆန်ကြပြီး^၃ အချို့ကမည်သို့ဆိုစေ ယင်းတို့နှစ်ခုကြားမည်သို့ဆက်စပ်မှုမရှိဟူ၍ အငြင်းပွားကြပါသည်။^၄

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု ရှင်သန် တည်မြဲနိုင်ရန်နှင့် တည်ငြိမ်ပြီး စွမ်းဆောင်ရည်မြင့်သော အစိုးရပေါ်ထွက်လာစေရန် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲရှိနိုင်သော ကိစ္စရပ် (အစိုးရစနစ်) များအပေါ်သာ အလေးပေးခြင်းဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်းသည် အထင်နှင့်အမြင်လွဲစေ တတ်ပါသည်။

စတုတ္ထအချက်မှာ နိုင်ငံအလိုက် တိကျသောရေခဲမြေခဲအနေအထားအပြင် တစ်သီးပုဂ္ဂလ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများသည်လည်း အရေးကြီးပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရုရှားတွင် သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်ပါဝင်သော ခေါင်းဆောင်မှုနှစ်ရပ်ပါဝင်သည့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို ကျင့်သုံးပါသည်။ ဘောရစ်စ်ယက်ဆင် သမ္မတဖြစ်နေစဉ်အတွင်း အချို့သော ဝန်ကြီးချုပ်များသည် အစိုးရ၏ မူဝါဒများအပေါ်တွင် သြဇာသက်ရောက်နိုင်သော်လည်း ဗလာဒီမာပူတင်၏သမ္မတသက်တမ်းတွင်မူ ၎င်း၏ မူဝါဒဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုလိုက်နာရန်အတွက် ဝန်ကြီးချုပ်များအား နုတ်ထွက်စေခဲ့သည်။ ယင်းသည် တရားဝင်ဖွဲ့စည်းပုံ (formal structure) ဖြစ်သော်လည်း နိုင်ငံရေးသိပ္ပံ ပညာရှင်များက ဗလာဒီမာပူတင်၏ အစိုးရသည် တရားလွန်သမ္မတစနစ်ကို ကျင့်သုံးနေသည်ဟု ယူဆကြသည်။ ဗလာဒီမာပူတင် ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်ပြီး ဒီမစ်ထရီ မက်ဒီဒီဒ်အား သမ္မတအဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခဲ့သောအခါတွင် ဤယူဆချက်သည် ထပ်မံ၍ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာသည် ရုရှား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုမရှိပဲ တစ်သီးပုဂ္ဂလ လှုပ်ရှားမှုများ၏ ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာရပ်များကြောင့် ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။

၁၂ ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာပုံစံရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

ပဉ္စမအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲသူများသည် ပုံစံတစ်ခုနှင့် အခြား သောပုံစံများအကြား မဖြစ်မနေရွေးချယ်ပေးရန် မလိုအပ်ပါ။ လက်တွေ့တွင် ပါလီမန်စနစ်ရွေးချယ်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ မူကြမ်းရေးဆွဲသူ များသည် ပုံစံတစ်ခုနှင့် အခြားသောပုံစံများ အကြား မဖြစ်မနေရွေးချယ်ပေးရန် မလိုအပ် ပါ။ လက်တွေ့တွင် ပါလီမန်စနစ် ရွေးချယ် သင့်လား သို့မဟုတ် သမ္မတစနစ်ကို ရွေးချယ် သင့်လားဆိုသည်မှာ ပြဿနာမဟုတ်ပဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ် အနေအထားပေါ်မူတည်ကာ လက်တွေ့အဆင်ပြေထိရောက်မှုရှိမည့် စနစ်အား ရှာဖွေခြင်းသည်သာ ကိစ္စရပ်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

သင့်လား သို့မဟုတ် သမ္မတစနစ်ကို ရွေးချယ် သင့်လားဆိုသည်မှာ ပြဿနာမဟုတ်ပဲ လက် တွေ့အဆင်ပြေထိရောက်မှုရှိမည့် စနစ်အား ရှာဖွေခြင်းသည်သာကိစ္စရပ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ မကြာခဏဆိုသလို နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် တည် ရှိနေသောအင်စတီကျူးရှင်းစနစ်အတွက် အခြေ အနေများ၊ သမိုင်းဆိုင်ရာနှင့် သင်္ကေတဆိုင်ရာ အကြောင်းပြချက်များရှိပါသည်။ အလွန်တိကျ သော အခြေအနေများအောက်မှသာလျှင် အင် စတီကျူးရှင်း စနစ်တစ်ခုမှ နောက်တစ်ခုသို့ အပြောင်းအလဲတွင် သိသာသောပြောင်းလဲမှုဖြစ် တတ်သည်။

အဆိုပါဖော်ပြချက်များကို သုံးသပ်ခြင်းဖြင့် ဤအခန်းသည် အစိုးရ၏ကဏ္ဍတစ်ခုအတွင်း နှင့် အစိုးရ၏ကဏ္ဍများအချင်းချင်းကြား အပြန်အလှန်ဆက်စပ်မှုကို ထင်ဟပ်စေသောအင်စတီကျူး ရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု၏ တိကျသောရှုထောင့်များအပေါ် အလေးထားဆွေးနွေးဖော်ပြ ထားပါသည်။ (ဥပမာအားဖြင့်- ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းခြင်း၊ အစိုးရအဖွဲ့အား ရွေးချယ် ခြင်း၊ သမ္မတသက်တမ်းကန့်သတ်ချက်များနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း အထက်လွှတ်တော်နှစ် ရပ်၏ အစည်းအဝေးအတွက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအစရှိသည်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူး လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖော်ပြခြင်းအားဖြင့် ဤအခန်းတွင် အဆိုပါရှုထောင့်များက ပိုမိုကြီးမားပြီး ပြီးပြည့် စုံသည့် အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုဖော်ပြပါသည်။ ၎င်းတို့၏လုပ်ဆောင်ပုံနှင့် ဆက်စပ်ပုံတို့သည် ၎င်းတို့အား လိုက်နာကျင့်သုံးသည့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နောက်ခံအနေအထား ပေါ် မူတည်နေပါသည်။ သို့ရာတွင် အဆိုပါအရေးကြီးမှုနည်းပါးသည့် အကြောင်းအရာများကို ပထမ ဦးစွာ ရွေးချယ်ခွဲထုတ်ကာ ဆွေးနွေးငြင်းခုံခြင်းများစတင်ခြင်းသည် မည်သည့်စနစ်က အမှန်တကယ် လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်သည်ကို သတ်မှတ်ရန်အထောက်အကူပြုပါသည်။ တိကျစွာ သတ်မှတ်ထားသော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာအာဏာများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ စစ်ဆေးထိန်း ကျောင်းမှုများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများအတွင်းရှိ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များအပေါ် အတည်ပြုခြင်းသည် အမျိုးအစားစုံလင်သော ပုံစံသတ်မှတ်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာစေနိုင်မည် ဖြစ်ပါ သည်။ ဤသို့ ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်ကိုအခြေခံသည့်နည်းလမ်းသည် တစ်သီးတစ်သန့်လုပ်ကိုလုပ်ရမည့် အရာဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ။ ယင်းသည် မည်သည့်အစိုးရစနစ်ကို ရွေးချယ်ရမည်နှင့် စပ်လျဉ်း၍

ကနဦး နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးချက်များတွင် ချောင်ပိတ်မိနေသောအခြေအနေမှ ရှောင်ရှားရန် အထောက်အကူပြုနိုင်ပါသည်။

အစိုးရစနစ်များအား သုံးသပ်ရာတွင် ထည့်သွင်းပါဝင်လေ့မရှိသော်လည်း အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းခြင်း (checks and balances) နှင့် အာဏာခွဲဝေခြင်း အစရှိသည့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ကိစ္စရပ်များတွင် အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍကနေ ပါဝင်လေ့ရှိသည့် အခြားအချက်တစ်ချက်ရှိပါ သေးသည်။ ၎င်းမှာ တရားရေးအဖွဲ့ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအပြင် ယင်းတို့၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနှင့် ဥပဒေများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ရန် သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုများကိုပင် စစ်ဆေးရန်အခွင့်အာဏာရှိသည့် တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့၏ အခန်းကဏ္ဍဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းအကြောင်းအရာကို ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်၏ အခန်း ၆ တွင် ဖော်ပြထား ပါသည်။

၃။ရည်ရွယ်ချက် / ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က မူကြမ်းရေးဆွဲလိုက်ပြီး တရားစီရင်ရေးက အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုလိုက်သောဥပဒေများအား ပြဋ္ဌာန်းရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန်ဟူသည့် အစဉ်အလာအားဖြင့် သတ်မှတ်ထားသောရည်ရွယ်ချက်ရှိပြီး အစိုးရ၏ ရှင်သန်တည်မြဲသော ကဏ္ဍသုံးရပ်အနက်မှ တစ်ခုဖြစ်ကြောင်းကို သက်ဆိုင်ရာပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်များကို ဖတ်ရှုခြင်းဖြင့် သိရှိနိုင်ပါသည်။ လက်တွေ့တွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ပြိုင်ဘက်ကင်းသည့် အာဏာရှိသော အခန်းကဏ္ဍတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်လျက်ရှိပါသည်။ နိုင်ငံတော်၏ ပုံရိပ်ကို ပြည်တွင်းတွင်ရော နိုင်ငံတကာတွင်ပါ ကိုယ်စားပြုမြှင့်တင်နိုင်သည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ သဘောသဘာဝနှင့်အညီ ခန့်အပ်ထားသောခေါင်းဆောင် သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သူဟူ၍လည်း မြင်နိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲအား ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းသည် ကြီးစွာသော သဘောထားမတိုက်ဆိုင်မှုများ ဖြစ်စေနိုင်သည့် အလွန်အရေးပါသော ကိစ္စရပ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးရေးလက္ခဏာ အစွဲများကြောင့် ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် ပို၍အရေးကြီးပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲသည် အနိုင်ရသူနှင့် ရှုံးနိမ့်သူများကို ခွဲခြားပေးသောကြောင့် ခေါင်းဆောင်အသစ်က ၎င်းအား ထောက်ခံသူများကိုသာ ဦးစားပေးအနေဖြင့် အလေးပေးဆောင်ရွက်ပေး၍အတိုက်အခံပါတီများနှင့်၎င်းတို့နှင့်ပူးပေါင်းခြင်းမရှိသောသူများအား ထိခိုက်နစ်နာစေမည်ကို ရှုံးနိမ့်သူ

အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများနှင့် သဟဇာတဖြစ်မှုမရှိခြင်း၊ စွဲမြဲသောကိုယ်စားပြုမှုများရှိခြင်း စသည့်အကြောင်းများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရသော ပဋိပက္ခများ တည်ရှိနေသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲအား ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းသည် အလွန်အရေးပါသော ကိစ္စရပ်တစ်ခုအဖြစ် ရှိနေသည်မှာ အံ့သားသင့်စရာ ကိစ္စရပ်မဟုတ်ပါ။

များက အထိုက်အလျောက် စိုးရိမ်ကြမည်ဖြစ်ပါသည်။ အမှန်စင်စစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင် အတွင်း သို့မဟုတ် မူဘောင်အပြင်ကနေ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ဗဟို အဆင့်၌သာ တစ်စုတစ်စည်းတည်း ချုပ်ကိုင်ထားခြင်းနှင့် အင်အားကြီးမားစေရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ် မှုတို့၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအနေဖြင့် များစွာသောပြည်တွင်းပဋိပက္ခများစတင်နိုင် သို့မဟုတ် ပြန်လည် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။

သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို လုပ်ဆောင်ကြသူ များက မိမိတို့၏တိုင်းပြည်အတွက် ရရှိနိုင်သောအကောင်းဆုံးနည်းလမ်းများအပေါ် မူတည်၍ ဖြေ ရှင်းချက်များရှာဖွေကြသည့် ပညာရပ်ဆန်သော လုပ်ငန်းစဉ်သက်သက် တစ်ခုမျှသာမဟုတ်ပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများနှင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးကြသူများသည် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်နိုင်ငံရေးအစီစဉ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အကြောင်းအရာများအဖြစ် အသွင်ပြောင်း ရန်ရည်ရွယ်သော နိုင်ငံရေးလုပ်ရှားသူများ/နိုင်ငံရေးပါတီများ ဖြစ်ကြပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပုံစံသတ်မှတ်မှုသည် စိတ်ပါဝင်စားမှုအမျိုးမျိုး၊ မျှော်မှန်းချက် အမျိုးမျိုးရှိကြသည့် များစွာသော လုပ်ဆောင်ကြသူများအကြားရှိ သဘောတူညီမှုကို ကိုယ်စားပြုပါသည်။ အဖျက်သမား များနှင့် အကြမ်းဖက်သမားများအပါအဝင် ပဋိပက္ခနောက်ပိုင်း များစွာသောအဖွဲ့အစည်းများသည် ညှိနှိုင်းပြေလည်မှုများကို တောင်းဆိုကြမည်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည် ဆောက်သူများသည် အကောင်းမွန်ဆုံး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရရှိ အောင်မြင်နိုင်မည် မဟုတ်သော်လည်း အကောင်းမွန်ဆုံးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်ကိုရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အောင်မြင်နိုင်ပါသည်။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှုများသည် ခိုင်မာသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုအခြေအနေ ရှိမရှိအပေါ်မူတည်၍ ကွဲပြားခြားနားမည်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်၏လမ်း ကြောင်းအပေါ် သြဇာလွှမ်းမိုးမှုများလည်းရှိပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို နှိုင်းယှဉ်ရှုထောင့်ကနေ ရှေ့ နောက်ညီညွတ်စွာ စနစ်တကျစဉ် ဖော်ပြထားသောကြောင့် ဤအခန်းသည် သက်ဆိုင်သူများအား ယင်းတို့ချမှတ်ထားသည့်နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များ (agenda) ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပုံစံ (constitutional format) အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲနိုင်ရန်အတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ ထို့ပြင် အားပြိုင်မှုရှိသည့် အကျိုးစီးပွားအသီးသီးကို အလားအလာရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းသဘောတူ ညီချက် (constitutional compromise) အဖြစ် ထည့်သွင်းရာတွင် အဆင်ပြေလွယ်ကူစေရန် အတွက်အထောက်အကူပြုပါသည်။ ဤအခန်းသည် အဓိကအားဖြင့်နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ များကို ခွဲဝေသတ်မှတ်နိုင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများအကြောင်း ကို အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ဤအခန်းသည် အချို့သောအခြေအနေမျိုးတွင် ခိုင်မာအား ကောင်းသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ ရနိုင်သောအကျိုးအမြတ်များအားလည်း လျစ်လျူရှု ထားခြင်းမရှိပဲ အာဏာကို လူနည်းစုကသာ ဗဟိုအဆင့်တွင် စုစည်းထိန်းချုပ်ထားပြီး အများစုကို

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာအား ဗဟို အဆင့်မှ လက်အောက်အဆင့်များသို့ ခွဲဝေ ပေးရာတွင် အနိမ့်ဆုံးစံနှုန်းအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သင့်ပါဝင်ထိုက်သူများ ပိုမို၍ပါဝင်နိုင် ရေးအတွက် ခွင့်ပြုပေးရန် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ခွဲဝေသတ်မှတ် ခြင်းသည် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်းအတွက် ဖြစ်နိုင်သလို အစိုးရ၏အခြားသောကဏ္ဍများ နှင့်အပြိုင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းခြင်းစနစ်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအနေဖြင့်လည်း ဖြစ်နိုင် ပါသည်။

ဖယ်ကြဉ်ထားသည့် အလွန်အမင်းချုပ်ကိုင်ထား သော အုပ်ချုပ်ရေးက အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ ပြင်းထန်သော ပဋိပက္ခများစွာတို့အား ဖြစ်ပေါ် စေနိုင်သည် သို့မဟုတ် ကြီးထွားလာစေနိုင် သည်ဟု ယူဆပါသည်။

နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာအား ဗဟိုအဆင့်မှ လက်အောက်အဆင့်များသို့ ခွဲဝေ ပေးရာတွင် အနိမ့်ဆုံးစံနှုန်းအနေဖြင့် ဆုံးဖြတ် ချက်ချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သင့် ပါဝင်ထိုက်သူများပိုမို၍ ပါဝင်နိုင်ရေးအတွက် ခွင့်ပြုပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ခြင်းသည် အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍအတွက်ဖြစ်နိုင်သလို အစိုးရ၏အခြား သောကဏ္ဍများနှင့်အပြိုင် အင်စတီကျူးရှင်း

ဆိုင်ရာ အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းခြင်းစနစ်၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအနေဖြင့်လည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား ကြီးကြပ်ထိန်းကျောင်းရေး သို့မဟုတ် ယင်း၏အာဏာများကို စစ် ဆေးထိန်းကျောင်းရာတွင် လုပ်ဆောင်ကြသူများပိုမိုပါဝင်ခြင်းသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးလုပ်ငန်း စဉ်ကိုနှောင့် နှေးကြန့်ကြာစေပြီး တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဗီတိုအာဏာသုံးရန် အလားအလာများကို ပိုမို၍ဖန်တီးပေးပါသည်။ သို့ရာတွင်အားလုံးပါဝင်မှုရှိသောအုပ်ချုပ်မှုပုံစံနှင့် ထိရောက်မှုရှိသော လုပ် ဆောင်မှုများကြား ဟန်ချက်ညီမျှမှု ရှိရန်လိုအပ်ပါသည်။

ဤအခန်းတွင် ရေးသားထားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍပုံစံ ရွေးချယ်မှုများ၏ အစိတ်အပိုင်းအသီးသီးကို ပုံ ၄ တွင်ဖော်ပြထားပြီး နှစ်ပိုင်းခွဲထားပါသည်။ ပထမအပိုင်းသည် နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ပကတိဒီဇိုင်းပုံစံ သို့မဟုတ် အင်စတီကျူးရှင်းဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု ရွေးချယ် စရာနည်းလမ်းများ (formal or institutional design options) ဖြစ်ပြီး၊ ဒုတိယအပိုင်းမှာ အင်စတီ ကျူးရှင်းဒီဇိုင်းပုံစံအတွင်း နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား အမှန်တကယ်တာဝန်ပေးအပ်ထားသည့် ခိုင်မာသောအခွင့်အာဏာနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အလေးပေးဖော်ပြချက်များ ဖြစ်ပါသည်။

- ၁။ ပထမအပိုင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု၏ ကွဲပြားခြား နားသော ရှုထောင့်နှစ်ခုအား အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းတို့မှာ နိုင်ငံတော်အုပ် ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်းရှိ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှုနှင့် နိုင်ငံတော်အုပ် ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် အစိုးရ၏ အခြားကဏ္ဍများအကြား အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံ သတ်မှတ်မှုတို့ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်းရှိ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ

ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှုတွင် အလျားလိုက်နှင့် ဒေါင်လိုက်ဟူသော ရှုထောင့်နှစ်မျိုးရှိပါသည်။ အလျားလိုက်ရှုထောင့်တွင် နိုင်ငံတော်အဆင့်အုပ်ချုပ်မှု၏ ဖွဲ့စည်းပုံအား ခွဲဝေသတ်မှတ်သောနည်းလမ်းများကို လေ့လာဖော်ပြထားပါသည်။ ထိုသို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်ရာတွင် စုပေါင်းသမ္မတစနစ် ဖွဲ့စည်းခြင်း (သမ္မတ၏ လုပ်ငန်းကိစ္စရပ်များတွင် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက် ထက်ပို၍ ပါဝင်ခွင့်ရှိခြင်းကို ဆိုလိုသည်)၊ နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲဟူ၍ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးထားရှိသော အုပ်ချုပ်မှုစနစ်ထားရှိခြင်း (သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်) သို့မဟုတ် သမ္မတ၏ အာဏာတည်သော ရာထူးသက်တမ်းကာလအတွက် စည်းမျဉ်းများ သတ်မှတ်ခြင်းတို့ဖြင့် လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ ဒေါင်လိုက်ရှုထောင့်တွင်မူ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချကာ အစိုးရ၏ အဆင့်အသီးသီးသို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးပါသည်။ နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှုအပြင် အစိုးရ၏ကဏ္ဍများကြားရှိ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဆက်စပ်မှုများသည်လည်း အလွန်အရေးကြီးလှပါသည်။ အစိုးရ၏ကွဲပြားခြားနားသောစနစ်များတွင် အာဏာခွဲဝေခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်စစ်ဆေး၍ ဟန်ချက်ညီစေခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များအားခြုံငုံ၍ ပုံစံသတ်မှတ်ခြင်းသည် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုအမျိုးမျိုး ရှိစေနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် ပို၍တိကျစွာသတ်မှတ်ထားသော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းသတ်မှတ်မှုနည်းလမ်းများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ လုပ်ဆောင်မှုကိုဆန်းစစ်ရန် အခွင့်အလမ်းအမျိုးမျိုးနှင့် ထိုသို့ဆန်းစစ်နိုင်သည့် အတိုင်းအတာပမာဏအမျိုးမျိုးကို ပေးပါသည်။

၂။ အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲအား အပ်နှင်းထားသည့် တိကျသောလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများသည် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများထိန်းသိမ်းချုပ်ကိုင်ထားနိုင်မည့် အတိုင်းအတာကို ဆုံးဖြတ်ပေးပါသည်။ အရေးပေါ်အခြေအနေကို ကြေငြာခြင်း၊ လွတ်ငြိမ်းစေခြင်း သို့မဟုတ် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်များပေးခြင်း၊ သို့မဟုတ် စစ်ကြေငြာခြင်း အစရှိသဖြင့် အစဉ်အလာအရ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍက လုပ်ဆောင်ရသည့် အာဏာများနှင့် အစဉ်အလာအရ ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအောက်တွင်ရှိသော်လည်း အုပ်ချုပ်ရေး၏ ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုလိုသော လုပ်ငန်းဆောင်တာဟူ၍ ခွဲခြားကောင်းခွဲခြားနိုင်ပါလိမ့်မည်။ အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲ၏ ဥပဒေပြုရေးနှင့်စပ်လျဉ်းသော အာဏာများအနက် အချို့မှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အတည်ပြုလိုက်သည့် ဥပဒေမူကြမ်းများအား ဗီတိုအာဏာသုံး၍ ပယ်ချခြင်း၊ ဒီကရီ (decree) အမိန့်ညွှန်ကြားချက်ဖြင့် ဥပဒေအတည်ပြုပြဌာန်းခြင်း၊ အချို့သော မူဝါဒရေးရာများတွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ ဦးဆောင်ခြင်း၊ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ သို့မဟုတ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများကိုကျင်းပခြင်းနှင့် ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်း ပုံစံချမှတ်ခြင်းအစရှိသည့် အာဏာများ ပါဝင်ပါသည်။

ပုံ ၄။ ဗဟိုအဆင့်မှ လက်အောက်သို့ အာဏာများခွဲဝေကျင့်သုံးခြင်းအတွက် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများ နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာများ

အာဏာများကို ဗဟိုအဆင့်မှ လက်အောက်သို့ လွှဲပြောင်းခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးရာတွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ

သမားရိုးကျနည်းလမ်း (အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာဆိုင်ရာ)

ထိရောက်သောနည်းလမ်း

အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍအတွင်း (၅.၂ ကို ကြည့်ပါ)

အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် အစိုးရ အခြားသောကဏ္ဍများ သို့မဟုတ် ပြည်သူများ အကြား

အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ် ခြင်း တွင် အခြားသော ကဏ္ဍ များ၏ ပါဝင်မှု (၅.၄.၁ ကို ကြည့်ပါ)

ဥပဒေရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ ပါဝင်မှု (၅.၄.၂ ကိုကြည့်ပါ)

အလျားလိုက်

ဒေါင်လိုက်

အစိုးရစနစ်များ

ထိန်းကျောင်းစစ်ဆေးမှုများ

- တာဝန်များ ခွဲဝေသော နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေး
- အုပ်ချုပ်သူ နှစ်ဦး ပါဝင် အုပ်ချုပ်သော နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်
- တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် သတ်မှတ် ရာထူးကာလ

- နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာအား အစိုးရအဆင့် အသီးသီးတွင် ခွဲဝေသတ်မှတ် ပေးခြင်း

- တစ်စိတ် တစ်ပိုင်း သမ္မတစနစ်
- ပါလီမန်စနစ်

- စွဲချက်တင်ခြင်း
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍအပေါ် အာဏာနှင့် သမ္မာန်စာဆင့်ခေါ်ခြင်း
- နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏အကြီးအကဲကို ပြည်သူများက ရွေးချယ်ခြင်း
- နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေး အကြီးအကဲ/နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးအစိုးရအဖွဲ့ များ၏ လွတ်လပ်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုကို ဆောင်ရွက်ရန် ဥပဒေပြုခြင်းအာဏာ
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏လုပ်ဆောင်ချက် များအားတရားစီရင်ရေး အရ ပြန်လည်ဆန်းစစ် ခြင်း

- စစ်ကြောငြာခြင်း
- အရေးအပေါ် အခြေအနေ ကြေငြာခြင်း
- အဖြစ်ဒဏ်မှ ချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း/ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာ ခွင့်ပြုခြင်း
- သတ်မှတ်ထားသော အာဏာပိုင်များ အား ခန့်အပ်ခြင်း

- ဥပဒေကဲ့သို့ အာဏာတည် သောအမိန့်များကို ထုတ်ပြန်ခြင်း
- ဗီတိုအာဏာ
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှု များတွင် ပါဝင် ခြင်း

၄။ နောက်ခံအခြေအနေ၏ အရေးပါမှု

နိုင်ငံရေး လုပ်ငန်းစဉ်၊ ပြည်သူ့မူဝါဒ၊ နိုင်ငံရေးတည်ငြိမ်မှု၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ပေါင်းစည်းညီညွတ်မှု စသည်တို့အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဒီဇိုင်းပုံစံ၏ တိကျစွာသတ်မှတ်ထားချက်များအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုများ၊ အကျိုးဆက်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အဆိုကြမ်း (အယူအဆ) များနှင့် ခန့်မှန်းချက်များအပေါ် ရေးသားဖော်ပြချက် အများအပြားရှိပါသည်။^၆ သို့ရာတွင် လက်တွေ့အနေအထားအရ ဤအကြောင်းအရာနယ်ပယ်အတွင်း ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာဖော်ပြထားသော ခြုံငုံကောက်ချက်ချမှုများအလွန်နည်းပါးပါသည်။ စာရေးဆရာတစ်ဦးရေးသားထားသကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကြိုတင်ခန့်မှန်းမှုသည် အရာမရောက်သော မျှော်မှန်းချက်များ၊ မျှော်မှန်းမထားသော အကျိုးရလဒ်များဖြင့် ပြန့်ကျဲနေသည်ဟု ဆိုပါသည်။^၇ ဤသို့ ဖြစ်ရခြင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာ၏ စကားလုံးသုံးနှုန်းမှုနှင့် ယင်း၏အကျိုးသက်ရောက်မှုများအကြား ကြားဝင်နိုင်သော နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးစသည့် အမျိုးမျိုးသော ပြောင်းလဲမှုများစွာရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။^၈ ဤပြောင်းလဲစေသော တွန်းအားများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းဖြင့် ဤအခန်းသည် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းတွင် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ဖော်ပြထားပါသည်။ ထိုသို့ဖော်ပြရာတွင် နိုင်ငံတစ်ခုခုရှိ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏ နောက်ခံမိုင်းကြောင်းအခြေအနေကို ရှင်းလင်းဖော်ပြခြင်းမပါရှိပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် မတူညီသောအနေအထားအမျိုးမျိုးတွင် တူညီသော စံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်တစ်မျိုးတည်းကို အသုံးပြုသောအခါ မတူညီသောရလဒ်အသီးသီး ထွက်ပေါ်လာနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းတူ ပုံစံမျိုးစုံဖြင့်ကွဲပြားလျက်ရှိသော စံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်များကို အသုံးပြုပါကလည်း အလားတူအကျိုးသက်ရောက်မှုမျိုးကိုသာ ရရှိမည်ဖြစ်သည်။

‘ဆိုကြပါစို့။ တီးမှုတ်တဲ့ ဂီတတူရိယာတွေရယ်၊ တီးမှုတ်သူတွေရယ်က မတူတော့ဘူးဆိုရင် တရားဥပဒေဆိုတဲ့ ဂီတသံစဉ်ဟာလည်း ပြောင်းလဲသွားပါတယ်’

ဒမ်ဆာကာ မီရ်ဂျန် (ပါမောက္ခ၊ ယေးလ် တက္ကသိုလ်)၊ ‘အထောက်အထားဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲခြင်း၏မရေရာသောကံကြမ္မာ။ အင်ဂလို-အမေရိကန်နှင့် တိုက်ကြီးများဆိုင်ရာစမ်းသပ်ချက်များ’

၄၅ Am/မှတ်တမ်းများ၊ စုစည်းမှု ၈၃၉ (၁၉၉၇)

ထပ်တူညီသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှစ်ခုမရှိနိုင်သောကြောင့် တစ်ခုမှ သင်ခန်းစာများကို အခြားသောမတူညီသည့် အနေအထားများ၊ အခြားလူများ သို့မဟုတ် အခြားသော ယဉ်ကျေးမှု နောက်ခံအနေအထားများတွင် ကွဲပြားစွာ အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ အချို့သော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်ချက်များသည် လူမှုရေးအခြေအနေတစ်မျိုးတွင် အလွန်သင့်လျော်ပြီး ထိရောက်မှုရှိနိုင်သော်လည်း အခြားသော အနေအထားတစ်မျိုးတွင် အသုံးမဝင်ခြင်း သို့မဟုတ် ထိခိုက်နစ်နာစေခြင်းများပင် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းများကိုချမှတ်နိုင်သော်လည်း အဆိုပါ ဥပဒေစည်းမျဉ်းများကိုယ်တိုင်ကပင် လူ့အဖွဲ့အစည်းကို ပြောင်းလဲစေနိုင်မည်မဟုတ်ပါ။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာ၏ စကားလုံး သုံးနှုန်းမှုနှင့် ယင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများအကြား ကြားဝင်နိုင်သော နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးစသည့် အမျိုးမျိုးသော ပြောင်းလဲမှုများစွာရှိပါသည်။ မတူညီသောအနေအထားအမျိုးမျိုးတွင် တူညီသောစံနှုန်းသတ်မှတ်ချက် တစ်မျိုးတည်းကို အသုံးပြုသောအခါ မတူညီသောရလဒ် အသီးသီး ထွက်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့်ထိုင်းနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဘုရင်သည် အဓိကအားဖြင့် အခမ်းအနားနှင့်ပွဲတက်ကျင်းပသည့် အကြီးအကဲအဖြစ်သာ သတ်မှတ်ထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုင်းနိုင်ငံသားများသည် ၎င်းအား ချင်ခင်မြတ်နိုးမှု၊ လေးစားမှုတို့ဖြင့် တိုင်းပြည်၏ နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များကိုညွှန်ကြားရန် ပုံစံတကျဖြင့် သတ်မှတ်ထားခြင်းမဟုတ်သော အာဏာများကို နှင်းအပ်ထားပါသည်။ အလားတူစွာပင် အခြားသောနိုင်ငံများတွင်လည်း အပြင်လူများမသိရှိနိုင်သည့် တရားဥပဒေအရ သွယ်ဝိုက်၍ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီမှုများအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတိုင်းအတာထက်ပို၍ အာဏာများကို လွှဲပြောင်းခွဲဝေနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါသဘောတူညီမှုများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ရေးဆွဲဖန်တီးထားခြင်းမရှိသကဲ့သို့ ထောက်ခံခြင်းများမရှိသော်လည်း ယင်းတို့သည် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ပုံစံသတ်မှတ်ပေးနိုင်ပါသည်။ ယင်းသည် အထူးသဖြင့် အချို့သော ဓနအင်အားကြီးမားသည့် နိုင်ငံများတွင် ပို၍သိသာထင်ရှားမှုရှိပါသည်။ ဩစတြေးလျတွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ‘ရာထူးမှထုတ်ပယ်ခြင်း’^{၁၈} နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အကြီးမားဆုံးနိုင်ငံရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကျပ်ရိုက်မှုအခြေ

အစိုးရ စနစ်များသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏အာဏာကို ကွဲပြားစွာပုံစံသတ်မှတ် နိုင်သော်လည်း အမှန်တကယ် အနေအထား များကို အခြေတည်၍ ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲလာ သည့် အာဏာကိုသာ ရည်ညွှန်းနိုင်ပါသည်။ အခြားသော နိုင်ငံများတွင်လည်း ပြင်ပမှမ သိရှိနိုင်သည့် တရားဥပဒေအရ သွယ်ဝိုက်၍ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီမှု များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အတိုင်းအတာထက်ပို၍ အာဏာများကို လွှဲပြောင်းခဲ့စေနိုင်ပါသည်။

အနေအထား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မညီညွတ်သောဥပဒေကို တိတိကျကျပြဋ္ဌာန်းခြင်း မဟုတ်ပေမဲ့လည်း အချိန်ကြာရှည်စွာတည်ရှိခဲ့ သော ဩစတြေးလျနိုင်ငံ၏ သဘောတူညီမှု များနှင့် ဆန့်ကျင်နေသည့် လုပ်ငန်းစဉ်အရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဖြစ်သော ဥပဒေ တစ်ချို့ကို စုပေါင်းလိုက်သောအခါ ယင်းအနေ အထားသို့ ရောက်ရှိခဲ့ပါသည်။

အစိုးရစနစ်များသည် နိုင်ငံတော်အုပ် ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏အာဏာကို ကွဲပြားစွာသတ် မှတ်နိုင်သော်လည်း အမှန်တကယ်အနေအထား များကို အခြေတည်၍ ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲလာ

သည့် အာဏာတည်ရှိပုံ (power dynamics) ကိုသာ ညွှန်ပြနိုင်ပါသည်။ ခိုင်မာသောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာအာဏာများကို အပ်နှင်းခြင်းခံရသည့် သမ္မတတစ်ဦးသည် အပိုင်းပိုင်းကွဲနေသော နိုင်ငံရေးပါတီစနစ်၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း အားထား၍မရသော ပုံပိုးမှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ရာတွင် အားနည်းနိုင်ပါသည်။ အလားတူစွာပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာအနည်း ငယ်သာရှိသည့် သမ္မတသည် ၎င်း၏ပါတီမှ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း အမတ်နေရာအများစုကို ရရှိထားပါက မူဝါဒချမှတ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို လွှမ်းမိုးနိုင်သလို ထိမ်းချုပ်မှု/စည်းကမ်းတင်းကြပ် မှုများလည်း ခံရနိုင်ပါသည်။ အခြားတစ်ဘက်ကကြည့်လျှင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏အများဆုံးဆန္ဒမဲ ဖြင့် ဝန်ကြီးချုပ်ကိုရွေးချယ်သောလွှတ်တော်စနစ်မှာပင် လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲအတွက် ကြိုးပမ်း နေကြသော နိုင်ငံရေးပါတီများသည် အခြားသောနည်းလမ်းများ/ စီမံကိန်းများထက် ယင်းတို့ခေါင်း ဆောင်၏ ကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေးနှင့် စရိုက်လက္ခဏာအပေါ်တွင်သာမူတည်၍ စည်းရုံးကြပါသည်။ ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်များကို ကြေငြာသောအခါ ‘အနိုင်ရရှိသူ’ တစ်ဦးအား မီဒီယာမှတစ်ဆင့်ကြေငြာ ပါသည်။ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သော ရုရှားနိုင်ငံ၏ဥပမာကဲ့သို့ စစ်မှန်သောအာဏာဒီဇိုင်းနှင့်ပတ်သက် လာလျှင် တစ်သီးပုဂ္ဂလ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများသည်လည်း အရေးပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏ အမှန်တကယ် အကျိုးသက်ရောက်မှု များကို ဆုံးဖြတ်ပေးသော အကြောင်းတရားများ၏ အပြန်အလှန်သက်ရောက်မှုကို စဉ်းစားရပါလျှင် ဆက်စပ်ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အနေအထားတစ်ခုအား ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်စွာ သိနားလည်ခြင်းမရှိပဲ အဆိုပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို ခန့်မှန်းနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ မည်သည့်ပုံစံသည် သင့် လျော်စွာ အံဝင်ခွင်ကျဖြစ်မည်ကို ယေဘုယျကောက်ချက်ချရာ၌ မိမိမှီငြမ်းလိုက်သော ပြဋ္ဌာန်းချက် တစ်ခုကိုကျင့်သုံးသည့် နောက်ခံအနေအထားနှင့် ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်ကို လက်တွေ့ပြန်လည်အသုံးပြု မည့် လက်ရှိနောက်ခံအနေအထားကို အသေအချာနားလည်သဘောပေါက်ခြင်းမရှိပါက မအောင်

ဆက်စပ် ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အနေအထား
တစ်ခုအား ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်စွာ သိနားလည်
ခြင်းမရှိပဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ
ပြဋ္ဌာန်းချက်များ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို
ခန့်မှန်းနိုင်မည် မဟုတ်ပေ။

မြင်သောအခြေအနေများနှင့် ကြုံတွေ့ရနိုင်
ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အောက်ဖော်ပြပါ ဆွေးနွေး
တင်ပြမှုများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ
အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်း
ပုံစံသတ်မှတ်မှုကို နားလည်သဘောပေါက်စေ
ရန်ပံ့ပိုးပေးသင့်ပြီး အခြားနိုင်ငံတစ်ခုခု၏ နမူနာ

ဖြစ်ရပ်များနှင့် အကြံပြုချက်များကိုတင်ပြရန် ကြိုးပမ်းထားခြင်းမရှိပါ။ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ
အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကိုမြင်ရုံနှင့် လက်ခံကာ မိမိနိုင်ငံအတွက် အထောက်အကူပြု
နိုင်သည်ဟု သတ်မှတ်ပြီးလိုက်သည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် တိကျသောမြေပြင်အနေအထားတစ်ခုနှင့်အတူ
ပိုမိုနက်ရှိုင်းစွာလေ့လာရန်သာ အကြံပြုထားပါသည်။

၅။ ပုံစံဒီဇိုင်းရွေးချယ်စရာများ

၅.၁။ ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ပုံစံချမှတ်ရာ၌ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအားပုံစံချမှတ်ခြင်း

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတစ်ခုတွင် တစ်ဦးတစ်ယောက်၊ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတည်းက အစိုးရနှင့် တိုင်းပြည်ကိုယ်စားပြုလျက် အာဏာကို နိုင်ငံတော်အဆင့်၌ တစ်စုတစ်စည်းတည်း ထိန်းသိမ်းထားရှိပါသည်။ နိုင်ငံရေးအရ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ အကြီးအကဲ၏အာဏာသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှပေါ်ပေါက်လာခြင်းမဟုတ်သဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ယင်းအားအယုံအကြည်မရှိအဆိုကို တင်သွင်းခြင်းအားဖြင့်ဖယ်ရှားခွင့်မရှိပါ။ ထို့အပြင် အကြီးအကဲသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့ကိုလည်း အပြည့်အဝထိန်းချုပ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်ကြားဖြတ်ရွေးကောက်ပွဲများမှလွဲ၍ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲသည် နိုင်ငံရေးအရ ကြီးကြပ်မှုလွတ်မြောက်ပြီး ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အတိုက်အခံပြုခံရနိုင်ခြင်းကိုလည်း ကန့်သတ်ထားပါသည်။ ဤလက္ခဏာရပ်များသည် သမ္မတစနစ်၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံကို သွားရောက်ထင်ဟပ်နေပါသည်။ သို့ရာတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍများကို သမ္မတစနစ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံများ၌သာ တွေ့ရှိရသည်မဟုတ်ပါ။ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့် ယင်းသည် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းသတ်မှတ်မှု၏ အရေးပါမှုကြောင့်သာမက နိုင်ငံရေးပါတီစနစ်၏ ခိုင်မာမှုနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ (အပိုင်း ၂.၅ ကို ကြည့်ပါ) သို့မဟုတ် အစိုးရ၏ အာဏာရှင်ဆန်သောလက္ခဏာရပ်များကြောင့် ဤသို့ဖြစ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လွှတ်တော်စနစ်အတွင်းရှိ အမျိုးမျိုးသောအင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းသတ်မှတ်မှုများသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အခြားသောရှုထောင့်တစ်ခုမှာ လွှတ်တော်စနစ်တစ်ခုအတွင်း ဝန်ကြီးချုပ်အနေဖြင့် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ် မည်သည့်အတိုင်းအတာဖြင့် အပြည့်အဝထိန်းချုပ်နိုင်သနည်းဟူ၍ပင်ဖြစ်သည် (၅.၃.၂ ကို ကြည့်ပါ)။ သို့ဖြစ်ရာ လွှတ်တော်စနစ်၏ အဓိကကျသည့်

အခြေခံသဘောတရားမှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ် အစိုးရ၏နိုင်ငံရေးအရ မှီခိုခြင်းဖြစ်သော်လည်း ဝန်ကြီး အဖွဲ့အားလုံးသည် ဝန်ကြီးချုပ်၏ တာဝန်ဖြစ်ခြင်း၊ မဖြစ်ခြင်းမှာပင် အလွန်ပင်ကွဲပြားခြားနားပါသည်။ (ဂျာမနီ၏ ဥပမာကို ကြည့်ပါ ။) ။ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာဒီဇိုင်းသတ်မှတ်မှုအပြင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲအား ချမှတ်ထားသော တာဝန်များသည်လည်း အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာအား ဗဟိုတွင် အမှန်တကယ်ချုပ်ကိုင်ထားရှိမှုအပေါ် သက်ရောက်မှု သွားရှိနေပါသည်။ နိုင်ငံ၏အရေးပေါ်အခြေအနေကြောင့် (နှင့်အတူ ထိုအခြေအနေတွင် အုပ်ချုပ်မှုအာဏာကို တိုးမြှင့်ခြင်း)၊ လွတ်ငြိမ်းစေခြင်း သို့မဟုတ် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် စစ်ကြေငြာခြင်း စသည်တို့သည် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏အားကြီးမှုကို ညွှန်ပြနေသောအရာများဖြစ်ပါသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ထိုကိစ္စရပ်များနှင့် ပတ်သက်သည့် ဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲ၏ သက်ရောက်မှုရှိနေသောကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။

အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ အားကြီးနေခြင်းသည် သဘောသဘာဝအရ ထိခိုက်ဆုံးရှုံးစေနိုင်ခြင်း မရှိပါ။ ယင်းသည် တည်ငြိမ်မှုကိုဖန်တီးပေးနိုင်ပြီး သဘောထားကွဲလွဲနေသော အင်အားစုများစွာရှိသည့် နိုင်ငံတော်ကိုလည်း တစ်ခုတစ်စည်းတည်း ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ (ဘရာဇီး၏ဥပမာကို ကြည့်ပါ)။ ယင်းသည် မူဝါဒများအား တစ်ညီတစ်ညွတ်တည်းရှိစေပြီး ကာလရှည်စီမံကိန်းများအတွက် ပံ့ပိုးပေးရာတွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို ခိုင်မာတောင့်တင်းစေပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင် ရွေးကောက်ပွဲခွဲခွဲကွဲကွဲကာလအတွင်း ကတိကဝတ်ပြုထားခဲ့သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကိစ္စရပ်များကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သမ္မတ ဘားရက်အိုဘားမား

**ခိုင်မာသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး
ကဏ္ဍဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှုအတွက် အဓိက
စိန်ခေါ်မှုမှာ အာဏာရှင်စနစ် သို့မဟုတ်
ဒီမိုကရေစီစနစ်ပျက်သုန်းစေနိုင်သည့်
အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားနိုင်ခြင်း
ကို ကာကွယ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။
နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာသည် တရား
ဥပဒေဆိုင်ရာကြီးကြပ်မှုမှ လုံးဝလွတ်လပ်
ပါက သို့မဟုတ် အမြင့်ဆုံးတရားသူကြီးချုပ်
များနှင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအကြား
ဆက်စပ်မှုသည် အလွန်နီးစပ်ပါက
အာဏာရှင်စနစ်ဘက်သို့ ယိမ်းလှိဟန်ရှိနေ
ခြင်းကို စီမံအုပ်ချုပ်ရသည်မှာ ပို၍
ကြီးမားသောစိန်ခေါ်မှုတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။**

အစိုးရလက်ထက် လက်ရှိ ရင်ဆိုင်နေရသော စိန်ခေါ်မှုဥပမာသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအနေဖြင့် အခြားသောအစိုးရကဏ္ဍများမှ ဗီတိုအာဏာကျင့်သုံးသူများနှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်နေသည့်စိန်ခေါ်မှုကို မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။ ခိုင်မာသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်မှုအတွက် အဓိကစိန်ခေါ်မှုမှာ အာဏာရှင်စနစ် သို့မဟုတ် ဒီမိုကရေစီစနစ် ပျက်သုန်းစေနိုင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားနိုင်ခြင်းကို ကာကွယ်ခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာသည် တရားဥပဒေဆိုင်ရာကြီးကြပ်မှုမှ လုံးဝလွတ်လပ်ပါက သို့မဟုတ် အမြင့်ဆုံးတရားသူကြီးချုပ်များနှင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအကြား ဆက်စပ်မှုသည်

အလွန်နီးစပ်ပါက ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးများသည် အဓိကအားဖြင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ လက်ဝယ်တွင်သာရှိသောကြောင့် အာဏာရှင်စနစ်ဘက်သို့ ယိမ်းလို့ဟန်ရှိနေခြင်းကို စီမံအုပ်ချုပ်ရသည်မှာ ပို၍ကြီးမားသော စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။

အီဂျစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း ၄၀ အတွင်း ယင်း၏ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာမှုသည် ဗဟိုအဆင့်တွင် အာဏာကိုချုပ်ကိုင်ထားသော စနစ်ကို အလွန်အမင်းကျင့်သုံးသည့် အုပ်ချုပ်မှုကဏ္ဍ၏ စိန်ခေါ်မှုများကို မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။ ယင်းသည် အာဏာရှင်စနစ်ကို ကနဦးအနေဖြင့် ပေါ်ပေါက်စေခဲ့ပြီး ထို့နောက်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကဦးဆောင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်မှုများသည် အင်စတီကျူးရှင်းများအကြား ဟန်ချက်မညီမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပါသည်။ အီဂျစ်နိုင်ငံ၏ ၂၀၀၇ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် သက်တမ်းကန့်သတ်ချက်မရှိသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်သောအုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို သမ္မတထံအပ်နှင်းခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင်လိုအပ်ပါက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များကိုဖျက်သိမ်းရန်နှင့် အောက်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အဖွဲ့ဝင်တစ်ချို့သာမက အထက်လွှတ်တော်အမတ် (သုံးပုံတစ်ပုံ)ကို ခန့်အပ်နိုင်သည့် အာဏာကို သမ္မတအား အပ်နှင်းထားသည်သာမက အားကောင်းသော ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ ဗီတိုအာဏာကိုလည်း ပေးထားပါသည်။ ထိုမျှမက ‘အကြမ်းဖက်မှုကို တိုက်ဖျက်ခြင်း’ ဟူသည့် ကဏ္ဍအောက်တွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အများအပြားရှိသည်သာမက တပ်မတော်ဦးစီးချုပ် အကြီးအကဲ၊ ရဲဌာန၏အရာရှိချုပ် အကြီးအကဲအဖြစ်ပါ ပေးအပ်ထားပါသည်။ ဤကဲ့သို့ အလားတူပုံစံများရှိသော နိုင်ငံများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်ရာတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အာဏာလျှော့ချခွဲဝေနိုင်မည့် နည်းလမ်းများ အပေါ် အဓိကထားနိုင်ပါသည်။

၅.၂။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို အုပ်ချုပ်ရေးအင်စတီကျူးရှင်းအဆင့်ဆင့်သို့ခွဲဝေပေးရာတွင် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ

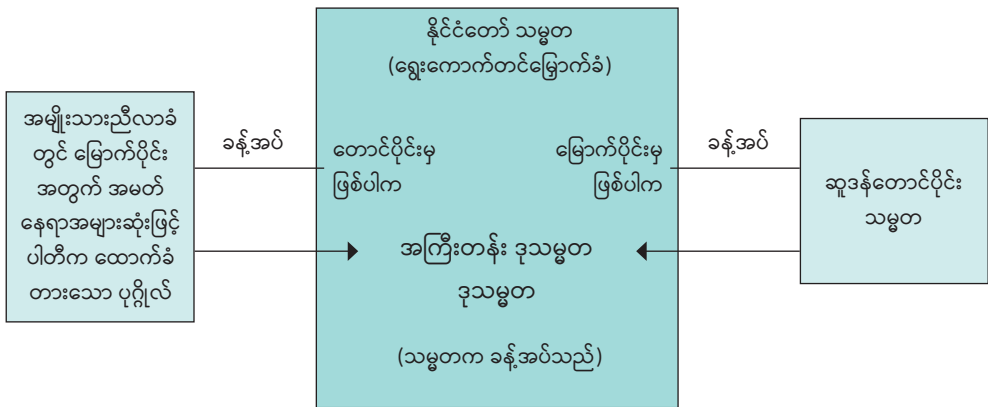
မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်းရှိ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာအားလွှဲပြောင်းခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးရန်နည်းလမ်းနှစ်မျိုးကိုတွေ့ရှိထားပါသည်။ ယင်းတို့မှာ (က) သမ္မတနှင့်ဆိုင်သောကိစ္စရပ်များတွင် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်ထက် ပိုပါဝင်ခွင့်ရှိသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ (collegial executive) သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် (dual executive) ကို ပုံစံသတ်မှတ်သည့်အလျားလိုက်နည်းလမ်းနှင့်(ခ) အစိုးရအဆင့်အသီးသီး ထပ်မံဖွဲ့စည်းသည့် ဒေါင်လိုက်နည်းလမ်းဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သူနှစ်မျိုးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးအား ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ အစိုးရ၏ အဆင့် အသီးသီးကိုထပ်မံဖွဲ့စည်းခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးနိုင်ပါသည်။

၅.၂.၁။ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး (collegial executive)

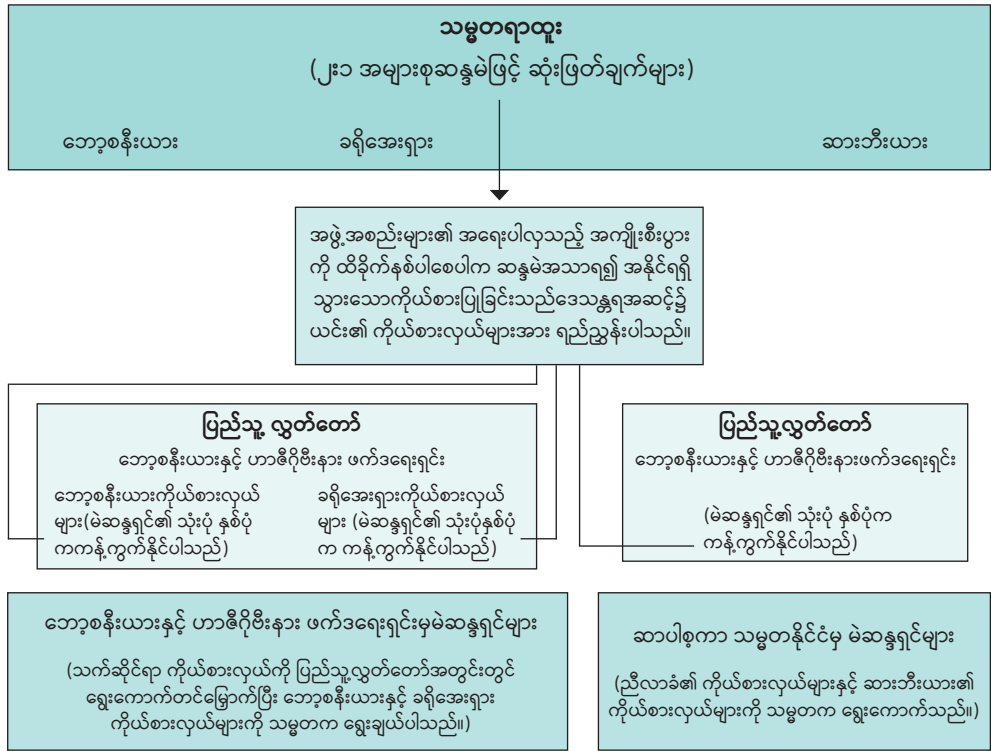
တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးတွင် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲ/ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအကြီးအကဲ၏ အင်စတီကျူးရှင်းအတွင်း အမျိုးမျိုးသောတာဝန်ထမ်းဆောင်ကြသူများဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးတွင် ပုံစံများစွာ ရှိပါသည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုအပြီးတွင် ဆူဒန်နိုင်ငံသည် တိကျပြတ်သားသော ရာထူးအဆင့်အတန်းသတ်မှတ်ချက်ဖြင့် သမ္မတတစ်ဦး၊ အကြီးတန်းဒုတိယ သမ္မတတစ်ဦးနှင့် အခြားသော ဒုသမ္မတတစ်ဦးပါဝင်သည့် လျော့ရဲသော စုဖွဲ့မှု ပုံစံဖြင့် တည်ထောင်ခဲ့ပါသည် (ပုံ ၅ ကိုကြည့်ပါ)။ ဆူဒန်တောင်ပိုင်း လွတ်လပ်ရေးမရရှိမီ ၂၀၁၁ ခုနှစ် ဇူလိုင်လအထိ ဆူဒန်သမ္မတသည် တိုင်းပြည်၏တစ်ဦးတည်းသော အကြီးအကဲအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သော်လည်း အမျိုးမျိုးသောဆုံးဖြတ်ချက်များကြောင့် သမ္မတစနစ်၏ သို့မဟုတ် အကြီးတန်းဒုတိယသမ္မတ၏ သဘောတူညီမှုဖြင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရန် လိုအပ်ခဲ့ပါသည်။ သမ္မတသည် ယင်း၏ လက်အောက်ခံရာထူးနေရာများအတွက် တစ်ဦးကို ဆူဒန်နိုင်ငံမြောက်ပိုင်းမှ ခေါ်ယူခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ကျန်တစ်ဦးကို ဆူဒန်နိုင်ငံ တောင်ပိုင်းမှ (ယခုခါ ဆူဒန်နိုင်ငံတောင်ပိုင်းသည် လွတ်လပ်ရေးရပြီး ဖြစ်သည်) ခန့်အပ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အကြီးတန်း ဒုသမ္မတသည် သမ္မတနှင့် ဇာတိမြေခြင်းမတူညီရပါ။ အကြီးတန်းဒုသမ္မတသည် သမ္မတ၏သဘောဆန္ဒဖြင့် အာဏာကိုထိန်းသိမ်းထား၍ မရနိုင်ပါ။ ယင်းတို့၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်းသက်တမ်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အခြားနည်းလမ်းများဖြင့် ကြိုတင်သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။

ပုံ ၅။ ဆူဒန်နိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း ခွဲထုတ်မှုမတိုင်မှီ နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ပုံစံ

ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများသည် ပိုမိုအားကောင်းသော ပူးတွဲအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ပုံစံကို ရေးဆွဲခဲ့ကြပြီး၊ ယင်းအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ပုံစံတွင် ပူးတွဲအုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ သုံးရပ်စလုံးသို့ အာဏာညီတူ ညီမျှရရှိစေမည့် ပုံစံဖြင့်သတ်မှတ်ခဲ့ပါသည် (ပုံ ၆ ကို ကြည့်ပါ)။ သမ္မတစနစ်တွင် ပါဝင်မည့် ကိုယ်စားလှယ်များကို တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပေါင်း စုံမှုပေါ်မူတည်၍ ဆုံးဖြတ်ပေးပါသည်။ ခရိုအေးရှားမှ တစ်ဦး၊ ဆာဘီးယားမှတစ်ဦးနှင့် ဘော့စနီးယားမှတစ်ဦးစသဖြင့် နယ်မြေတစ်ခုခြင်းစီက ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။ တစ်ဦးချင်းစီသည် ပြည်ပရေးရာများတွင် တိုင်းပြည်ကို ကိုယ်စားပြုသော အမည်ခံသမ္မတ အဖြစ် ထမ်းဆောင်ရသော်လည်း ၎င်းတို့သည် အလှည့်ကျစနစ်အရ အကြီးအကဲအဖြစ် ဆောင်ရွက်ကြပါသည်။ ဖြစ်နိုင်မည်ဆိုပါက နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် အများပြည်သူတို့၏ သဘောဆန္ဒဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်အများဆုံးကိုချမှတ်ရပြီး ဤသို့မဟုတ်ပါက မဲပိုသာသည့် အရေအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုသာ ရယူပါသည်။ သို့ရာတွင် အများသဘောထားနှင့် ဆန့်ကျင်သောသမ္မတသည် ယင်း၏ နယ်မြေအတွင်း အလွန်အရေးပါသော သဘောထားများအပေါ် ‘ထိခိုက်နစ်နာစေသည်’ ဟူ၍ ဆုံးဖြတ်ကာ ကြေငြာနိုင်သောကြောင့် အများပြည်သူ၏ ဆန္ဒကိုသာသဘောတူလက်ခံပါသည်။ အဆိုပါ ဒေသ၏ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအသာစီးအရေအတွက်ဖြင့် ဤဆုံးဖြတ်ချက်ကို ဟန့်တားနိုင်ရန်အတွက် ဆန္ဒမဲပေးနိုင်ပါသည်။

ပုံ ၆။ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားတို့၏ တာဝန်ဝေမျှခွဲဝေသော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့

ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားတို့၏ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်၍ ထမ်းဆောင်သော နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့နှစ်ခုလုံးသည် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများနှင့် ဖြစ်ပွားသည့် ပြင်းထန်သော ပြည်တွင်းစစ်များအပြီးဆောင်ရွက်ရသည့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည် (ဆူဒန်နိုင်ငံ၏ ၂၀၀၅ ဘက်စုံငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုနှင့် ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားတို့၏ ၁၉၉၅ ဒေတွန် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှု)။ ယင်းတို့ နှစ်ခုစလုံးတွင် နိုင်ငံတော်အာဏာကို ခွဲတမ်းချရာ၌ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်ပေးသူသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အမြင့်ဆုံးအဆင့်တွင်ရှိသော ကိုယ်စားလှယ်များမပါပဲ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ဆောင်ချက်ကို ဆောင်ရွက်နိုင်မည် မဟုတ်ပါ။ စစ်ဖက်ပြိုင်နေကြသော ဂိုဏ်းဂဏများအကြားရှိ ရန်လိုမှုများကို အဆုံးသတ်ရန် အလွန်အရေးကြီးလှသော်လည်း အဆိုပါ သဘောတူညီချက်များသည် အုပ်ချုပ်ရေးကို သိသာစွာပင် ပို၍ခက်ခဲစေနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားတွင် တိုင်းရင်းသားလူ့အဖွဲ့အစည်းများအကြား အပြန်အလှန် ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့နေခြင်းသည် ရှိနေဆဲဖြစ်ပြီးဆက်လက်ချီတက်ရမည့် လမ်းခရီးအတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများကို အဟန့်အတားဖြစ်စေပါသည်။

တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့၏ တတိယမြောက်ပုံစံကို ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင် ကျင့်သုံးပါသည် (ပုံ ၇ ကို ကြည့်ပါ)။ ဖက်ဒရယ်ကောင်စီသည် တိုင်းပြည်တစ်ပြည်၏ အမြင့်ဆုံးနိုင်ငံတော်အဆင့်ရှိသည့် အုပ်ချုပ်ရေးအင်စတီကျူးရှင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းအင်စတီကျူးရှင်းတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရပါဝင်ပြီး အကြီးအကဲအဖြစ်တစ်စုတစ်စည်း တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာစကားအမျိုးမျိုးပြောဆိုကြသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို လုံလောက်မှုတစ်စွာ ကိုယ်စားပြုနိုင်ရန် သင့်လျော်သည့် စဉ်းစားမှုများရှိသော၊ မတူညီသည့် လက်အောက်ခံပြည် နယ်များမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သော ကိုယ်စားလှယ် (၇) ဦးပါဝင်စေပါသည်။^{၁၀} ဖက်ဒရယ်ကောင်စီဝင် ၇ ဦးကို (ဥပဒေပြုရေး) ဖက်ဒရယ်ကောင်စီက သီးခြားစီရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီး လေးနှစ်တာတာဝန်ထမ်းဆောင်ခွင့်ရရှိပါသည်။ ထိုကောင်စီဝင်များကို အယုံအကြည်မရှိအဆိုဖြင့် ဖယ်ရှား၍ မရပါ။ အဓိကအားဖြင့် နိုင်ငံတော်ကိုယ်စားပြုရန်နှင့် နိုင်ငံတော်ပွဲများတက်ရောက်ရန်ဆိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်းတွင် ယင်းကောင်စီဝင်များအနက်မှ တစ်ဦးကိုသမ္မတအဖြစ် အဆိုပြုသော်လည်း ယင်းတို့ကို ညီတူညီမျှသာရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်း ဖက်ဒရယ်ကောင်စီက အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ပါသည်။ ကောင်စီဝင်တိုင်းသည် သတ်မှတ်ထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အတိုင်းအတာအရ အုပ်ချုပ်ရပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက အာဏာကိုသတ်မှတ်ပေးထားခြင်း မရှိသော်လည်း ၁၉၅၉ ခုနှစ်မှစတင်၍ အကြီးဆုံးပါတီလေးခုသည် ဖက်ဒရယ်ကောင်စီတွင် ပါဝင်ကိုယ်စားပြုထားကြပါသည်။ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံတွင် ညွန့်ပေါင်းအစိုးရအသုံးပြုခြင်း အခြေခံအကြောင်းတရားများမှာ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီလုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အကျိုးဆက်များသာ ဖြစ်ပါသည်။

ပုံ ၇။ ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံ၏ တာဝန်ခွဲဝေမှုခွဲဝေသော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့

ဖက်ဒရယ်ကောင်စီ
 နိုင်ငံတော်၏ အကြီးအကဲ/အစိုးရ၏ အကြီးအကဲ

အဖွဲ့ဝင် ၇ ဦး
 အများစုဆန္ဒမဲဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်း

ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်
 (ပြည်နယ်တစ်ခုလျှင် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးသာ ပါဝင်သည်။ တာသာစကားအသီးသီး
 ပြောကြသောလူ့အဖွဲ့အစည်းများ၏ လုံလောက်မှုတသော ကိုယ်စားပြုခြင်း)

ဖယ်ဒရယ် ညီလာခံ (ဥပဒေပြုလွှတ်တော်)
 နိုင်ငံတော်ကောင်စီ (အောက်လွှတ်တော်) + ပြည်နယ်များ ကောင်စီ (အထက်လွှတ်တော်)

ဥပမာ ၃ ခုက ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း တာဝန်ခွဲဝေထမ်းဆောင်သော နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့သည် အခြားသောအစိုးရစနစ် တစ်မျိုးမျိုးနှင့် ဆက်စပ်နေခြင်းမရှိပါ။ ယင်းကို သမ္မတစနစ် (ဆူဒန်)၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ် (ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနား) နှင့် တစ်ပိုင်း လွှတ်တော်စနစ် (ဆွစ်ဇာလန်) တို့တွင် အသုံးပြုပါသည်။

၅.၂.၂။ အုပ်ချုပ်သူ နှစ်မျိုးနှစ်စား ပါဝင်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်

အာဏာများကို အလျားလိုက်နည်းလမ်းဖြင့် ခွဲဝေခြင်းသည် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲဟူ၍ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ချမှတ်ခြင်းအားဖြင့်လည်း ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါသည်။ ပကတိသဘောအရ ‘အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်’ သည် ကြီးမားသောအစဉ်အလာများရှိပြီး ယင်းကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံများစွာတို့တွင် အစိုးရအကြီးအကဲသည် အစိုးရကိစ္စရပ်များကို စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ မူဝါဒများကို ချမှတ်ခြင်းတို့ကိုဆောင်ရွက်ပြီး နိုင်ငံတော်၏အကြီးအကဲ (သမ္မတ သို့မဟုတ် ဘုရင်) သည် အခမ်းအနားပွဲတက်သည့်ရာထူးပိုင်ဆိုင်ကာ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာအနည်းငယ်သာရှိပါသည် (နိုင်ငံတော်၏အကြီးအကဲသည် အုပ်စိုးမင်းမူ၍ အစိုးရ၏အကြီးအကဲသည် အုပ်ချုပ်ပါသည်)။ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ဟု ရည်ညွှန်းလေ့ရှိသည့် ပို၍အတွဲ အဖက်ညီသော အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သည့်အုပ်ချုပ်ရေးသည် လွန်ခဲ့သောဆယ်စုနှစ်နှစ်ခုအတွင်းပို၍ ထင်ရှားအသုံးများလာပါသည်။ သမ္မတစနစ်တစ်ဝက်သာကျင့်သုံးသည့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ် (semi-presidential system) ရှိ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေး (dual executive) သည် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုထားသည့် လွတ်လပ်စွာတည်ရှိသည့် အဖွဲ့ နှစ်ဖွဲ့အဖြစ် ခွဲလိုက်ပါသည်။ ၎င်းအဖွဲ့နှစ်ဖွဲ့မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ သီးခြားထင်ရှားသော

အင်စတီကျူးရှင်းများဖြစ်ကြပါသည်။ တစ်ဖွဲ့မှာ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်ထားခြင်းမခံရ သည့်ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်ပြီး ၎င်းသည် အစိုးရ၏အကြီးအကဲဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းဝန်ကြီးချုပ်သည် လွှတ်တော် တွင်း အများစုထောက်ခံမှုလိုအပ်ပါသည်။ နောက်တစ်ဖွဲ့သည် ပြည်သူ့လူထုက ရွေးကောက်တင် မြှောက်လိုက်သည့် နိုင်ငံတော်၏ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သူသမ္မတတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ် ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲနှစ်ရပ်ကြား အာဏာဟန်ချက်ညီမျှမှုသည် အလွန်ကွာဟနိုင်ပါသည်။ အာဏာဟန်ချက်ညီမျှမှုပေါ်တွင်မူတည်၍ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး၏ အချို့ သောပုံစံများသည် သမ္မတစနစ်ဘက်သို့ပိုအားသာပြီး အခြားသောပုံစံများမှာမူ လွှတ်တော်စနစ်ဘက် သို့ ပို၍အားသာနေပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အီဂျစ်နိုင်ငံ၏ ၂၀၀၇ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အစိုးရ သည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အမြင့်ဆုံးအဖွဲ့အစည်းဖြစ်ကာ ဝန်ကြီးချုပ် သည် ၎င်းအစိုးရအဖွဲ့၏ ထိပ်ဆုံးတွင်ရှိသည်ဟု သတ်မှတ်ထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤသတ်မှတ် ချက်က အစိုးရ၏အဓိကလုပ်ငန်းတာဝန်သည် သမ္မတအား ယင်း၏မူဝါဒများကို အကောင်အထည် ဖော်ရာ၌ ပံ့ပိုးကူညီရန်ဖြစ်သည်ဟူသည့်အချက်ကို ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ အရေးပါသော မူဝါဒရေးရာအားလုံးအပေါ် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် သမ္မတပေါ်တွင်သာ တည်မှီနေခြင်းဖြစ်ပြီး ဝန်ကြီးချုပ်သည် (လွှတ်တော်၏ အယုံအကြည်အပြင်) သမ္မတ၏ အယုံအကြည် အပေါ် မှီခိုပါသည်။ အိုင်ယာလန်နိုင်ငံတွင် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသော သမ္မတ သည် ၎င်းအားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသည့် အာဏာနှင့် လုပ်ငန်းတာဝန်များ မှလွဲ၍ ကျန်အရေးများတွင် အစိုးရ၏ အကြံပေးချက်အရသာလျှင် ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ရပါသည်။ အကြောင်းအရာနှစ်ရပ်လုံးတွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး၏ အကြီးအကဲနှစ်ဦးအနက် တစ်ဦးမှာ အုပ်ချုပ် ရေးအတွင်း ဗီတိုအာဏာကို အသုံးပြုခွင့်မရှိပါ။ နိုင်ငံများစွာတို့သည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏ သက်ဆိုင်ရာအကြီးအကဲနှစ်ဦးတို့အား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးရာတွင် ပိုမို၍ဟန်ချက်ညီ သော လုပ်ငန်းစဉ်ကိုရွေးချယ်ထားပါသည်။ စစ်မှန်သောလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပြင် (မည်သည့်လုပ်ငန်း တာဝန်များကို သမ္မတအတွက်ထား၍ မည်သည့်တို့ကိုအစိုးရအတွက်ထားရမည်ကို စဉ်းစားနိုင်ရန်

‘အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သောနိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်’ တွင် ကြီးမားသော အစဉ်အလာများရှိပါသည်။ နိုင်ငံများစွာတို့ တွင် အစိုးရ၏အကြီးအကဲသည် အစိုးရ၏ ကိစ္စရပ်များကို စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ မူဝါဒများ ကို ချမှတ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ပြီး နိုင်ငံတော်၏ အကြီးအကဲသည် အခမ်းအနားပွဲတက်သည့်ရာထူးပိုင်ဆိုင်ကာ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အနည်းငယ်သာရှိပါသည်

အတွက်) ဝန်ကြီးချုပ်နှင့်ဝန်ကြီးအဖွဲ့အား ရွေး ချယ်ခန့်အပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ထုတ်ပယ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း သမ္မတ၏ ပါဝင်မှုသည် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ ဝန်ကြီးချုပ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွက် တာဝန်ရှိသော ကြောင့် အုပ်ချုပ်သူနှစ်မျိုးပါဝင်သော အုပ်ချုပ် ရေး၏ ဒီဇိုင်းပုံစံများ (အစိုးရ၏အကြီးအကဲ (ဝန်ကြီးချုပ်)အားရွေးချယ်/ခန့်အပ်/ထုတ်ပယ် ရန်အာဏာ အစရှိသည်တို့ကို) အပိုင်း ၅.၃.၁ တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

အာဏာများကိုခွဲဝေသတ်မှတ်ရာတွင် အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးခြင်းဖြင့် ရရှိနိုင်မည့်အလားအလာကောင်းများကိုမျှော်လင့်ကာ အချို့သော နိုင်ငံများသည် အငြင်းပွားဖွယ်ဖြစ်သောရွေးကောက်ပွဲများအပြီး ပဋိပက္ခများလျော့ပါးစေရန်နှင့် ‘ညွှန်ပေါင်းအစိုးရ’ ကိုဖန်တီးရန်အတွက် ယင်းစနစ်အား ကြားဖြတ်ဖြေရှင်းချက်တစ်ခုအဖြစ် စတင်ကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။

တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ဟုရည်ညွှန်းလေ့ရှိသည့် ပို၍အတွဲအဖက်ညီသော အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦး ပါဝင်သည့်အုပ်ချုပ်ရေးသည် လွန်ခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်နှစ်ခုအတွင်း ပို၍ ထင်ရှားအသုံး များလာပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အား မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများသည် အငြင်းပွားဖွယ်ဖြစ်သော ရွေးကောက်ပွဲများ အပြီး ပဋိပက္ခများလျော့ပါး စေရန် နှင့် ‘ ညွှန်ပေါင်းအစိုးရ’ကို ဖန်တီးရန်စသည့် အထူးကိစ္စရပ်အတွက် ယင်းစနစ်အား ကြားဖြတ်ဖြေရှင်းချက်တစ်ခုအဖြစ် စတင် ကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။

ကင်ညာနိုင်ငံ (၂၀၀၈) နှင့် ဇင်ဘာဘွေနိုင်ငံ (၂၀၀၈) တို့၏ အရေးကိစ္စများတွင် ကြားဖြတ် ဆောင်ရွက်ချက်အရ အတိုက်အခံခေါင်းဆောင် များကို ဝန်ကြီးချုပ်များအဖြစ် ခန့်အပ်ထားရန် ဖြစ်သော်လည်း သမ္မတအား နိုင်ငံတော်အကြီး အကဲနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲတို့၏ လုပ်ငန်း တာဝန်နှစ်ရပ်လုံးကိုထမ်းဆောင်ရန်ဆက်လက် အပ်နှင်းထားရှိပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ညွှန် ပေါင်းအစိုးရတစ်ခုတည်းတွင် အတူပေါင်းစည်း ရှိအုပ်ချုပ်စေမည့်အစား ဝန်ကြီးချုပ်များကို အရေးပါသည့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ အနည်းငယ်သာပေး၍သမ္မတဖွဲ့စည်းပုံမူဘောင် အတွင်း ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြစ်သည်။

၁၉၉၆ နှင့် ၂၀၀၁ ခုနှစ်အတွင်း အစွဲအမူးနိုင်ငံ၏ အစိုးရစနစ်သည် အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင် သောအုပ်ချုပ်ရေးအတွက် ရွေးကောက်ပွဲကို ပုံမှန်အတိုင်းမဟုတ်ပဲ ပြောင်းပြန်ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ နိုင်ငံတော်၏အကြီးအကဲ (အခမ်းအနားတက်ပုဂ္ဂိုလ်) ကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှရွေး ကောက်တင်မြှောက်၍ အစိုးရ၏အကြီးအကဲ (ဝန်ကြီးချုပ်)ကို အသစ်ရွေးကောက်ဖွဲ့စည်းလိုက်သော

ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အားရွေးချယ် ခန့်အပ်ခြင်း သို့မဟုတ်ထုတ်ပယ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် သမ္မတ၏ ပါဝင်ခြင်းသည် အလွန်အရေးပါပါသည်။

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် ပြည်သူများက တစ် ပြိုင်နက် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက် ခြင်းဖြစ်သည်။ အစွဲအမူးနိုင်ငံတွင် တစ်စစီပြု ကွဲနေသောဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကြောင့် တည် ငြိမ်သော အစိုးရကို ဖန်တီးရာတွင် ဤစနစ် သည်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ပါ။ အကြောင်းမှာ

ဝန်ကြီးချုပ်၏ပါတီသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်းအလွန်အားနည်းနေပြီး တည်ငြိမ်သော အစိုးရ ဖန်တီးနိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်ခဲ့ပါ။ အမျိုးမျိုးသော နောက်ခံအခြေအနေများ (ဥပမာ- မတူညီသော ပါတီ အနေအထားများ) က ဤနည်းလမ်းအပေါ် မတူညီသောအကောင်းမြင်မှုအမျိုးမျိုး ရှိနိုင်ကြသော် လည်း အစွဲအမူး၏ကိစ္စတွင်မူ ယင်းသည်အောင်မြင်ခဲ့ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။

၅.၂.၃ သမ္မတရာထူးသက်တမ်း ကန့်သတ်ချက်

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအကြီးအကဲ၏ ရာထူးသက်တမ်းကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်းဖြင့် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ထံတွင်သာ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများစုဝေးတည်ရှိနေမှုကို ဖြေလျှော့ပေးနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် အချိန်ကာလသတ်မှတ်ချက်သည်လည်း အာဏာဖြေလျှော့ခွဲဝေရာတွင် အရေးပါသောအချက်တစ်ချက်ဖြစ်သည်။ ပြည်သူလူထုက မိမိတို့အာဏာရစေလိုသောသူကို ဒီမိုကရေစီစနစ်အရရွေးချယ်ရာတွင် ထိုသို့သောရာထူးသက်တမ်းသတ်မှတ်ချက်များသည် ပြည်သူတို့၏ အပြည့်အဝရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်ကို ကန့်သတ်လိုက်သကဲ့သို့ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ရာထူးသက်တမ်း သတ်မှတ်ချက်များသည် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးနှင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သောအာဏာရှင်အစိုးရများ (electoral authoritarian regimes) သို့မဟုတ် တည်ထောင်ကာစ ဒီမိုကရေစီစနစ်များ၏ ခိုင်မာတောင့်တင်းစေမှုအတွက်ပံ့ပိုးသည့် အရေးအပါဆုံးသောလုပ်ငန်းစဉ်များအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ‘မျက်မှောက်ခေတ်အာဖရိကတွင် အုပ်ချုပ်မှုအပြောင်းအလဲနှင့် ခေါင်းဆောင်အပြောင်းအလဲလုပ်ရာတွင် အာဏာသိမ်းခြင်းအစား အချိန်ကာလ (ရာထူးသက်တမ်း) သတ်မှတ်ချက်များနှင့်အတူ ရွေးကောက်ပွဲများပုံမှန်ကျင်းပခြင်းကို အခြေခံကျသော နည်းလမ်းတစ်ရပ်အဖြစ်အသုံးပြုကာ အစားထိုးနိုင်ခဲ့သည်’ဟု စာရေးဆရာနှစ်ဦးကဆိုထားပါသည်။¹¹ ထူးခြားတာကတော့ တူနီးရှားနှင့် အီဂျစ်နိုင်ငံတို့တွင် ရာထူးသက်တမ်းကန့်သတ်ချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွင်း ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမရှိပါ။

ရာထူးသက်တမ်းသတ်မှတ်ချက်များသည် ဒီမိုကရေစီအသွင်ကူးပြောင်းရေးနှင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော အာဏာရှင်အစိုးရများ သို့မဟုတ် တည်ထောင်ကာစ ဒီမိုကရေစီစနစ်များ၏ ခိုင်မာတောင့်တင်းစေမှုအတွက်ပံ့ပိုးသည့် အရေးအပါဆုံးသော လုပ်ငန်းစဉ်များအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အချိန်ကာလ ကန့်သတ်ချက်များမရှိပါက နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲသည် အာဏာရှင်စနစ်အောက်တွင် ၎င်းတို့အမြဲတမ်းပြန်လည်ရွေးကောက်ခံရနိုင်မယ့် အနေအထားတစ်ခုကို ဖန်တီးရန်အတွက် အာဏာကို အသုံးပြုလိုစိတ်ရှိနိုင်ပြီး ထိုစိတ်ကို တွန်းလှန်နိုင်စွမ်းမရှိတက်ကြပေ။

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ အကြီးအကဲ၏နေရာအပြောင်းအလဲတစ်ခုချင်းစီသည် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် အရေးကြီးသည်ဟုယူဆပါသည်။ ရာထူးကာလသတ်မှတ်ချက်များသည် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲ အုပ်ချုပ်ရမည့် အချိန်သက်တမ်းကိုသာ ကန့်သတ်ထားနိုင်သည်။ အုပ်ချုပ်နေစဉ်အတွင်း မည်သည့်အချိန်ကာလတွင်မဆို ၎င်းအကြီးအကဲ၏ အာဏာကို ကန့်သတ်ထားနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ သို့သော်လည်း အချိန်ကာလ ကန့်သတ်ချက်များမရှိပါက နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲသည် အာဏာရှင်စနစ်အောက်တွင် ၎င်းတို့အမြဲတမ်းပြန်လည်ရွေးကောက်ခံရနိုင်မယ့် အနေအထားတစ်ခု ဖန်တီးရန်အတွက် အာဏာကိုအသုံးပြုလိုစိတ်ရှိနိုင်ပြီး ထိုစိတ်ကို တွန်းလှန်နိုင်စွမ်း

မရှိတက်ကြပေ။ သို့ဖြစ်ရာ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအကြီးအကဲအား ကာလကန့်သတ်ချက်မရှိပဲ အကြိမ်ကြိမ်ပြန်လည် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းကို ကာကွယ်ရန်အတွက် ရာထူးသက်တမ်းကန့် သတ်ခြင်းသည် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ အချိန်ကာလသတ်မှတ်ချက် ပုံစံနှစ်မျိုးရှိပါသည်။ ပထမ ပုံစံတစ်မျိုးမှာ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင်ခွင့်ပြုထားသော ဆက်တိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရသည့် အကြိမ်အရေအတွက်ကို ကန့်သတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့်- ရုရှားနိုင်ငံ¹² နှင့် ဩစတြီးယား နိုင်ငံ¹³ တို့သည် ဆက်တိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းကို နှစ်ကြိမ်ထိသာ ခွင့်ပြုထားပါသည်။ သို့သော် သမ္မတဟောင်းကို ကာလတစ်ခုရပ်နားပြီးပါက ရွေးကောက်ပွဲအတွင်း ပြန်လည်ဝင်ရောက် အရွေးခံခြင်းအား တားမြစ်ထားခြင်းမရှိပါ။ ပနားမားနိုင်ငံတွင်¹⁴ ဤသို့ ရပ်နားသည့်ကာလကို သမ္မတ တစ်ဦး တာဝန်ထမ်းဆောင်သော သက်တမ်းနှစ်ခုစာထိ တိုးမြှင့်သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ဒုတိယ အမျိုးအစားမှာမူ တာဝန်ထမ်းဆောင်နိုင်မည့် အကြိမ်အရေအတွက်ကို လုံးဝကန့်သတ်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် (ဥပမာ ပါရာဂွေး¹⁵ နှင့် တောင်ကိုရီးယား¹⁶) သမ္မတသက်တမ်း တစ်ကြိမ်စနစ်ကိုသာ ကျင့်သုံးပြီး အများစုသောနိုင်ငံများမှာမူ (ဥပမာ တောင်အာဖရိက¹⁷ နှင့် တူရကီ¹⁸) သက်တမ်းကို နှစ်ကြိမ်ထားရန် ဆုံးဖြတ်ကြပါသည်။

ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားတွင် သမ္မတသက်တမ်း၏ အချိန်ကာလကန့်သတ်ချက်များကို ချမှတ် ထားသော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ အကြောင်းအရာများလောက် ပြင်ဆင်မွမ်းမံရသော၊ အစားထိုး ရသော သို့မဟုတ် ပြောင်းလဲဖော်ပြရသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ မရှိပါ (ဥပမာ- အယ်ဂျီးရီးယား၊ ဘီလာရစ်၊ ဘာကီနာ ဖာဆို၊ ကုဒ်ဒီအီဗွိုင်း၊ ဂါဘွန်၊ ကာဇာခါစတန်၊ နမ်ဘီး ယား၊ ပီရူး၊ သီရိလင်္ကာ၊ ယူဂန်ဒါ) ။ တရားဝင်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲမှု လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အဓိကလုပ်ဆောင်သူများအဖြစ် ပါဝင်လေ့မရှိသော်လည်း ထိုကဲ့သို့ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးညှိနှိုင်းပြင်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်နိုင်ရန်အတွက် သမ္မတက စီမံဆောင်ရွက် ပါသည်။ အဆိုပါအပြောင်းအလဲများကို ကန့်သတ်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲ ကြသူများသည် အကာအကွယ်များကို ထပ်မံ၍ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းကြပါသည်။ အယ်လ်ဆာဗာဒေါ¹⁹ ဟွန်ဒူးရပ်စ်²⁰ နှင့် နစ်ဂါ²¹ တို့တွင် သမ္မတ၏ သက်တမ်းကာလ သတ်မှတ်ချက်အပေါ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပြဋ္ဌာန်းချက်သည် ပြောင်းလဲ၍မရဟု သတ်မှတ်ထားပြီး ဟွန်ဒူးရပ်စ်²² တွင် ဤသို့ တည်မြဲနေမှုကိုကာကွယ်ရန်အတွက် စစ်တပ်ကိုပင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးအပ်ထားပါသည်။ တောင်ကိုရီးယား²³ ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာမူ ကွဲပြားခြားနားပါသည်။ တောင်ကိုရီးယားနိုင်ငံ တွင် သမ္မတ၏ အာဏာတည်သောသက်တမ်းကို တိုးချဲ့ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပြင်ဆင်ပြောင်းလဲချက်သည် ၎င်းအဆိုပြုချက်တင်ပြသောအချိန်တွင် အာဏာရှိသော သမ္မတ အတွက် သက်ရောက်မှုရှိမည်မဟုတ်ပါ။

၅.၂.၄။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းနည်းလမ်းဖြင့် ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း

အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၏ ပုံစံများသည် လူပုဂ္ဂိုလ်အသီးသီးတို့အား ဆုံးဖြတ်ချက်များ အတူတကွ ချမှတ်စေခြင်း သို့မဟုတ် ကွဲပြားခြားနားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာများကိုပုဂ္ဂိုလ်၊ ဌာနအသီးသီးတို့အား အပ်နှင်းခြင်းဖြင့် အစိုးရ၏နိုင်ငံတော်အဆင့် အမြင့်ဆုံး အာဏာကို တစ်ဦးတစ်ယောက်ထက်ပိုသောသူများအကြား ခွဲဝေသတ်မှတ်ရန် အခွင့်အလမ်းများကို ဖန်တီးပေးပါသည်။ အခြားတစ်နည်းမှာ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို အစိုးရအဆင့်အသီး သီးသို့ လွှဲပြောင်းသတ်မှတ်ပေးသော ဒေါင်လိုက်နည်းဖြင့်လည်း ခွဲဝေပေးနိုင်ပါသည်။ (တိုင်းဒေသ ကြီးများ၊ ပြည်နယ်များ၊ ကျေးရွာများ စသဖြင့်) အစိုးရအဆင့်အသီးသီးတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို ထားရှိခြင်းသည် ၎င်းကဏ္ဍတွင် နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူများ ပိုမိုပါဝင်လုပ်ဆောင်ကြရန်အတွက် အခြားသောနည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာတစ်ရပ်ကို အုပ်ချုပ်ရေး/အစိုးရ၏ အောက်ပိုင်းအဆင့်များသို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်း/လွှဲပြောင်းခွဲဝေ သတ်မှတ်ပေးခြင်းအားဖြင့် တာဝန် ဝတ္တရားနှင့် အရေးပါသောအာဏာများသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ လက်အောက်သို့ သွယ် ဖြာစီးဆင်းလာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သည် ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေအများစုကိုချမှတ်ခြင်းအတွက် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်များကိုသာ တာဝန် ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ပြည်နယ်အစိုးရများသည် သေဒဏ်စီရင်ချက်ကို ကျင့်သုံးပါက အဆိုပါပြည်နယ်များအတွင်း သေဒဏ်ကျခံရမည့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများ၏ လွတ်ငြိမ်းခွင့်တောင်းဆို မှုများအပါအဝင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အတွက် ပန်ကြားချက်များကိုပါ ဖြေရှင်းပေးရမည်ဖြစ်ပါ သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုအတွင်းရှိ နိုင်ငံတော်ရာဇဝတ်မှုမျိုးတွင် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများကို လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးနိုင်သည့် သမ္မတ၏အခွင့်အရေးကို တရားဥပဒေဖြင့် ဖယ်ရှားခြင်းမပြုပဲ အာဏာများကို လက်အောက်အဆင့်ဆင့်သို့လွှဲပြောင်းခွဲဝေခြင်းသည် သမ္မတ၏အာဏာကို လျော့ပါး သွားစေပါသည်။

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းပုံစံအမျိုး မျိုးသည် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအပေါ်ကွဲပြားခြား နားစွာ အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိစေပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့ ခွဲဝေပေးခြင်း၏ အတိုင်းအတာနှင့် အတိမ်အနက်သည် မေးခွန်းနှစ်ခုအပေါ်တွင် မူတည်နေပါသည်။ “ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သည် အုပ်ချုပ်ရေး/ အစိုးရ (administration/ government) ၏ အခြားသောအဆင့်အသီးသီး သို့ မည်သည့်တာဝန်အမျိုးအစားများကို လွှဲ

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို အစိုးရအဆင့်အသီးသီးသို့ လွှဲပြောင်း သတ်မှတ်ပေးခြင်းဖြင့် ခွဲဝေပေးနိုင်ပါသည် (တိုင်းဒေသကြီးများ၊ ပြည်နယ်များ၊ ကျေးရွာ များ စသဖြင့်) အစိုးရအဆင့်အသီးသီးတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကို ထားရှိခြင်းသည် ၎င်း ကဏ္ဍတွင် နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူများ ပိုမို ပါဝင်လုပ်ဆောင် ကြရန်အတွက် အခြား သော နည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

ပြောင်းခဲ့ပေးသနည်းနှင့်နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍက စောင့်ကြည့်ကြီးကြပ်ရေးအတိုင်းအတာ မည်မျှကို ထိန်းသိမ်းထားမည်နည်း” တို့ဖြစ် သည်။ ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေ သို့မဟုတ် ရဲ၊ ပုလိပ်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်စသဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေး/အစိုးရအဖွဲ့များသို့ လွှဲပြောင်းပေးအပ်သော အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ပို၍ကြီးမားလာသည့်အတိုင်းတာအလျောက် အာဏာကို လက်အောက်ခံအဖွဲ့အစည်းများသို့ ခွဲဝေ သတ်မှတ်ပေးသည့်အတိုင်းအတာ မြင့်မားလာလေဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအတိုင်းအတာသည် နိုင်ငံတော် အဆင့်၌သာအာဏာကို တင်းကြပ်စွာချုပ်ကိုင်ထားသောစနစ်မှ အာဏာကိုလက်အောက်အဖွဲ့အစည်း များထံသို့ လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်းစနစ်အထိ စနစ်များတစ်လျှောက် အချိန်ကြာလာသည်နှင့်အမျှ သိသာခြားနားလာနိုင်ပါသည်။

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချသည့် ပမာဏကို ပိုမိုတိကျစွာတိုင်းတာရန်အတွက် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၊ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းဟူ၍ အဓိကကျသော အခြေခံသဘောတရားသုံးမျိုးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းဆိုသည်မှာ ဗဟိုအစိုးရနှင့် ဆက်စပ်၍ ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့အစည်းများက ပိုင်ဆိုင်ထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းဆိုသည်မှာ ဗဟိုအစိုးရက ဒေသန္တရ အစိုးရများအား နိုင်ငံရေးကိုယ်စားပြုခြင်းကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းတာဝန်များ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်ခွင့်ပြုထားသော အတိုင်းအတာဖြစ်ပါသည်။ နောက်ဆုံးဖြစ်သည့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းဆိုသည်မှာ ဗဟိုအစိုးရကဒေသန္တရအဖွဲ့အစည်းများအား ဘဏ္ဍာရေးတာဝန် ထမ်းဆောင်ရန် ပေးအပ်ထားသည့်အတိုင်းအတာ ဖြစ်ပါသည်။ အာဏာလွှဲပြောင်းခွဲဝေခြင်းဆိုင်ရာ အဆိုပါအခြေခံသဘောတရားသုံးခုကို အောက်တွင်အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။

အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အာဏာခွဲဝေပေးခြင်း ဆိုသည်မှာ ဗဟိုအဆင့်မှ ဒေသန္တရအဆင့်သို့ အာဏာ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း၊ ကိုယ်စားပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်းနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများလွှဲပြောင်းအပ်နှင်းခြင်းကိုဆိုလိုပါသည်။

အဆိုပါ အခြေခံသဘောတရား သုံးခု အကြားခွဲခြားခြင်းသည် လုပ်ဆောင်မှုအတိုင်း အတာကို ပိုမိုလွယ်ကူစေသော်လည်း ထိရောက်သော ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း ဖြစ်စေရန် အတွက် ယင်းတို့သုံးမျိုးကို ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ အကယ်၍ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်

ဘဏ္ဍာရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် နိုင်ငံရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းအပေါ် ပံ့ပိုးခြင်း သို့မဟုတ် လိုက်နာခြင်းမရှိပါက ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုအာဏာလျှော့ချခြင်းသည် အလေးအနက်ရှိသည် မခေါ်ဆိုနိုင်ပါ။

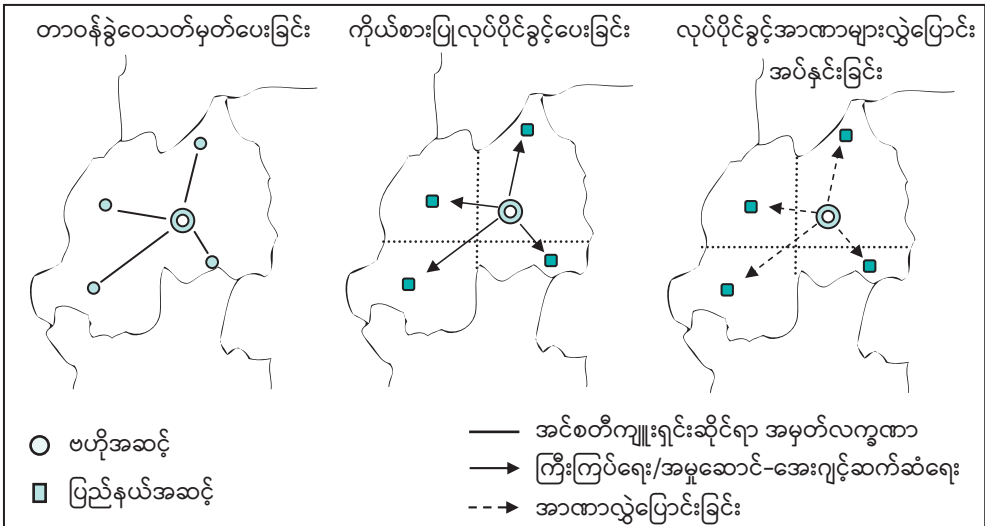
အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း

အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရာတွင် ပုံစံသုံးမျိုးရှိပါသည်။ ‘ဗဟိုအဆင့်မှ ဒေသန္တရအဆင့်သို့ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း (de-concentration)’²⁴ ၊ ‘ကိုယ်စားပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်

ပေးခြင်း (delegation) နှင့် ‘လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ လွှဲပြောင်းအပ်နှင်းခြင်း (devolution)’ တို့ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ခုချင်းစီသည် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ တိုးချဲ့ရရှိစေပါသည် (ပုံ ၈ ကိုကြည့်ပါ)။

ပုံ ၈။ ဗဟိုအဆင့်မှ ဒေသန္တရ အဆင့်သို့ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း၊ ကိုယ်စားပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်းနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများလွှဲပြောင်းအပ်နှင်းခြင်းတို့၏ ကွဲပြားထင်ရှားချက်များ

ဗဟိုအစိုးရမှ မူဝါဒအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေးတာဝန်များကို သက်ဆိုင်ရာဒေသန္တရအဖွဲ့များသို့ ခွဲဝေပေးသည့်အခါ ဗဟိုအဆင့်မှဒေသန္တရအဆင့်သို့ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်းဖြစ်ပေါ်သည်။ ဤသို့ လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးသည့်အခါ နယ်မြေနှင့် ပထဝီအနေအထားဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်ခွဲဝေမှုအပြောင်းအလဲများဖြစ်ပေါ်စေသည်။ သို့သော်တာဝန်နှင့်အာဏာသည် ဗဟိုအဆင့်၌သာ ကျန်ရှိပါသည်။ ဤသို့လွှဲပြောင်းခွဲဝေမှုသည် ဒေသန္တရအဆင့်အစိုးရများသို့ အမှန်တကယ်လုပ်ပိုင်ခွင့်ခွဲဝေပေးခြင်းမဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် နောက်ထပ်အစိုးရအဆင့်များကိုလည်း မဖြစ်ပေါ်စေပါ (ပုံ ၈ ကိုကြည့်ပါ)။

အရင်းအမြစ် - Diehl, Katharina, et. al. *Max Planck Manuals on Constitution Building: Structures and Principles of a Constitution*, 2nd edn (Max Planck Institute, 2009) မှ ကိုးကားသည်။ Böckenförde, M., *Decentralization from a Legal Perspective: Options and Challenges* (Unpublished, 2010) ကိုလည်း ကြည့်နိုင်သည်။

ကိုယ်စားပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးရာတွင် ဗဟိုအစိုးရသည် အမျိုးမျိုးသော ပြည်သူ့ရေးရာလုပ်ငန်းများအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲရေးတာဝန်များကို အခြားအစိုးရအဆင့်တစ်ခုသို့ ပေးရန်လိုအပ်သည်။ ကိုယ်စားပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးအပ်ခြင်းသည် အမှုဆောင်အကြီးအမှူးနှင့် အေးဂျင့်အကြား ဆက်ဆံရေးပုံစံမျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဗဟိုအစိုးရသည် အမှုဆောင်အကြီးအမှူးကဲ့သို့ဖြစ်ပြီး

ဒေသန္တရအင်စတီကျူးရှင်းများသည် အေးဂျင့်ကဲ့သို့ဖြစ်ပါသည်။ ကြီးကြပ်မှုအဆင့်မှာကွဲပြားပြီး အလွန်အမင်းဗဟိုထိန်းချုပ်မှုများ ပါဝင်နိုင်ကာ အောက်ခြေအဆင့်များသို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်နည်းနည်းသာ ခွင့်ပြုသည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်တွင်မူ တရားဝင်လမ်းညွှန်ချက်များကိုလိုက်နာရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့်အတိုင်း တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဗဟိုအစိုးရသည် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်မူဝါဒအကောင်အထည်ဖော်မှုကို အပြည့်အဝ ခွဲဝေချထားပေးနိုင်ပါသည်။

လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ လွှဲပြောင်းအပ်နှင်းခြင်းသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ အင်အားအကောင်းဆုံးပုံစံဖြစ်ပြီး ဒေသန္တရ သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအစိုးရများသို့ အာဏာလွှဲပြောင်းပေးအပ်ခြင်းပါဝင်သည်။ တစ်ဖန် ဤနည်းတွင်လည်း ပုံစံအမျိုးမျိုးရှိပါသည်။ ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့်ရှိသောတာဝန်များတွင် ကဏ္ဍတစ်ခုအတွက် နိုင်ငံတော်ဥပဒေများပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များ အကန့်အသတ်ဖြင့် ပါဝင်နိုင်ပြီး (အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် သိသာထင်ရှားသော ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်များ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးအာဏာများကို ကျင့်သုံးနိုင်ခွင့်ရှိသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံအလားတူနှင့်တကွ) စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများချမှတ်ခြင်းနှင့် မူဝါဒများနှင့်မဟာဗျူဟာများ တီထွင်ချမှတ်နိုင်ပါသည်။ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာလွှဲပြောင်းပေးခြင်း အတိုင်းအတာပေါ်မူတည်ပြီး ဗဟိုအစိုးရသည် အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်နိုင်ပါသည်။ ဗဟိုအစိုးရသည် ဒေသန္တရအဖွဲ့ခွဲများအား အပြည့်အဝ တာဝန်ယူမှုမရှိတော့သောကြောင့် နိုင်ငံရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေး အတိုင်းအတာ

နိုင်ငံရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေးအတိုင်းအတာသည်တာဝန်လွှဲပြောင်းပေးနှင့်အတူ တစ်ပါတည်းဖြစ်နေရမည်ဖြစ်သည်။

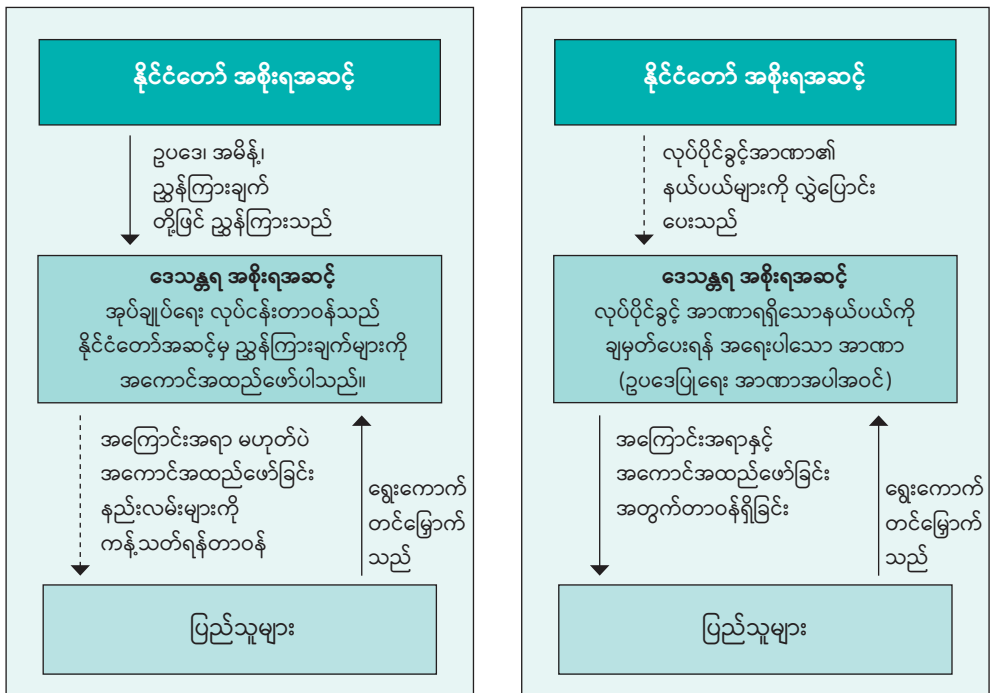
သည်တာဝန် လွှဲပြောင်းပေးနှင့်အတူ တစ်ပါတည်း ဖြစ်နေရမည်ဖြစ်သည်။ မဲဆန္ဒရှင်များအနေဖြင့် ပြည်လုံးကျွတ်ရွေးကောက်ပွဲများတွင်ဆန္ဒမဲပေးခြင်းဖြင့်ထိုတာဝန်ကိုယူရမည်။

နိုင်ငံရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း

နိုင်ငံရေး ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းတွင် အချက်နှစ်ချက်ပါဝင်ပါသည်။ ၎င်းအချက်နှစ်ချက်မှာ (က) ဗဟိုအစိုးရမှ ဒေသန္တရအစိုးရများသို့ ဒေသန္တရအာဏာပိုင်များကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်နိုင်သောအာဏာ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းနှင့် (ခ) ဒေသန္တရ သို့မဟုတ် ဒေသအဆင့်တွင် အစိုးရဖွဲ့စည်းရန်အာဏာကို လွှဲပြောင်းခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ပထမအချက်သည် ဗဟိုအစိုးရအစား နိုင်ငံသားများအား ဒေသ သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအဆင့်များတွင်အမှုထမ်းမည့် ကိုယ်စားလှယ်များကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရန် အခွင့်ပေးသောကြောင့် ၎င်းကို ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချရေးဟု ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။ သို့သော်ဒေသခံအရာရှိများအား ရွေးကောက်တင်မြှောက်နိုင်စွမ်းရှိသည့်တိုင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံအရာရှိများသည် ဗဟိုညွှန်ကြားချက်များကို ဆက်လက်အကောင်အထည် ဖော်နေသမျှကာလပတ်လုံး နိုင်ငံသားများအနေဖြင့် မူဝါဒကိုအကန့်အသတ်ဖြင့်သာ လွှမ်းမိုးနိုင်ပေလိမ့်မည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံသားများအနေဖြင့် ကိုယ်စားလှယ်များကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုအတွက်သာ တာဝန်ခံနိုင်စေပြီး အရေးပါသောမူဝါဒများချမှတ်ရန်မူ တာဝန်မရှိပေ။ (ပုံ ၉ ၏ ညာဘက် ဇယားကွက်ကို ကြည့်ပါ)။

နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ ဒုတိယအချက်ကိုမြှင့်တင်ရာတွင် မဲဆန္ဒရှင်များအား ၎င်းတို့၏ဒေသဆိုင်ရာခေါင်းဆောင်ကို ရွေးချယ်ခွင့်ပြုခြင်းအပြင် ဒေသန္တရနိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များသည် နိုင်ငံတော်ဗဟိုမှ လွှဲပြောင်းအပ်နှင်းသော မူဝါဒဆိုင်ရာ တာဝန်များကို ချမှတ်ခြင်း၊ စောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် အကဲဖြတ်ခြင်းတို့ကိုဆောင်ရွက်နိုင်စေမည့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံဆိုင်ရာအစီအမံများနှင့် အလေ့အကျင့်များကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းပါဝင်သည်။ ထိုကဲ့သို့သောအစီအမံများသည် မြင့်မားသော ဒေသန္တရလုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာနှင့် လွတ်လပ်စွာရပ်တည်နိုင်ခွင့်ရှိသော ဥပဒေပြုရေး (သို့) တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဥပဒေပြုအဖွဲ့များ (quasi-legislative) လိုအပ်ပြီး ၎င်းဥပဒေပြုအဖွဲ့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်သည် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ လွှဲပြောင်းအပ်နှင်းသော မူဝါဒရေးရာကိစ္စရပ်များအား ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အသေးစိတ်ရေးဆွဲခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်သည်အထိ ကျယ်ပြန့်သည် (ပုံ ၉ ၏ ဘယ်ဘက် ဇယားကွက်ကို ကြည့်ပါ) ။

ပုံ ၉။ နိုင်ငံရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းဥပမာများ

- > တင်းကြပ်သော ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်ရေး
- > ကန့်သတ်ထားသော/အားနည်းသော ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်ရေး

အရင်းအမြစ် - Böckenförde, M., *Decentralization from a Legal Perspective: Options and Challenges* (Gießen: TransMIT, 2010). တရားဥပဒေရှုထောင့်မှ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း - နည်းလမ်းများနှင့် စိန်ခေါ်မှုများ

ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း

အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် အစိုးရတာဝန်ဝတ္တရားများ ခွဲဝေမှု အပေါ်တွင် အဓိကထားပြီး နိုင်ငံရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချခြင်းတွင် ထိုတာဝန်ဝတ္တရားများကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရာတွင် ကိုယ်ပိုင်စီမံအုပ်ချုပ်နိုင်ခွင့်အတိုင်းတာ ပါဝင်သည်။ ဘဏ္ဍာရေး ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာလုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာကို ဆုံးဖြတ် သတ်မှတ်ပါသည်။ လုံလောက်သော ဘဏ္ဍာရေးအရင်းအမြစ်များမရှိပါက ဒေသဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအာဏာပိုင်များသည် ၎င်းတို့အပ်နှင်းခံရသောတာဝန်အသစ်များအား လုံလောက်စွာလုပ် ဆောင်နိုင်ခြင်းမရှိခြင်းကြောင့် တာဝန်ခံမှုနှင့်တရားဝင်မှုကို အားနည်းစေသည်။

ထို့အပြင် ဘဏ္ဍာရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကို ချန်လှပ်ထားခြင်း သို့မဟုတ် နှောင့် နှေးစေခြင်းတို့သည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ အခြားရှုထောင့်၊ ကဏ္ဍများကိုလည်း ထိရောက်မှု မရှိခြင်း ဖြစ်စေနိုင်သည်။

ဗဟိုအဆင့်အုပ်ချုပ်ရေးများသည် ပြည်နယ်အဆင့်အရာရှိများခန့်အပ်ခြင်းကို ဩဇာလွှမ်းမိုး ခြင်းဖြင့် ထိန်းချုပ်ကွပ်ကဲခွင့် အလယ်အလတ်ရှိသည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်နှင့်အိန္ဒိယတို့တွင် သမ္မတ သည် ပြည်နယ်အဆင့်များ၏ အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲများကို ခန့်အပ်သည်။ ဂါနာတွင် ဒေသန္တရနှင့် ကျေးလက်အစိုးရဝန်ကြီးဌာနသည် ခရိုင်အဆင့်အုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲရာထူးအတွက် ကိုယ်စား လှယ်လောင်းများကို အမည်စာရင်းတင်သွင်းသည်။ သမ္မတကအမည်စာရင်းတင်သွင်းခံရသူများကို ခန့်အပ်ပြီး ခရိုင်လွှတ်တော်က သုံးပုံနှစ်ပုံမဲဖြင့် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများကို အတည်ပြုသည်။ ထို့ အပြင် မှတ်သားစရာရှိသည်မှာ ခရိုင်လွှတ်တော်၏အဖွဲ့ဝင် ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းအထိကို သမ္မတက ခန့်အပ် သည်။

ဘဏ္ဍာရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကို ချန်လှပ်ထားခြင်း သို့မဟုတ် နှောင့်နှေးစေခြင်း တို့သည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏ အခြားရှုထောင့်၊ ကဏ္ဍများကိုလည်း ထိရောက်မှုမရှိခြင်း ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ဘဏ္ဍာရေးအသုံးစရိတ်ဆိုင်ရာ တာဝန်ဝတ္တရားများ ချမှတ်ခြင်းသည် ဆောင်ရွက်ရ မည့် လုပ်ငန်းတာဝန်များနှင့်ကျွမ်းကျင်မှုများ ချမှတ်တာဝန်ပေးခြင်းနှင့် တွဲဖက်ညီနေရမည်။

၅.၃။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်အပေါ် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ထိန်းကျောင်းမှုများ

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထိန်းချုပ်ရန်အတွက် အခြားသော နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ ထိန်းကျောင်းစစ်ဆေးရေးစနစ်များကို ပုံစံသတ်မှတ်ခြင်းနှင့် အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများအပေါ် မှီခိုအားထားခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဤအခန်း၏ အစပိုင်းတွင် အလေးပေးဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို စစ်ဆေးရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှု

နှစ်မျိုးကို အလွန်အသုံးပြုကြပါသည်။ ယင်းတို့မှာ လွှတ်တော်စနစ်နှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သမ္မတ စနစ်ဟုခေါ်သော အုပ်ချုပ်သူနှစ်မျိုးပါဝင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တို့ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံရေးလုပ်ပိုင်ခွင့်ကိုထိန်းသိမ်းရန်နှင့် အာဏာကို နှစ်ဖက်စလုံးတွင်ထားရှိရန် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့်ကင်းကွာ၍မရပါ။ လွှတ်တော်စနစ်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာသည် (က) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှဆင်းသက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ (ခ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အစိုးရကိုဖြုတ်ချနိုင်သည့် အယုံအကြည်မရှိအဆိုကို တင်သွင်းနိုင်သည်။ ဖော်ပြပါဖွဲ့စည်းမှုပုံစံသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို အားသာစေသည့် အစိုးရ၏ကဏ္ဍများအကြား အထက်အောက်ဆက်ဆံရေးကို ဖန်တီးပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းမှုအပေါ် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုရှိပါက နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထပ်လောင်းထိန်းချုပ်ထားနိုင်ပါသည်။ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတ

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကိုထိန်းချုပ်ရန် အခြားသောနည်းလမ်းတစ်ခုမှာ ထိန်းကျောင်းစစ်ဆေးရေးစနစ်များကို ပုံစံသတ်မှတ်ခြင်းနှင့် အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများအပေါ် မှီခိုအားထားခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို စစ်ဆေးရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှုနှစ်မျိုးကို အလွန်အသုံးပြုကြပါသည်။ ယင်းတို့မှာ လွှတ်တော်စနစ်နှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်ဟုခေါ်သော အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

စနစ်ကျင့်သုံးသောအုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တွင် ပုံမှန်အားဖြင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တရားဝင် လွှတ်လပ်စွာရပ်တည်သော သီးခြား အင်စတီကျူးရှင်းနှစ်ခုအဖြစ် ခွဲခြားထားပါသည်။ ယင်းတို့မှာ တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်ခြင်းမဟုတ်ပဲ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင်ထောက်ခံမဲအများဆုံးရရှိ၍ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းခံရသော အစိုးရ၏အကြီးအကဲဖြစ်သည့် ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် ပြည်သူ့လူထုက ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် နိုင်ငံတော်၏ အကြီးအကဲဖြစ်သူ သမ္မတတို့ ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့အကြား ဟန်ချက်ညီမျှမှုသည် ကြီးမားစွာကွာဟနိုင်ပါသည်။ အညွှန်းကိန်းလေးခုတို့က နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများနှင့်ဥပဒေ ပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံချမှတ်မှုများအတွက် သင့်လျော်သောအတိုင်းအတာကို သတ်မှတ်ရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။ ယင်းတို့မှာ (က) အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်အတွင်း အစိုးရအကြီးအကဲ (ဝန်ကြီးချုပ်)ကို ခန့်အပ်/ရွေးချယ်/ထုတ်ပယ်နိုင်သော အာဏာ (ခ) ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ်ကြီးကြပ်ရေး (ဂ) အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတင်သွင်းနိုင်ရန်၊ ဝေဖန်ပြစ်တင်နိုင်ရန် ဖြစ်နိုင်ခြေနှင့် (ဃ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ဖျက်သိမ်းနိုင်မည့်အာဏာတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

၅.၃.၁။ အစိုးရ၏ အကြီးအကဲ (ဝန်ကြီးချုပ်) အား ခန့်အပ်/ရွေးချယ်/ထုတ်ပယ်နိုင်သော အာဏာ

အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ရွေးချယ်ပြဋ္ဌာန်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများစွာတို့တွင် သမ္မတအား ဝန်ကြီးချုပ်ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရန် ခွင့်ပြုထားပါသည် (ဥပမာ- ပြင်သစ်၊ မွန်ဂိုလီးယား၊ မိုဇမ်ဘိခ်၊ နမ်ဘီးယား၊ ပီရူး၊ ပိုလန်၊ ရုရှ၊ ဆီနီဂေါ တို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများ) ။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ‘သမ္မတစနစ် လွှတ်တော် ၏ ညီလာခံအတွင်း ကိုယ်စားပြုပါတီများ၏ အမြင်ကိုလက်ခံရန်နှင့် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲရလဒ် များကိုလေးစားလိုက်နာမှုရှိရန်’ သတ်မှတ်ထားခြင်းအားဖြင့် သမ္မတ၏ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ကို အတိုင်း အတာတစ်ခုအထိ လျှော့ချထားပါသည်(ပေါ်တူဂီ)²⁵ ။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ဝန်ကြီးချုပ်အား ထုတ်ပယ် ရန်အာဏာသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ မဲအသာစီးရသော အရေအတွက်ပေါ်တွင်သာ လုံးဝမူတည် နေပါသည် (ဥပမာ- ပြင်သစ်၊ ပေါ်တူဂီ၊ ဆီနီဂေါ)။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် သမ္မတ၏ ရွေးချယ်မှုသည် စီရင်ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်ခြင်းမရှိတော့ပါ။ သမ္မတအနေဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှထောက်ခံမှု (အနည်း ဆုံးအနေဖြင့် သဘောတူညီမှု) ကိုရရှိစေရန် မျှော်မှန်းထားသူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကို သတ်မှတ်နိုင် သောကြောင့် သမ္မတ၏ရွေးချယ်မှုကို ထိုသို့ကန့်သတ်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဝန်ကြီးချုပ် ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပြီးသည်နှင့် ၎င်းသည် သမ္မတ၏ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် မရှိတော့ဘဲ သမ္မတ၏ လက်အောက်ခံလည်း မဟုတ်တော့ပါ။ သို့ရာတွင် ဝန်ကြီးချုပ်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ လက် အောက်ခံဖြစ်သောကြောင့် အစိုးရ၏မူဝါဒများအား စီမံဆောင်ရွက်ရာတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ဘက်သို့သာ အားသာပါသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၌ သမ္မတအနေဖြင့် ဝန်ကြီး

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုကဏ္ဍအပေါ် တည်ရှိ သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ပုံစံချမှတ်မှု အတိုင်း အတာ၏ ညွှန်ပြချက်တစ်ခုမှာ အုပ်ချုပ်သူ နှစ်ဦးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်အတွင်း အစိုးရ၏ အကြီးအကဲ(ဝန်ကြီးချုပ်) ကို ခန့်အပ်/ရွေးချယ်/ ထုတ်ပယ်နိုင်သော သမ္မတ၏အာဏာ ဖြစ်ပါသည်။

ချုပ်အား ထုတ်ပယ်ရာတွင် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ် ချက်ရှိစေရန်အတွက် ဖန်တီးပေးခြင်းအား ဖြင့် သမ္မတ၏ နေရာကို တည်တံ့ခိုင်မြဲစေပါသည် (ဥပမာ- မိုဇမ်ဘိခ်၊ နမ်ဘီးယား၊ ပီရူး၊ ရုရှား)။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် ဝန်ကြီးချုပ်သည်သမ္မတ နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အကြား ကြားညှပ်နေ ပြီး ၎င်းသမ္မတနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့၏ နိုင်ငံရေး နည်းဗျူဟာများအပေါ်ကိုလည်း မှီခို အားထားနေရပါသည်။

လွှတ်တော်စနစ်များတွင် ဝန်ကြီးချုပ်အား ရွေးချယ်သည့်နည်းလမ်းများမှာ ကွဲပြားခြားနား ကြသော်လည်း ယင်း၏မူလပုံစံသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဆန္ဒအပေါ်တွင် မူတည်နေပါသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ဝန်ကြီးချုပ်အား ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ၏ လက်ထဲတွင်သာ လုံးဝဥသုရှိနေပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဆွီဒင်နိုင်ငံတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏

ဥက္ကဋ္ဌက ဝန်ကြီးချုပ်ကို အဆိုပြုခန့်ထားနိုင်ပါသည်။ အခြားသော နိုင်ငံများတွင် ဝန်ကြီးချုပ်နေရာ အတွက် သမ္မတက မည်သို့ပိုင်အဆိုပြုနိုင်သော်လည်း သမ္မတ၏ အဆိုပြုချက်ကို ဆန္ဒမဲအများစုမှ ထောက်ခံခြင်း မရှိကြပါက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် အခြားသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးတစ်ယောက်ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်နိုင်ပါသည် (ဂျာမနီနိုင်ငံ)။ ထိုအခါ သမ္မတကလည်း အဆိုပါ ရွေးကောက် တင်မြှောက်ထားသူကိုသာ ခန့်အပ်ရပါသည်။ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် သမ္မတ သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲတွင် ကိုယ်စားလှယ်နေရာအရေအတွက် အများဆုံးရရှိ ထားသောပါတီမှရွေးချယ်ကာ ဝန်ကြီးချုပ်တစ်ဦးကို အဆိုပြုနိုင်ပါသည် (ဂရိနိုင်ငံ)။ အချို့ နိုင်ငံများ တွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသောသူကို နိုင်ငံတော်၏ အကြီးအကဲ အဖြစ်ခန့်အပ်ပေးရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားပါသည် (ဂျပန်)။ အကယ်၍ သမ္မတ သည် အချိန်ကာလတစ်ခုတိုင်အောင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသူကို ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ် ခန့်အပ် ခြင်း မရှိပါက အချို့နိုင်ငံများတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ ၎င်းအား ခန့်အပ်ရန်ဆုံးဖြတ်နိုင်ပါသည် (အီသီယိုးပီးယား)။

၅.၃.၂။ ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ် ထိန်းချုပ်ခြင်း

ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ် ထိန်းချုပ်ခြင်းအား ပုံစံသတ်မှတ်ခြင်းသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အကြား ဆက်စပ်မှုကိုလွှမ်းမိုးရန် သို့မဟုတ် အသေးစိတ်ချိန်ညှိရန် အခြားသောနည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ သမ္မတစနစ် အများစုတွင် ဝန်ကြီးအဖွဲ့ကို သမ္မတကသာ ခန့်အပ်၍ ယင်း၏သဘောအတိုင်းသာ အပြည့်အဝတာဝန်ထမ်းဆောင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အနည်း ငယ်သော သမ္မတစနစ်များတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဝန်ကြီးအဖွဲ့၏ဖွဲ့စည်းမှုတွင် နိုင်ငံရေးအရ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခွင့်ပြုထားပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကိုလံဘီယာတွင် ဝန်ကြီးများအား ဥပဒေပြု လွှတ်တော်က ပြင်းထန်စွာဝေဖန်ပြောဆိုနိုင်ပြီး²⁶ အာဂျင်တီးနားတွင်လည်း ဝန်ကြီးအဖွဲ့၏ အကြီး

ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ် ထိန်းချုပ်ခြင်းအား ပုံစံ သတ်မှတ်ခြင်းသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အကြား ဆက်စပ်မှုကို လွှမ်းမိုးရန် သို့မဟုတ် အသေးစိတ်ချိန်ညှိရန် အခြားသော နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ဝန်ကြီးအဖွဲ့၏ ပုံစံချမှတ်မှုကို လွှမ်းမိုးခြင်းဖြင့် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်သည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏ ဦးတည်ချက်လမ်းကြောင်းကိုလည်း ပုံဖော်ပေးနိုင်ပါသည်။

အကဲအား အလားတူပြုမှုနိုင်ပါသည်။²⁷ အုပ် ချုပ်သူနှစ်ဦး ပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၏ စိန်ခေါ်မှုတစ်ခုမှာ ဝန်ကြီးအဖွဲ့မှ အဖွဲ့ဝင်များ ကိုရွေးချယ်ခြင်း/ထုတ်ပယ်ခြင်းပြုလုပ်ရာတွင် သမ္မတ၊ ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော် တို့၏ လုပ်ဆောင်ချက်များအကြားလုံလောက် သောဟန်ချက်ညီမျှမှု ရှိရန်ဖြစ်သည်။ ပြင်သစ် နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ ဝန်ကြီး ချုပ်သည် ခန့်အပ်ရမည့် သို့မဟုတ် ထုတ်ပယ် ရမည့် ကိုယ်စားလှယ်များအား အဆုံးအဖြတ် ပေးမည့်သမ္မတထံ အကြံပြုတင်ပြ ရပါသည်။

လွှတ်တော်၏ အယုံအကြည်မရှိအဆို တင်သွင်းမှုသည် အစိုးရအဖွဲ့အပေါ်သာ အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိပြီး အစိုးရအဖွဲ့၏ တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းအပေါ် သက်ရောက်မှုမရှိပါ။ ပီရူးနိုင်ငံတွင် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်သည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့မှ ကိုယ်စားလှယ်များအား ပြင်းထန်စွာ ဝေဖန်ကန့်ကွက်ရန် အာဏာ ရှိသောကြောင့် ဝန်ကြီးချုပ်၏နေရာကို အားနည်းစေပါသည်။ မွန်ဂိုလီးယားတွင် ဝန်ကြီးချုပ်သည် သမ္မတနှင့်ဆွေးနွေးပြီးနောက် ဝန်ကြီးအဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းရန်အဆိုပြုပြီး လွှတ်တော်က ကိုယ်စားလှယ် လောင်းများကို တစ်ဦးချင်းစီအတည်ပြု ခန့်အပ်ပေးပါသည်။ တစ်ဖန်ဝန်ကြီးအဖွဲ့၏ ဒီဇိုင်းပုံစံကို လွှမ်းမိုးခြင်းဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ဦးတည်ချက်လမ်းကြောင်း ကိုလည်း ပုံဖော်ပေးနိုင်ပါသည်။

တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၁၉၉၄-၆) တွင် မတူညီသော နည်းလမ်းဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းမှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ဖွဲ့စည်းမှု (the composition of legislature) သည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းမှု (the composition of the Cabinet) အား အဆုံးအဖြတ် ပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် စုစုပေါင်းအမတ်နေရာ ၅ ရာခိုင်နှုန်းကျော် ရရှိထား သောပါတီက အစိုးရအဖွဲ့၌ ရာထူးတစ်နေရာရခွင့်ရှိသည်။²⁸ ဤပြဋ္ဌာန်းချက်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်အောက်တွင် မတူကွဲပြားသော လူမျိုးစုများအားလုံး ပါဝင်သည့် အစိုးရ တစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းရန်ဖြစ်ပါသည်။

၅.၃.၃။ အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတင်သွင်းခြင်း

နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်း၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အရ အစိုးရအကြီးအကဲကို ဝေဖန်ကန့် ကွက်နိုင်သည့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အာဏာကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်နိုင်ပြီး အလားအလာရှိသောအင်အားအရွေ့ (dynamics) များ ဖော်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများစွာတို့တွင် ဝန်ကြီးချုပ်အပေါ် အယုံအကြည်မရှိအဆိုတင်သွင်းနိုင်သည့် ဥပဒေပြုလွှတ် တော်၏ အာဏာကိုပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အခွင့်အာဏာကန့်သတ်မှု များပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ရုရှားနိုင်ငံတွင် သမ္မတသည် လွှတ်တော်၏မဲကိုပယ်ချနိုင်ပြီး လွှတ်တော် သည် နောင်သုံးလအကြာတွင်သာ အယုံအကြည်မရှိအဆို ထပ်မံတင်သွင်းခြင်းပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ အခြားသောနည်းလမ်းများတွင် ဝန်ကြီးချုပ်အားထုတ်ပယ်ခြင်းကို ၎င်း၏သတ်မှတ်သက်တမ်းအထိ တာဝန်ထမ်းဆောင်စေပြီးသောအခါမှ လုပ်ဆောင်ရမည် သို့မဟုတ် ကာလတစ်ခုတွင်ဝန်ကြီးများ အားကန့်သတ်ထားသော အရေအတွက်အရသာလျှင် ထုတ်ပယ်နိုင်သည်ဟူ၍ ပါဝင်ပါသည်။²⁹ အချို့ သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ထို့ထက်ပို၍ပင်ကျယ်ပြန့်ပါသည်။ ယင်းတို့တွင် အယုံအကြည် မရှိအဆိုသည် အပြုသဘောဆောင်ရန် လိုအပ်ကြောင်းပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ဆန္ဒမဲ အများစုအရ ဝန်ကြီးချုပ်အားထုတ်ပယ်ပါက တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဆန္ဒမဲအများစုအရ ဝန်ကြီးချုပ် အသစ်အား ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပေးရပါမည် (ဂျာမနီ³⁰၊ ဟန်ဂေရီ³¹၊ လီဆိုဆို³²၊ ပိုလန်³³၊ စပိန်³⁴)။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် အယုံအကြည်မရှိအဆိုအား တင်သွင်းခြင်းသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အား တာဝန်မှ

နှုတ်ထွက်ရန် သို့မဟုတ် အသစ်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရန်အတွက် မလွဲမသွေဖိအားပေးခြင်းမဟုတ်ပါ။ ဤသို့ အသစ်ခန့်ထားရန် သဘောတူညီနိုင်ခြင်းမရှိပါက ဝန်ကြီးချုပ်သည် လူနည်းစုကိုကိုယ်စား

အစိုးရအကြီးအကဲအား အယုံအကြည်မရှိ အဆိုဖြင့် ဝေဖန်ကန့်ကွက်နိုင်သည့် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်၏ အာဏာကို နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်နိုင်ပြီး အလားအလာ ရှိသောအင်အားအရွေ့ (dynamics) များ ဖော်ဆောင်နိုင်ပါသည်။

ပြုသော ခေါင်းဆောင်အဖြစ် ဆက်လက်၍ တာဝန်ထမ်းဆောင်နိုင်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သည့်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကိုကျင့်သုံးသော နိုင်ငံ (ပိုလန်) တွင် အပြုသဘောဆောင်သော အယုံအကြည်မရှိ အဆိုတင်သွင်းရာ၌အကျိုး သက်ရောက်မှုနှစ်မျိုးရှိပါသည်။ ယင်းမှာ ဝန်ကြီးချုပ်/ဝန်ကြီးအဖွဲ့အားထုတ်ပယ်ရန်ခက်ခဲသဖြင့် ကနဦး ခန့်အပ်မှုတွင် သမ္မတ၏ လွှတ်လပ်စွာ

လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာခွင့်ပြုပေးရန်ဖြစ်ပြီး အခြားတစ်ဘက်တွင်လည်း အယုံအကြည်မရှိအဆို ကိုတင်သွင်းပြီးနောက် အစိုးရသစ်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် သမ္မတသည် ပါဝင်မှုမရှိရပါ။

၅.၃.၄။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းခြင်း

ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသောညီလာခံကို ဖျက်သိမ်းနိုင်သည့် သမ္မတ၏အာဏာသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့အကြားရှိ ဆက်စပ်မှုကို ဆုံးဖြတ်ပေးသည့် အရာ ဖြစ်ပါသည်။ လွှတ်တော်ကိုဖျက်သိမ်းရန် သမ္မတအား အာဏာအပ်နှင်းခြင်းသည် မဲဆန္ဒရှင်အားလုံး က တာဝန်ပေးအပ်ထားသည့် လွှတ်တော်၏ မူလသတ်မှတ်ကာလသက်တမ်းကို လျော့နည်းစေပါ သည်။ ဖျက်သိမ်းနိုင်ခြင်းအာဏာ၏ အမှန်တကယ် ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်မှုအပေါ်မူတည်၍ အာဏာ၏ ဟန်ချက်ညီမျှမှုအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုအချို့ ရှိနိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင် သောအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်၏ ဒီဇိုင်းပုံစံတွင် လေးနက်သည့်ကန့်သတ်မှုများမရှိပါက သမ္မတအနေဖြင့် လွှတ်တော်၏ သဘောတူညီမှုကိုရယူခြင်းမပြုပဲ အစိုးရကိုခန့်အပ်နိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်က အစိုးရအားအယုံအကြည်မရှိအဆိုကို တင်သွင်းရန်ရည်ရွယ်ပါက သမ္မတသည် လွှတ် တော်ကိုဖျက်သိမ်းမည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ကာ အယုံအကြည်မရှိအဆိုတင်သွင်းခြင်းကို ကြိုတင်ဟန့် တားခြင်းများ ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ ဖျက်သိမ်းနိုင်ခြင်းအာဏာသည် သမ္မတအား လွှတ်တော်ရွေး ကောက်ပွဲများ၏ အချိန်ကာလအပေါ်လွှမ်းမိုးခွင့်ပေးခြင်းဖြင့် ယင်း၏နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် လိုက် လျောညီထွေမှုရှိစေရန် ကြိုးပမ်းစေနိုင်ပါသည်။ အစိုးရအကြီးအကဲကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ရွေး ကောက်တင်မြှောက်သည့် အစိုးရစနစ်များတွင် ဖျက်သိမ်းနိုင်မှုအာဏာသည် သမ္မတအား (လွှတ်တော် အတွင်း ကိုယ်စားလှယ်နေရာအများစုရရှိထားသောငင်း၏ပါတီမှတစ်ဆင့်) ၎င်းပြန်လည်ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခံရနိုင်မည့် အလားအလာကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်သည့် နည်းဗျူဟာကျက်ရိယာတစ်ခု ဖြစ် လာနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဂျပန်နိုင်ငံ၏ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင် အောက်လွှတ်တော်ကို ဝန်ကြီး ချုပ်က စတင်ဦးဆောင်ပြီး (နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲ၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းမှတစ်ဆင့်) အချိန်မရွေး

ဖျက်သိမ်းနိုင်သော်လည်း ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ လေးနှစ်တာကာလအပြီး နောက်အကျဆုံးအချိန်မှသာ ယင်းကိုဖျက်သိမ်းရန် လိုအပ်ပါသည်။ လေးနှစ်တာကာလအဆုံးတွင် ဖျက်သိမ်းခြင်းကို နှစ်ပေါင်း ၆၀ ကျော်အတွင်း တစ်ကြိမ်သာတွေ့ရှိရပါသည်။ အခြားသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များကိုမူ သက်တမ်းမစေ့မီ ကြိုတင်၍ဖျက်သိမ်းပါသည်။

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် စိန်ခေါ်မှုအမျိုးမျိုးအရ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာတို့သည် လွှတ်တော်ကိုဖျက်သိမ်းနိုင်သည့်အာဏာကို သမ္မတအားပေးအပ်ရာတွင် ထပ်ဆောင်းလိုအပ်ချက်များ၊ အကန့်အသတ်များဖြင့်ပေးအပ်ပါသည်။ ၎င်းလိုအပ်ချက်နှင့် ကန့်သတ်ချက်များတွင် ဖျက်သိမ်းရမည့်အချိန်ကာလကန့်သတ်ချက်များ (ပေါ်တူဂီတွင် လွှတ်တော်၏ရွေးကောက်ပွဲအပြီး ပထမခြောက်လအတွင်း၌ ဖျက်သိမ်းခြင်း မပြုရပါ) ၊ ဖျက်သိမ်းနိုင်မည့် အကြိမ်အရေအတွက်ကန့်သတ်ချက်များ

ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသော ညီလာခံကို ဖျက်သိမ်းနိုင်သည့် သမ္မတ၏ အာဏာသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တို့အကြားရှိ ဆက်စပ်မှုကို ဆုံးဖြတ်အဖြေထုတ်ပေးသည့်အရာတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းဒီဇိုင်းပုံစံအပေါ်မူတည်၍ အာဏာ၏ ဟန်ချက်ညီမှုအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု အချို့ရှိနိုင်ပါသည်။

(ပြင်သစ်နိုင်ငံတွင် တစ်နှစ်လျှင်တစ်ကြိမ်သာ ဖျက်သိမ်းခွင့်ရှိသည်)၊ ဂါဘွန်တွင် (တစ်နှစ်လျှင်တစ်ကြိမ် ဖျက်သိမ်းခွင့်ကို ပေးထားသော်လည်း သမ္မတသက်တမ်းတစ်ခုအတွင်း နှစ်ကြိမ်ထက်ပို၍ ဖျက်သိမ်းခွင့်မပြုပါ)၊ ဖျက်သိမ်းရမည့် အကြောင်းရင်း (ဩစတီးယားတွင် အကြောင်းပြချက် တစ်မျိုးအတွက် တစ်ကြိမ်သာ ဖျက်သိမ်းခွင့်ရှိသည်) သို့မဟုတ် ဖျက်သိမ်းရမည့် ရှေးဦးအခြေအနေတစ်ရပ်သတ်မှတ်ခြင်း - ဥပမာ လွှတ်တော်၏အပြုအမူ/

လုပ်ရပ် (မိုဇမ်ဘိခ်၊ ပိုလန်) စသည့် အကန့်အသတ်များ ပါဝင်ပါသည်။ အချို့သော နိုင်ငံများတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား သမ္မတကဖျက်သိမ်းခြင်းသည် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် သမ္မတရွေးကောက်တင်မြှောက်ပွဲများ ကျင်းပရန်အတွက် အစပျိုးပေးလိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်(နမ်ဘီးယား³⁵)။ အခြားသောနိုင်ငံများတွင်မူ သမ္မတသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ဖျက်သိမ်းခြင်းကို စတင်ဦးဆောင်ရုံသာ လုပ်နိုင်ပြီး အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်သည် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲမှ မဲဆန္ဒရှင်များအပေါ် မူတည်ပါသည် (အီဂျစ် ၂၀၀၅³⁶)။

၅.၃.၅။ စွဲချက်တင်ခြင်း

စွဲချက်တင်ခြင်းဟူသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကိုထိန်းချုပ်ရန် အခြားသောနည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ စွဲချက်တင်ခြင်းသည် အယုံအကြည်မရှိအဆိုကိုတင်သွင်းသည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာကြီးကြပ်မှုနှင့်မတူညီပဲ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲသည် တရားဥပဒေနှင့်ဆန့်ကျင်နေပြီး မမှန်မကန်လုပ်ဆောင်နေပါက ယင်းအားထုတ်ပယ်နိုင်သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ပေးပါသည်။ သမ္မတစနစ်များတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီး

အကဲအား နိုင်ငံရေးအရထုတ်ပယ်ခြင်းသည် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်ချက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍမဟုတ်သည့် နိုင်ငံများတွင် စွဲချက်တင်ခြင်းသည် အထူးသဖြင့် သင့်လျော်လာပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အကြောင်းရင်းနှစ်ခုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ စွဲချက်တင်ခြင်းပြုလုပ်နိုင်မည့် ပြစ်ဒဏ်အမျိုးအစားနှင့် ဤလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများ၏ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ အချို့သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် နိုင်ငံတော်သစ္စာဖောက်မှုစသည့် ကြီးမားသောပြစ်ဒဏ်များအား စွဲချက်တင်သည့်ဆောင်ရွက်ချက်ကို ကန့်သတ်ထားပါသည်။ အခြားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်မူ ပို၍ကျယ်ပြန့်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသို့မဟုတ် အခြားသောဥပဒေတစ်ခုခုကို ယင်းတို့ အာဏာတည်နေစဉ် ချိုးဖောက်ပါက ကျခံရမည့် ပြစ်ဒဏ်များကိုပင် ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည် (ဟန်ဂေရီ)။ အစွန်းရောက်ပြင်းထန်သော ကိစ္စတစ်ရပ်မှာ သမ္မတသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ဂုဏ်သိက္ခာကို ထိခိုက်ပျက်စီးစေပါက ၎င်းအားစွဲချက်တင်နိုင်သော တာဇန်းနီးယားနိုင်ငံ၏ အကြောင်းအရာဖြစ်ပါသည်။ ဤကဲ့သို့ မရှင်းလင်းသော သို့မဟုတ် ကျယ်ပြန့်သော သတ်မှတ်ချက်များသည် စွဲချက်တင်ခြင်းကို နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် ပြောင်းလဲရာတွင် ပြဿနာဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့်(မော်လ်ဒိုဗားနိုင်ငံမှာကဲ့သို့)ဆုံးဖြတ်ချက်သည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အပေါ် အပြည့်အဝမူတည်နေပါက စွဲချက်တင်ခြင်းကို နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ်ပြောင်းလဲရာတွင် ပြဿနာဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယေဘုယျအားဖြင့် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍသည် သမ္မတ၏အပြုအမူများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုရှိစေရန် ထိန်းကျောင်းခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကော်မတီ၏ လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်ပါဝင်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း စောင့်ကြည့်သည့်တာဝန်ထမ်းဆောင်ပေးပါသည်။ ဟွန်ဂူးရီနိုင်ငံတွင် အခြားနည်းလမ်းတစ်မျိုးကို လိုက်နာကျင့်သုံးပါသည်။ အကယ်၍ သမ္မတသည်

အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲသည် တရားဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်းမရှိပဲ မမှန်မကန် လုပ်ဆောင်နေပါက ယင်းအား ထုတ်ပယ်ခြင်းဟူသည့် စွဲချက်တင်ခြင်းသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍကိုထိန်းချုပ်ရန် အခြားသော နည်းလမ်းဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲအား နိုင်ငံရေးအရ ထုတ်ပယ်ခြင်းသည် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်ချက်များ၏ အခန်းကဏ္ဍမဟုတ်သည့် နိုင်ငံများတွင် စွဲချက်တင်ခြင်းသည် အထူးသဖြင့်သင့်လျော်လာပါသည်။

အခြားအကြောင်းအရာများရှိသည့်အနက်မှ၎င်း၏အာဏာရာထူးသက်တမ်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ကန့်သတ်ချက်များကို ပြင်ဆင်ပြောင်းလဲခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အစီအမံကို ပျက်ပြားစေပါက တပ်မတော်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အပိုဒ်ခွဲ ၂၇၂ (၂) အရ ကြားဝင်စွက်ဖက်မှုများ ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အပိုဒ်ခွဲ ၂၇၂ (၂) တွင် ‘ယင်း(စစ်တပ်) ကို ပိုင်နက်နယ်မြေ၏ တည်တံ့ခိုင်မြဲမှု၊ သမ္မတနိုင်ငံတော်၏အချုပ်အခြာအာဏာကို ကာကွယ်ရန်၊ ငြိမ်းချမ်းရေး၊ နိုင်ငံတော်အမိန့်၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အုပ်စိုးမှု၊ လွတ်လပ်သော မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိစေရန်နှင့် နိုင်ငံတော်

သမ္မတအကူးအပြောင်းတွင် လွတ်လပ်မှုရှိစေရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားခြင်းဖြစ်သည်၊ ဟူ၍ အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။

၅.၃.၆။ နိုင်ငံသားများက အုပ်ချုပ်ရေးအစိုးရကို တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခွင့်

အစိုးရ၏ အခန်းကဏ္ဍအသီးသီးအတွင်းရှိ သို့မဟုတ် ကဏ္ဍအသီးသီးကြားရှိ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ကြီးကြပ်ရေးအပြင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲအား ယင်း၏တာဝန်ထမ်းဆောင်မှုကာလ မပြီးဆုံးမီ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခွင့်ရှိသည့် နိုင်ငံသားများ၏အခွင့်အရေးသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးနိုင်ရန်အတွက် အခြားသောနည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အမျိုးသားအဆင့်၌ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းနည်းလမ်းနှစ်မျိုးရှိပါသည်။ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသောနည်းလမ်းနှင့် အပြည့်အဝလုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသောနည်းလမ်းဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ အပြည့်အဝလုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသောနည်းလမ်းဆိုသည်မှာ အစိုးရအားတာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရာတွင် စတင်လှုပ်ရှားမှုများနှင့် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် ပြည်သူပြည်သားများအပေါ်တွင်သာ လုံးဝဥသံတည်မှီနေသောစနစ် ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဤနည်းလမ်းဖြင့် တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းသည်အသုံးနည်းပြီး အချို့သောလက်တင်အမေရိကနိုင်ငံများတွင်သာ ယင်းနည်းလမ်းအား အသုံးချသည်ကိုတွေ့ရပါသည် (ဥပမာ- အက်ကွေဒေါ³⁷)။ တစ်စိတ်တစ်ဒေသလုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော နည်းလမ်းမှာမူ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရန်အတွက် စတင်ဆောင်ရွက်မှု သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း စသည့်အဆင့်နှစ်ဆင့်ရှိသည့်အနက်မှ အဆင့်တစ်ခုတွင်သာ ပြည်သူလူထု ပါဝင်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ အချို့သော နိုင်ငံများတွင် သမ္မတ၏ မမှန်မကန်လုပ်ရပ်များကြောင့် ၎င်းအားဆိုင်းငံ့သည့်လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်လည်း ပြည်သူလူထုသည်တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအနေဖြင့်ပါဝင်ပါသည် (ရိုမေးနီးယား³⁸)။ အချို့ကိစ္စရပ်များတွင် ပြည်သူလူထုသည် သမ္မတအားဖယ်ရှားခြင်းကို သဘောတူအတည်ပြုရသည့် နိုင်ငံရေးသီးသန့်ဆွေးနွေးမှုများတွင် အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ် ပါဝင်လာပါသည် (ဩစတြီးယား³⁹နှင့် အိုက်စလန်⁴⁰)။

ပြည်သူလူထုမှ အစိုးရအား တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရာတွင် အများပါဝင်ရေး၊ ထိရောက်သောအုပ်ချုပ်ရေး၊ ကိုယ်စားပြုဒီမိုကရေစီစနစ်ရှိ ထိရောက်သောအင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းခြင်းလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ လိုက်လျောညီထွေရှိရေး စသည့် အခြေခံမူများအား ဟန်ချက်ညီမျှစေရန် လိုအပ်ပါသည်။ အခြားတစ်ဘက်က ကြည့်ပြန်လျှင်လည်း မကြာခဏ အစိုးရဖယ်ရှားဖြုတ်ချခြင်း ပြုလုပ်ပါက အဖွဲ့အစည်းအားလုံးကို ကိုယ်စားပြုသော ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ သဘောတရားကို လျော့ပါးစေပြီး နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား ယင်း၏ကာလလတ်နှင့်ကာလရှည် နိုင်ငံရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရာတွင် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာစေမည်ဖြစ်သည်။ အခြားတစ်ဖက်တွင်လည်း အစိုးရဖြုတ်ချနိုင်ခွင့်အပေါ် အလွန်အကျွံအသုံးချမှုများရှောင်ရှားရန်အတွက် လုပ်ငန်းစဉ်အား အလွန်အမင်းခက်ခဲအောင် ဖန်တီးခြင်းသည် နိုင်ငံရေးကိုယ်စား

လှယ်များက နိုင်ငံသားများထံတိုက်ရိုက်တာဝန်ခံမှုရှိစေနိုင်ရေးဆိုသည့် မူလရည်ရွယ်ချက်ကို ကန့်သတ်လိုက်သလိုဖြစ်နိုင်သည်။

၅.၄။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ထိရောက်မှုရှိသောအာဏာကို ဒီဇိုင်းရေးဆွဲခြင်း

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်ရာတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာခွဲဝေမှုများအပြင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲသူများသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့်လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အခြားနိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူများ ထည့်သွင်းပါဝင်စေခြင်းဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ထိန်းချုပ်ကောင်းထိန်းချုပ်ချင်ကြပါသည်။ ယင်းအခြေအနေအတွက် နည်းလမ်းနှစ်ခုကို စဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ပထမအချက်မှာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အခြားသော နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူများ၏ ပါဝင်မှုများအား အစဉ်အလာအရ အုပ်ချုပ်သူများ၏အောက်တွင် ထားခြင်းနှင့် ဒုတိယအချက်အနေဖြင့် အစိုးရ၏အခြားကဏ္ဍများအတွင်းရှိ အရေးပါသောနယ်ပယ်များအပေါ် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ လွှမ်းမိုးနိုင်မှုအာဏာအား ကန့်သတ်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၅.၄.၁။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အရေးကြီးသော ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အခြားသော နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူများ၏ ပါဝင်မှု

အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်များအား ခွဲဝေယူမည့် ပထမအမျိုးအစားတွင် အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေငြာခြင်း၊ အပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်မှု သို့မဟုတ် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း၊ သို့မဟုတ် တရားဝင်စစ်ကြေငြာခြင်း စသည်တို့နှင့်စပ်လျဉ်းသော ဆုံးဖြတ်ချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ အစဉ်အလာအားဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏လွှမ်းမိုးမှုကို တားဆီးကာကွယ်သောအဆုံးအဖြတ်များဖြစ်သည့် ဒုတိယအမျိုးအစားတွင် တရားဥပဒေများ သို့မဟုတ် ဥပဒေကဲ့သို့ အာဏာတည်သောအမိန့်များ ထုတ်ပြန်နိုင်သည့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏အာဏာကို ကန့်သတ်ခြင်းနှင့် ပုံမှန်ဥပဒေရေးဆွဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို စီစဉ်ဖန်တီးရန် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ကြိုးပမ်းချက်များအပေါ် ကန့်သတ်ထားခြင်းများ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။

အရေးပေါ် အခြေအနေ

အရေးပေါ်အခြေအနေကို မည်သူက ကြေငြာမည်နည်း၊ မည်သည့်နည်းလမ်းဖြင့် လုပ်ဆောင်ရမည်နည်းဟူသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မေးခွန်းနှစ်ခုလုံးသည် ထိုလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အပြင် အခြားအင်စတီကျူးရှင်းများ ပါဝင်နိုင်မည့် အတိုင်းအတာအမျိုးမျိုးကို ပေးစွမ်းပါသည်။ ထိပါးကျူးကျော်ခြင်းဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် သဘာဝကပ်ဘေးဆိုင်ရာများဆိုင်ရာ အစရှိသော အခြေအနေမျိုးတွင် (သာ) အစိုးရသည် အရေးပေါ်အခြေအနေကို ကြေငြာနိုင်သည်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာ အသေးစိတ်ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

ဆိုင်ရာ မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများသည် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်အတွက် အခွင့်အလမ်းများကို ထားရှိလိုကြပါသည်။ (ဥပမာအားဖြင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး သို့မဟုတ် ပြည်တွင်းအမိန့် ညွှန်ကြားချက်များအား ခြိမ်းခြောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာသောအခြေအနေမျိုးအတွက်)။ အဆိုပါ အနေအထားအားလုံးကို ရှင်းလင်းစွာ ရေးသားဖော်ပြရန် ကြိုးပမ်းခြင်းသည် ဖြစ်နိုင်ခြေမရှိသကဲ့သို့ ဉာဏ်အမြော်အမြင်မရှိရာလည်းကျပါသည်။ ခြိမ်းခြောက်မှုအတိုင်းအတာသည် အရေးပေါ်အနေအထားသို့ ရောက်ရှိလာသောအခါ အချို့သော မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများအနေဖြင့် အလွဲသုံးစား ပြုလုပ်မှုကို ရှောင်ရှားရန်အတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်များကိုဆန်းစစ်ရန် တစ်ဦးတစ်ယောက်ကို လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ပီရူးနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲက

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အာဏာကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အခြားသော နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်မှုများ၏ ပါဝင်မှု ဖြင့်သော်လည်းကောင်း (ဥပမာ အားဖြင့် - အရေးပေါ် အခြေအနေကြေငြာခြင်း)၊ အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများအတွင်းရှိ အရေးပါသော နယ်ပယ်များအပေါ် ရှိနေသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ လွှမ်းမိုးမှုအား ကန့်သတ်ထားခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ပါသည်။

အရေးပေါ်အခြေအနေကို ကြေငြာခြင်းမပြုမီ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်း အာဏာများကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးထားမှုအရ ဝန်ကြီးဌာနကဦးစွာအတည်ပြုပေးရန်လိုအပ်ပါသည်။ မော်လဝီ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေငြာခြင်းပြုရန် ခွင့်ပြုထားသော်လည်း သတ်မှတ်ထားသောကာလတစ်ခုအတွင်း၌ အချိန်နောက်ကြောင်းပြန် အကျိုးသက်ရောက်မည့် လွှတ်တော်၏ အတည်ပြုချက်ကိုလည်း လိုအပ်ပါသည်။ အီသီယိုးပီးယားနှင့် ဖိလစ်ပိုင်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ

အရေးပေါ်အခြေအနေကို ကြေငြာခြင်းမပြုမီ လွှတ်တော်ကဦးစွာအတည်ပြုရမည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အပ်နှင်းထားပါသည်။ မွန်ဂိုလီးယား၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လွှတ်တော်ကသာ အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာနိုင်သည်ဟုပြဋ္ဌာန်းထားကာ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏အာဏာကို အကျယ်ပြန့်ဆုံးခွဲဝေပေးထားပါသည်။ လွှတ်တော်သည်ယာယီအားဖြင့် ဆိုင်းငံ့ကာလအတွင်း ရှိနေပါက သမ္မတက တာဝန်ထမ်းဆောင်ပေးရသော်လည်း လွှတ်တော်သည်မည်သည့်တုံ့ပြန်ချက်မှ မပြုလုပ်ပါက ဤသို့ကြေငြာခြင်းသည် အချိန်ကာလအားဖြင့် ၇ ရက်သက်တမ်းသာကြာရှည်ပြီး ပျက်ပြယ်သွားပါသည်။

မည်သို့ပင်ဆိုစေ အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာခြင်းသည် အခြားသောအုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေများနှင့်မတူပဲ အပြန်အလှန်စောင့်ကြည့်ခြင်းများကို ဖယ်ရှားလျက် တစ်ဖက်သတ်လုပ်ငန်းစဉ်များအဖြစ် အာဏာကိုချုပ်ကိုင်ထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက်ပိုင်း နိုင်ငံများစွာတို့သည် ရန်ရှင်းကြမ်းတမ်းသော နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုထားသည့် အရေးပေါ်ဥပဒေ၏ဒဏ်ကို ပြင်းထန်စွာခံစားကြရသည်။ ဤသို့ ဖြစ်တတ်သောသဘောတို့အပေါ်တွင် သတိထားလျက် ဖွဲ့စည်းပုံ

အခြေခံဥပဒေအား မူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများစွာတို့သည် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာခြင်းအတွက် မဖြစ်မနေ ကြိုတင်လိုက်နာရမည့်လိုအပ်ချက်များကို အလွန်အမင်းသတိကြီးစွာအများအပြားထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခြင်းဖြင့် လွန်ကဲစွာထိန်းချုပ်တက်ကြပါသည်။ အရေးပေါ်အခြေအနေများ တကယ်တမ်းပေါ်ပေါက်လာသောအခါ လုပ်ငန်းတာဝန်ထမ်းဆောင်နေသော အဖွဲ့အစည်းများမရှိပါက လိုအပ်ချက်များကို ပြည့်မှီစေခြင်းငှာ မဖြစ်နိုင်ပေ။ ဥပမာအားဖြင့် ဟေတီနိုင်ငံတွင် သမ္မတ၏ဆုံးဖြတ်ချက်အတိုင်းအတာနှင့် လိုအပ်ချက်တို့ကို အလေးထားကာ လွှတ်တော်က နေ့နှင့်နေ့ကြန့်ကြာမှုမရှိပဲ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းအပြင် မည်သည့်အရေးပေါ် ကြေငြာချက်မဆို ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် အခြားသော အစိုးရဝန်ကြီးအားလုံးက ထပ်ဆင့်လက်မှတ်များထိုးရန် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ မကြာသေးမီက ဟေတီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များမပါပဲ နိုင်ငံရပ်ခြားမှ ကျူးကျော်

မည်သို့ဆိုစေ အရေးပေါ်အခြေအနေ ကြေငြာခြင်းသည် အခြားသော အုပ်ချုပ်ရေး ဥပဒေများနှင့်မတူပဲ အပြန်အလှန်စောင့်ကြည့်ခြင်းများကို ဖယ်ရှားလျက် တစ်ဖက်သတ်လုပ်ငန်းစဉ်များအဖြစ် အာဏာကို ချုပ်ကိုင်ထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ဤသို့ ဖြစ်တတ်သော သဘောတို့အပေါ်တွင် သတိထားလျက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲကြသူများစွာတို့သည်အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာခြင်းအတွက် မဖြစ်မနေ ကြိုတင်လိုက်နာရမည့်လိုအပ်ချက်များကို အလွန်အမင်းသတိကြီးစွာ အများအပြား ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခြင်းဖြင့် လွန်ကဲစွာ ထိန်းချုပ်တက်ကြပါသည်။

စော်ကားမှုများနှင့် ပြည်တွင်းစစ်ပွဲများကိုသာ အရေးပေါ်အခြေအနေအဖြစ် သတ်မှတ်ထားခဲ့သည်။ သို့ရာတွင်မကြာမီဖူးပြင်းထန်သည့်လျင်မြန်ပေါ်ခဲ့ပြီးနောက်ဝန်ကြီးများစွာ၊ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များစွာတို့ သေကြေပျက်စီးခဲ့ရသောအခါ ဤသို့ ကန့်သတ်ထားသော စကားလုံးသုံးနှုန်းမှုနှင့်လတ်တလောအရေးယူဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်နေသည့် အခြေအနေများကြောင့် ဟေတီအစိုးရသည် သက်ဆိုင်သောဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုလျစ်လျူရှုခဲ့ပြီး မည်သို့ပင်ဖြစ်စေကာမူ အချုပ်အခြာအာဏာကိုကာကွယ်နိုင်ရေးအတွက်အရေပေါ်အခြေအနေကြေငြာခဲ့ကာ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို အတင်းအကြပ်လျစ်လျူရှုစေခဲ့ပါသည်။

လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း/ လွတ်ငြိမ်းခွင့်ပေးနိုင်သည့်အာဏာ

အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအနေဖြင့် ပုံမှန်ထမ်းဆောင်ကြသည့် အခြားသောလုပ်ငန်းတာဝန်တစ်ရပ်မှာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် လွတ်ငြိမ်းခွင့်ပေးနိုင်သည့်အာဏာ ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိပက္ခအလွန်အခြေအနေများတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကိစ္စရပ်များပါဝင်သော အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာတရားမျှတရေးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာစည်းမျဉ်းများ (constitutional regulations) သည် အလွန်အရေးပါလှပြီး သမိုင်းသစ်ကို ငြိမ်းချမ်းစွာစတင်ရန်မရှိမဖြစ် လိုအပ်ပါသည်။ အဆိုပါစည်းမျဉ်းများ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည့် ပြင်းထန်သောပဋိပက္ခများဖြစ်ပေါ်ပြီးသည့်နောက်

လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်းကိုမူ ဤအခန်းတွင်ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သက်တမ်း၏ သာမန်လမ်းကြောင်းတစ်ခုအတွင်း ဆောင်ရွက်ရန်ရည်ရွယ်ထားသည့် လွတ်ငြိမ်း ချမ်းသာခွင့်နှင့် အပြစ်ဒဏ်မှကင်းလွတ်ခွင့်ပေးခြင်းအတွက် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကိုသာ ဤအခန်း၌ လေ့လာတင်ပြသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤအနေအထား၌ပင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေး ခြင်း/လွတ်ငြိမ်းခွင့်ပေးရန်အာဏာသည် အမှားမခံသောကြောင့် စဉ်းစားမြော်မြင်ဉာဏ်မရှိပဲ အသုံး ချပါက တရားရေးစီရင်ဆောင်ရွက်မှုများအပေါ် အတိုင်းအတာကြီးကြီးမားမားဖြင့် လွှမ်းမိုးနိုင်သော အလားအလာများ ဖြစ်ပါစေပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်/လွတ်မြောက်ခွင့်ပေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသူများ၏ သင့်လျော်သော ဟန်ချက်ညီမျှမှုအားသတ်မှတ်ခြင်း

ပဋိပက္ခအလွန်အခြေအနေများတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကိစ္စရပ်များပါဝင်သော အကူးအပြောင်းဆိုင်ရာ တရားမျှတရေး (transitional justice) အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ (constitutional regulations) သည် ထိပ်တန်းအရေးပါလှပြီး သမိုင်းသစ်ကို ငြိမ်းချမ်းစွာ စတင်ရန်မရှိမဖြစ် လိုအပ်ပါ သည်။ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း/ လွတ်ငြိမ်းခွင့်ပေးရန် အာဏာသည် အမှား မခံသဖြင့် စဉ်းစားမြော်မြင် ဉာဏ်မရှိပဲ အသုံးချပါက တရားရေးဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်မှု များအပေါ် အတိုင်းအတာ ကြီးကြီးမားမား လွှမ်းမိုးနိုင်သော အလားအလာများ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

သည် အလွန်အရေးပါလှပါသည်။ ဤတွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးနိုင်သောအုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏ သီးသန့်အာဏာ (ဘာကီနာ ဖာဆို၊ ချက်ရီပတ်ဘလစ်) သို့မဟုတ် အပြစ်ဒဏ်မှ ခွင့်လွတ်ပေးခြင်း (ဂျော်ဂျီယာ၊ ကင်ညာ)နှင့် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ် ရာတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား မပါဝင်စေခြင်း (ဟန်ဂေရီ) အထိ အတိုင်းအတာ အသီးသီးရှိ ရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ နည်း လမ်းမျိုးစုံကိုဖော်ပြထားပါသည်။ ၎င်းအစွန်း နှစ်ဖက်အကြားရွေးချယ်နိုင်မည့်နည်းလမ်းများ မှာ ပြစ်ဒဏ်ခွင့်လွတ်ပေးခြင်းနှင့် လွတ်ငြိမ်း ချမ်းသာခွင့်အာဏာတို့ကို အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ နှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကပြိုင်တူကျင့်သုံးခြင်း (မိုဇမ်ဘိမ်၊ ၁၉၉၀)၊ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့် အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ် မြောက်ခွင့်ပေးခြင်းတို့ကို ကန့်သတ်သတ်မှတ်

ထားသော အခြေအနေအောက်တွင်သာလုပ်ဆောင်စေခြင်း (ဟေတီ)၊ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့်အပြစ် ဒဏ်မှလွတ်မြောက်ခွင့်ကိုအတည်ပြုရန် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အား ပူးတွဲအာဏာ ပေးအပ်ခြင်း (အင်ဒိုနီးရှား၊ တောင်ကိုရီးယား) စသည်တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ နောက်ဆုံးနည်းလမ်းနှစ်မျိုး ကို ပေါင်းစပ်အကောင်အထည်ဖော်သော ဂရိနိုင်ငံတွင်လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်သည် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ပြစ်မှုများအတွက်သာ သတ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်လွတ်တော်တို့က အတည်ပြုမှုသာ ယင်းအခွင့်အရေးကိုပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၅.၄.၂။ ဥပဒေရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ သက်ရောက်မှုကို ကန့်သတ်ခြင်း

ပုံမှန်အားဖြင့် ဥပဒေကို မူကြမ်းရေးဆွဲရန်အာဏာသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့်သာ သက်ဆိုင်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍနှင့် မဆိုင်ပါ။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာသည် ဥပဒေပြုခြင်းကဲ့သို့သော အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများမှ အဓိကလုပ်ဆောင်မှုများကို ပိတ်ဆို့ခြင်း၊ စစ်ဆေးခြင်း သို့မဟုတ် လွှမ်းမိုးခြင်းများပြုရန်အာဏာများကို ဗဟိုအဆင့်တွင်ချုပ်ကိုင်ကောင်းချုပ်ကိုင်နိုင်ပါသည်။ ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ ဝင်ရောက်လွှမ်းမိုးနိုင်မည့်အတိုင်းအတာကို လျော့ပါးအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကိုပုံစံချမှတ်ရာတွင် စဉ်းစားရမည့်နောက်ထပ် အချက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

ဥပဒေပြုရေး လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍမှ ဝင်ရောက်လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် အတိုင်းအတာကို လျော့ပါးအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကိုကို ပုံစံချမှတ်ရာတွင် စဉ်းစားရမည့် နောက်ထပ်အချက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍက ပါဝင်သည့် ပုံစံနှစ်မျိုးနှစ်စား ရှိပါသည်။ ယင်းတို့မှာ (က) ဒီကရီအမိန့် (decree) ဖြင့် ဥပဒေပြုနိုင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အာဏာနှင့် (ခ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ပါဝင်မှုတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဒီကရီအမိန့်ဖြင့် ဥပဒေပြုခြင်း

အုပ်ချုပ်ရေးသဘောသဘာဝအရ ဥပဒေကဲ့သို့ အာဏာတည်သောအမိန့်ကို ထုတ်ပြန်နိုင်သောအာဏာနှင့် ဒီကရီအမိန့်ညွှန်ကြားချက်ဖြင့် ဥပဒေပြုခြင်းအာဏာ နှစ်မျိုးအကြား ရောထွေးမှု မရှိစေရန်အရေးကြီးပါသည်။ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် အကြီးအကဲကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်တင်မြှောက်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအများစုသည် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအမိန့်များကို ထုတ်ပြန်နိုင်သောအာဏာကို ရရှိကြပါသည်။ အချို့သောကိစ္စရပ်များ၌ သမ္မတသည် ဥပဒေကိုအကောင်အထည်ဖော်ရာ၌ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ရည်ရွယ်ချက်များကိုဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ကျယ်ပြန့်သောကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ချက် သမ္မတထံတွင် ရှိပါသည်။⁴¹

ဒီကရီအမိန့်ညွှန်ကြားချက်ဖြင့် ဥပဒေပြုရာတွင် ပုံစံနှစ်မျိုးရှိပါသည်။ ယင်းတို့မှာ (က) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ အပ်နှင်းသည့် အာဏာနှင့် (ခ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ မူလရရှိသော အာဏာများဟူ၍ဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ အပ်နှင်းသည့် အာဏာအရ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ယင်းအာဏာအပ်နှင်းထားခြင်းကို ကြီးကြပ်ပီး အချိန်မရွေးပြန်လည်ပယ်ဖျက်နိုင်ပါသည် (ခရိုအေးရှား)။ အကယ်၍ ၎င်းအာဏာကို ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ထောက်ခံမဲအများစုဖြင့် ယာယီပေး

၅၄ ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာပုံစံရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

အပ်ထားပြီး ၎င်းနှင့်ပါဝင်ပတ်သက်သည့် အကြောင်းအရာများအသေးစိတ်ကို သေချာစိစစ်ဖော်ပြ ထားလျှင် သတ်မှတ်ထားသောနယ်ပယ်တစ်ခုချင်းစီ၏ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပိုမိုထိရောက်စွာအကောင် အထည်ဖော်နိုင်ရန်အတွက် အထောက်အကူပြုပါလိမ့်မည်။ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် တိုက်ရိုက်အပ်နှင်း ထားသော ဥပဒေပြုရေးအာဏာနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ရှုထောင့်နှစ်မျိုးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ပထမတစ်ချက်မှာ ခြွင်းချက်အနေအထားများအတွက် ဥပဒေပြုရေးအာဏာနှင့် ဒုတိယအချက်မှာ အထူးကိစ္စရပ်များအတွက် ဥပဒေပြုရေးအာဏာ ဖြစ်ပါသည်။ အများစုသော ခြွင်းချက်အနေအထား များသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အစည်းအဝေးကျင်းပနေခြင်းမရှိသောကာလများ ဖြစ်ကြပါသည်။ သို့ရာတွင် အဆိုပါအမိန့်များအား ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အစည်းဝေးကျင်းပပြီးနောက် တိကျသော အချိန်ကာလတစ်ခုအတွင်း အတည်ပြုခြင်းမရှိသောအခါ အများအားဖြင့် ပျက်ပြယ်သွားလေ့ရှိပါသည် (ကရာဇီးလ်နိုင်ငံ)။ အခြားသော ခြွင်းချက်တစ်ခုမှာ အရေးပေါ်အခြေအနေ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင်

အမိန့် ဩဇာကြားချက်ဖြင့် ဥပဒေပြုရန် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာဆိုသည်မှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ အပ်နှင်းထားသော အာဏာ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ မူလအာဏာကို ဆိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ယင်းကို သေချာစွာပုံစံချမှတ်ထားခြင်းမရှိပါက အဆိုပါပြဋ္ဌာန်းချက်သည် ဥပဒေပြုရေးအာဏာ ၏ အတော်အတန်ကျယ်ပြန့်သောပုံစံဖြင့် လွတ် လပ်စွာလုပ်ဆောင်နိုင်သော အလားအလာများ ရှိနေပြီး အီဂျစ်၊ ဆူဒန်နှင့် အခြားသော နိုင်ငံ များတွင် တွေ့ရသည့်အတိုင်း အာဏာအား အလွဲသုံးစားပြုခြင်းမျိုး ဖြစ်တတ်ပါသည်။

တစ်နည်းအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုသည် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်သူများအား အထူးမူဝါဒကဏ္ဍများတွင် ဥပဒေကဲ့သို့အာဏာတည်သော အမိန့်များကိုထုတ်ပြန်ရန် ခွင့်ပြုထားနိုင် သဖြင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်များကို ထိုနယ်ပယ်များမှ ဖယ်ရှားလိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်စေပါသည် (ပြင် သစ်)။

ဥပဒေပြုရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ပါဝင်မှု

ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဥပဒေပြုခြင်း၏ ပဏာမခြေလှမ်းများကို စတင်ခြင်းမှအစ ဥပဒေမူကြမ်းအား ဥပဒေအဖြစ် ထုတ်ပြန်ကြေငြာခြင်းအဆုံးထိ အဆင့်များစွာ ပါဝင်ပါသည်။ ဤ လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ထိရောက်သောပါဝင်မှုသည် (က) ကနဦးအဆင့် နှင့် (ခ) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ဥပဒေမူကြမ်းကို အတည်ပြုပြီး နောက်ပိုင်းအဆင့်ဟူသည့် အဆင့်နှစ်ဆင့် တွင် ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပါသည်။

(က) ဥပဒေပြုရန် စတင်လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အများစု၌ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ကိစ္စရပ်အားလုံးတို့၏ ဥပဒေ ပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်အား စတင်ရန်အတွက် အကန့်အသတ်မရှိသော အာဏာကို ချုပ်ကိုင်ထားပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် သီးသန့်ပင်ချုပ်ကိုင်ထားပါသည် (ဥပမာ- အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု)။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံ

များစွာတို့၌ ဥပဒေမူကြမ်းများရေးဆွဲပိုင်ခွင့်အာဏာကို အနည်းဆုံးအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍအား အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးပါသည်။ အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းဥပဒေများ၊ နိုင်ငံတကာသဘောတူ ညီမှုစာချုပ်များ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာကုန်သွယ်မှုနှင့် သွင်းကုန်စည်းကြပ်ခွန် ဥပဒေပြုခြင်းတို့ကို ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ရန် သီးသန့်အာဏာရှိပါသည် (ဥပမာ - ဘရာဇီးလ်၊ ချီလီနှင့် ကိုလံဘီယာ)။ “ တံခါးမှူးလုပ်ဆောင်ချက်”ဟုတင်စားနိုင်သည့် အဆိုပါစောင့်ကြည့်သည့် ဆောင်ရွက်ချက်များသည် အုပ်ချုပ်ရေးအနေဖြင့် သက်ဆိုင်ရာမူဝါဒနယ်ပယ်များတွင် မူလရှိရင်းစွဲအနေအထားကို ထိန်းသိမ်း ထားနိုင်ပါသည်။ သမ္မတတစ်ဦးအနေဖြင့် အတိုက်အခံအဖွဲ့စည်းများ လွှမ်းမိုးထားသည့် ဥပဒေပြု လွှတ်တော်အား သတ်မှတ်ထားသောကဏ္ဍများအတွင်း ပြောင်းလဲမှုများမပြုလုပ်စေလိုလျှင် ဥပဒေ ပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းမှရှောင်ကြဉ်ခြင်းဖြင့် ထိန်းသိမ်းနိုင်ပါသည်။

(ခ) သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာများ

ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအား အတည်ပြုပြီးသောအခါ သမ္မတအနေ ဖြင့် ယင်းအားဝင်ရောက်လွှမ်းမိုးရန်၊ နှောင့်နှေးကြန့်ကြာစေရန် နှင့် ပိတ်ပင်တားဆီးရန် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတော်တော်များများက ခွင့်ပြုထားပါသည်။ သို့ဖြစ်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ဗီတို အာဏာသတ်မှတ်ထားသည့်ပုံစံသည် အာဏာအား ဗဟိုအဆင့်တွင်ချုပ်ကိုင်ထားခြင်း သို့မဟုတ် လက်အောက်ခံ အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးသို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်ခြင်းနှစ်မျိုးစလုံးဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သမ္မတ၏ ကြားဝင်စွက်ဖက်ခြင်း အမျိုးအစားကိုလည်း နှစ်မျိုးနှစ်စားခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ သမ္မတအနေဖြင့် (က) နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အကြောင်းရင်းများအတွက် ဥပဒေမူကြမ်းကို ပြင်းပြင်းထန်ထန် ငြင်းဆန်ပယ်ချ နိုင်သည် သို့မဟုတ် (ခ) ဥပဒေမူကြမ်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုအပေါ် ဆန်းစစ်နိုင် ပါသည်။ ပထမအချက်ကို နိုင်ငံရေးဗီတိုအာဏာဟုခေါ်၍ ဒုတိယအချက်အား ဥပဒေမူကြမ်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုဆိုင်ရာ ဗီတိုအာဏာဟု ခေါ်ဆိုပါ သည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော် ကရွေးချယ်တင်မြှောက်ခြင်းမဟုတ်ပဲ မဲဆန္ဒရှင်များက သမ္မတကိုတိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက် ကြသည့် သမ္မတစနစ်နှင့် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ်များတွင် နိုင်ငံရေးဗီတိုအာဏာများကို ပို၍ အသုံးများပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် ဆွေးနွေးလျက်ရှိသော ဥပဒေမူကြမ်းကို ကနဦး အတည်ပြုခဲ့သည့် ထောက်ခံမဲအများစုနှင့် ညီမျှသော သို့မဟုတ် သာလွန်သောမဲအရေအတွက်ဖြင့် ဗီတို အာဏာကို ကျော်လွန်၍ပယ်ချနိုင်သည် (ဥပမာ ဘော့စ်ဝါနာ၊ အိန္ဒိယ၊ တူရကီ)။ ထိုသို့သော အခြေအနေသည် သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာကို အားပျော့စေပြီး နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေ ပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ဥပဒေမူကြမ်းကို ပြန်လည်စဉ်းစားခြင်းမပြုမီ ဗီတိုအာဏာတစ်ရပ် သည် လပေါင်းများစွာကြာနိုင်ပါသည်။ ၎င်းကြားကာလသည်နောက်ထပ်ဆွေးနွေးမှုများ သို့မဟုတ် မိဒီယာ၏ အာရုံစိုက်မှုများကို ပေါ်ပေါက်စေနိုင်ပါသည် (ဥရုဂွေး)။ သမ္မတ၏ ဗီတိုအာဏာကို ကျော် လွန်ပယ်ချရန် လိုအပ်သောဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ မဲအရေအတွက်သည် ပို၍မြင့်လေ သမ္မတ၏

အာဏာသည် ပိုမိုခိုင်မာမှုရရှိလာမည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအချို့မှာ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှ အမှန်တကယ် တက်ရောက်သော အဖွဲ့ဝင်အားလုံးတို့၏ ထောက်ခံမဲ ရာနှုန်းပြည့်ဖြစ်ရန်လိုအပ်သော ပီရူးနိုင်ငံ၊ မဲအသာရနိုင်မှုနှုန်း ၆၀% လိုအပ်သော ပိုလန်နိုင်ငံ၊ မဲအသာရနိုင်မှု နှုန်း ၆၇% လိုအပ်သော ချီလီ နိုင်ငံနှင့် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ အဖွဲ့ဝင်အားအနက် ၆၇% ထောက်ခံမဲ အသာစီးရရှိရမည့် အီ ဂျစ်နိုင်ငံ တို့ဖြစ်ကြပါသည်။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် အတိုက်အခံပြုသူများ၏ အင်အား တို့အပေါ် မူတည်၍ သမ္မတ၏ဗီတိုအာဏာသည် အကြွင်းမဲ့ဗီတိုအာဏာနှင့် တန်းတူဖြစ်လာနိုင်ပြီး ထိုအာဏာကိုကျင့်သုံးပါက ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ ဆောင်ရွက်ချက်အားလုံးကို ပိတ်ပင်ဟန့်တား နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဥပဒေအားဖြင့် တရားဝင်တည်ရှိသော ရာနှုန်းပြည့်ဗီတိုအာဏာကို တွေ့ရလေ့မရှိ ပါ။ ရှိပါကလည်း ကန့်သတ်ထားသော မူဝါဒနယ်ပယ်များအတွက်သာ အကျုံးဝင်ပါသည်။

သမ္မတအနေဖြင့် လက်ခံသည်။ မခံသည်ကိုသာ ဖော်ပြရန်လိုသော ‘မူကြမ်းတစ်ခုလုံးကို ပယ်ချခွင့်ဗီတိုအာဏာ’ အပြင် သမ္မတအား ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခု၏ အစိတ်အပိုင်းများကို ကန့်ကွက်

ဥပဒေပြုရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေး ကဏ္ဍ၏ ပါဝင်မှုသည် ဥပဒေပြုခြင်းအာဏာ သို့မဟုတ် ဗီတိုအာဏာကို ဆိုလိုပါသည်။ နိုင်ငံများစွာတို့၌ ဥပဒေမူကြမ်းများအား ရေးဆွဲပိုင်ခွင့်အာဏာကို အနည်းဆုံး အနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိခွဲဝေသတ်မှတ် ပေးပါသည်။ သို့မဟုတ်ပါက ဗီတိုအာဏာကို အနေအထား အမျိုးမျိုးတွင်အသုံးပြုကာ ကြီးစိုးခြယ်လှယ်နိုင်ပါသည်။

နိုင်ခွင့်ပေးထားသော ‘တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပယ် ချခွင့်ဗီတိုအာဏာ’လည်း ရှိပါသည် (ဥရုဂွေး)။ မည်သို့ဆိုစေ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပယ်ချခွင့်ရှိ သည့် ဗီတိုအာဏာသည် နိုင်ငံတော်သမ္မတ အား ဥပဒေပြုခြင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်အချက် အလက်များအတွင်း အကန့်အသတ်ဖြင့် ပါဝင် ပတ်သက်ခြင်းအားဖြင့် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်း စဉ်များတွင် ပို၍နီးကပ်မှုရှိစေပါသည်။ ဤသို့ ကန့်သတ်ထားသောကြားဝင်မှုများသည်တစ်စ တစ်စဖြင့်တရားဥပဒေ၏အပြီးသတ်ပုံစံအပေါ် ကြီးမားသော လွှမ်းမိုးမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

အခြားသော နည်းလမ်းတစ်ရပ်မှာ သမ္မတက အဆိုပြုထားသော ဥပဒေအတွက် လိုအပ် သော အတည်ပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏နယ်ပယ် ကျယ်ပြန့်လာစေရန်ဖြစ်ပါသည်။ တိုက်ရိုက်လူများစု ဆန္ဒမဲဖြင့် အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ပယ်ချခြင်းပြုလုပ်နိုင်ရန် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေမူ ကြမ်းကို ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် တင်ပြခြင်းအားဖြင့် ဥပဒေပြုရေးလုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် လွှမ်းမိုး နိုင်ပါသည်(ပြင်သစ်၊ ပီရူး)။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ (referendum) သို့မဟုတ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ (plebiscite) ကိုကျင့်ပရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသည် သမ္မတ၏မူဝါဒ အဆိုပြုချက်ကို သဘောတူညီ စေရေးအတွက် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အားဖိအားပေးရန် သမ္မတကသာအသုံးပြုသည့် အရေးပါသော အရာဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ၎င်းအာဏာကိုအသုံးပြုကာ ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုမှာပါရှိတဲ့ စစ်မှန်သော အကြောင်းအရာပေါ်ကိုသာ သီးသီးသန့်သန့်အခြေခံပြီး ငြင်းခုံဆွေးနွေးမှုများ လုပ်တာရှိနိုင်သကဲ့သို့

သမ္မတသည် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် တရားဝင်ဖြစ်ခြင်းတို့ကို ထပ်လောင်းအတည်ပြုဖို့အတွက် ၎င်း အာဏာကိုအသုံးပြုခြင်းမျိုးလည်းရှိနိုင်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခုသည် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုကို သင့်လျော်ရာတရားရုံးသို့ ဆန်းစစ်သုံးသပ်မှုပြုရန် လက်ဆင့်ကမ်း၍ ပေးပို့ခြင်းအားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိမရှိ ကိုသုံးသပ်ရန် သမ္မတအား လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားပါသည် (ခရိုအီးရှား၊ တောင်အာဖရိက)။ ဤတွင် ယင်းကို သင့်လျော်ရာ တရားရုံးက လက်ခံပါက ကြန့်ကြာမှုများရှိနိုင်ပြီး ဥပဒေအား ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သမ္မတ၏ အလေးပေးမှုသည် (ယင်းကိုသင့်လျော် ရာတရားရုံးက ထောက်ခံပါက) နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်အစား ဥပဒေရေးရာအကြောင်းပြချက် များအပေါ် အခြေခံသောလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာစေပြီး အဆုံးသတ်ခြင်းမျိုး ဖြစ်ပေါ် စေပါသည်။ သမ္မတအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ နောက်ခံအကြောင်းတရားများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအားပယ်ချရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိခြင်းသည် တရားရေးဆိုင်ရာစောင့်ကြည့် ထိန်းကျောင်းမှုကို အစောပိုင်းအခြေအနေမှာပင် လုပ်ဆောင်နိုင်စေပါသည်။

၆။ နိဂုံး

အစိုးရ၏ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား ဒီဇိုင်းပုံစံချမှတ်သော နည်းလမ်းများသည် အမျိုးအစားစုံလင်ပြီး ထိုအမျိုးအစားအများအပြားအနက်မှ အချို့ဥပမာများကိုသာ ရွေးချယ်စရာ နည်းလမ်းများအဖြစ် အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာအား လက်အောက်အဆင့်အသီးသီးသို့ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးရန် အမျိုးမျိုးသောအကြံပြုချက်များကလည်း နိုင်ငံရေးအယူအဆများကို တရားရေးဆိုင်ရာပုံစံသတ်မှတ်မှုအဖြစ်အသွင်ပြောင်းလဲဖို့ ဆွေးနွေး ရာတွင်အထောက်အကူပြုကောင်းမွန်စေနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်းသာမက အစိုးရ၏ကဏ္ဍသုံးရပ်လုံးအကြားမှာရှိသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများနှင့် တာဝန်များကို ဟန်ချက်ညီ မျှတမှုရှိစေရန်အတွက် အင်စတီကျူးရှင်းအကြားရှိ ဆက်နွယ်မှုများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဖြင့် တည်ဆောက်ပြဋ္ဌာန်းခြင်းသည် ပထမအဆင့်လုပ်ဆောင်ချက်သာ ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံရေး လှုပ်ရှားသက်ရောက်မှု (political dynamics) နှင့် နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်ကြသူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များကို လိုသလိုအသုံးပြုကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ရေးဆွဲထား ကြသူများ ရည်မှန်းထားသည်နှင့် မလျော်ညီသောရလဒ်များကို ထွက်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ အခါ အားလျော်စွာ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍမှ ဥပဒေအားအလွန်အမင်းချဲ့ကား၍ ဆောင်ရွက်နေခြင်း များကို ရှောင်ရှားရန်အတွက်သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေးလုပ်ဆောင်သူများထံမှ ပံ့ပိုးကူညီမှုနှင့် နှိုးကြား သတိရှိမှုတစ်သတ်မတ်တည်း လိုအပ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဘရာဇီးနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေက ‘ဆီလျော်သက်ဆိုင်မှုရှိသည့်အရေးပေါ်’ အခြေအနေများတွင် ‘ယာယီဆောင်ရွက်ချက် များ’ကိုထုတ်ပြန်ရန် အာဏာကို သမ္မတအားပေးအပ်ထားပါသည်။ ၁၉၈၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ အဆိုပါဆောင်ရွက်ချက်များသည် ဥပဒေအားဖြင့် အတည်ပြုခြင်းမရှိပါက ရက် ပေါင်း ၃၀ ကျော်လွန်ပါက တရားမဝင်တော့ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤပြဋ္ဌာန်း ချက်သည် ယာယီဆောင်ရွက်ချက်များကို အကြိမ်အကန့်အသတ်မရှိ ပြန်လည်ထုတ်ပြန်ရန် သမ္မတ

အား ခွင့်ပြုထားသည်ဟုလည်း အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုလိုရနေပါသည်။ ၂၀၀၁ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုက သက်ဆိုင်ရာအချိန်ကာလကို ရက်ပေါင်း ၆၀ အထိ တိုးမြှင့်ခဲ့ရုံမျှမက ယာယီဆောင်ရွက်ချက်များကို တစ်ကြိမ်သာ သက်တမ်းတိုးရန်သတ်မှတ်ထားခဲ့ပါသည်။ သို့သော် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့၏အာဏာကို ထိန်းချုပ်နိုင်ရန်အတွက် ဒီဇိုင်းရေးဆွဲထားသည့် အာဏာခွဲဝေခြင်းနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းအကြား အပြန်အလှန်စောင့်ကြည့်ထိန်း ကျောင်းခြင်းဆိုင်ရာ နည်းဥပဒေများသည် တစ်ခါတစ်ရံတွင် မသင့်လျော်ပါ။ ဝန်ကြီးချုပ်သည် သူ/သူမ၏ နိုင်ငံရေးပါတီအပေါ် ကြီးကြပ်ထိန်းချုပ်ပါက ထိုနည်းဥပဒေများသည်မသင့်လျော်ကြောင်း သက်သေပြနေပါသည်။

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍများအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း ခွင့်ပြုထားသည့် ရာထူးသက်တမ်း/လုပ်ပိုင်ခွင့်များထက် ကျော်လွန်၍လုပ်ဆောင်ခြင်းမှ ကာကွယ်ရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခက်အခဲရှိပါသည်။ ၎င်းမှာ နိုင်ငံရေးအရ ထောက်ပံ့မှုမရှိသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ လက်လှမ်းမီစေခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်မွမ်းမံရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်လေ့မရှိကြသော်လည်း ၎င်းတို့အနေဖြင့် ယင်းတို့၏ သက်တမ်းတိုးမြှင့်ခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေသော အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်များအား ဦးဆောင်ရန်နှင့် ညွှန်ကြားရန် တစ်သမတ်တည်း စီမံအုပ်ချုပ်ရပါသည် (ဘာကီနာ ဖာဆို၊ ကိုဒီဗွား ၊ ဂါဘွန်၊ ယုဂန်ဒါ)။ ဤရလဒ်မျိုး မဖြစ်ပေါ်စေရန်အတွက် အချို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ (အယ်လ်ဆာဗာဒေါ၊ ဟွန်ဒူးရပ်စ်၊ နီဂါ) က သမ္မတ၏ သက်တမ်းကာလကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲ၍ မရဟူ၍ ကြေငြာခဲ့ပြီး ဟွန်ဒူးရပ်စ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်မူ တပ်မတော်အား (အထက်ဖော်ပြပါ) ဤပြဋ္ဌာန်းချက်ကို အတည်ပြုရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားပါသည်။ ဟွန်ဒူးရပ်စ်နှင့် နီဂါတို့တွင် ဤကန့်သတ်ချက်ကိုကျော်လွှားရန် သမ္မတများက ကြိုးပမ်းခဲ့သောအခါ ၎င်းတို့၏ ကြိုးပမ်းချက်သည် မအောင်မြင်ကြပဲ အာဏာရပ်သိမ်းခံရသည်မှာလည်း တိုက်ဆိုင်မှုတစ်ခုဟု ယူဆ၍မရနိုင်ပါ။ ယင်းကို ကာကွယ်ရန်အတွက် ဤသတ်မှတ်ချက်များအပေါ် ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း ကျူးလွန်သော မလေးစားမှုများနှင့် အစိုးရ၏ အခြားသောကဏ္ဍများမှ ကြားဝင်စွက်ဖက်ခြင်းများကို လျစ်လျူရှုလိုက်သောကြောင့် အတိုက်အခံများနှင့် ပဋိပက္ခများကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ အဆုံးတွင် နှစ်နိုင်ငံစလုံးမှ သမ္မတများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ်ခြယ်လှယ်ရန်ကြိုးစားမှုကို စစ်တပ်၏ ကြားဝင်မှုဖြင့် အဆင့်အသီးသီး၌ ရပ်တန့်သွားစေခဲ့သည်။

ဇယား ၂။ ဤအခန်းတွင် အလေးပေးဖော်ပြထားသော အရေးကိစ္စရပ်များ

အကြောင်းအရာ	မေးခွန်းများ
<p>၁။ အစိုးရစနစ်</p>	<ul style="list-style-type: none"> • အစိုးရ အကြီးအကဲအား သတ်မှတ်ထားသော ကာလတစ်ခုတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန်အတွက် ပြည်သူ့လူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်လား သို့မဟုတ် ၎င်း၏တရားဝင်မှုသည် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်မှဆင်းသက်ပြီး ၎င်း၏ စတင်ဖြစ်တည်မှုနှင့် ရှင်သန်ရပ်တည်မှုသည် လွှတ်တော်အပေါ်တွင်သာ မှီခိုရမည်လား။ • နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲသည် အစိုးရအကြီးအကဲဖြစ်နိုင်ပါသလား။ ဤသို့ဖြစ်နိုင်ပါက ယင်းကိုပြည်သူ့လူထုက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်လား (သမ္မတစနစ်) သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်လား (တောင်အာဖရိက၊ ဘော့စဝါနာ)။ • ပြည်သူများက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲတစ်ဦး၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် နိုင်ငံတော်၏ အကြီးအကဲက ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် အစိုးရအကြီးအကဲတစ်ဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းအပ်သည့် ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦး အုပ်ချုပ်သည့် အုပ်ချုပ်မှုစနစ်မျိုး ရှိသင့်ပါသလား။
<p>၂။ နိုင်ငံတော်အဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား ပုံစံချမှတ်ခြင်း</p>	<ul style="list-style-type: none"> • အစိုးရ အကြီးအကဲ (နှင့် နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲ) တို့၏နေရာများကို လူတစ်ဦးတစ်ယောက်တည်းကသာ ရရှိနိုင်ပါသလား သို့မဟုတ် သမ္မတရာထူးကို အဖွဲ့ဝင်များစွာဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားပြီး တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ကြသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံ (collegial executive) ဖြင့် အုပ်ချုပ်မည်လား။ • တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ကြပါက သမ္မတတာဝန် စုပေါင်းထမ်းဆောင်သော အဖွဲ့ဝင်များသည် အာဏာကို ညီတူညီမျှ ရရှိရမည်လား သို့မဟုတ် ကိုယ်စားလှယ်များတွင် မတူညီသော အာဏာတစ်မျိုးစီရှိပြီး အရေးကြီးသောအကြောင်းအရာများကိုသာ စုပေါင်းဆုံးဖြတ်ချက် ချစေမည်လား။ • ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦး အုပ်ချုပ်သော အစိုးရစနစ် (dual executive) ကို ကျင့်သုံးပါက နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲသည် အစိုးရအကြီးအကဲအား ခန့်အပ်/ရွေးချယ်/ထုတ်ပယ်ရန် အာဏာရှိပါသလား။ • ခေါင်းဆောင်နှစ်ဦး အုပ်ချုပ်သော အစိုးရစနစ်တွင် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့ဝင်များကို ခန့်အပ်ခြင်း/ထုတ်ပယ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်ခြင်း ရှိပါသလား သို့မဟုတ် ဤအခွင့်အာဏာသည် အစိုးရအကြီးအကဲကိုသာ အပ်နှင်းထားပါသလား။
<p>၃။ သမ္မတ၏ ရာထူး သက်တမ်းသတ်မှတ်ချက်များ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ပြည်သူ့လူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်ထားသောသမ္မတ၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည့် အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ချက်များရှိပါသလား။ ဤသတ်မှတ်ချက်များသည် အလွယ်တကူ ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုများ ပြုလုပ်၍မရအောင် မည်ကဲ့သို့ ကာကွယ်ပေးနိုင်သနည်း။

<p>၄။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို လက်အောက်အဆင့်များသို့ လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးခြင်း</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ဒေါင်လိုက်စနစ်အရ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအဆင့် အမျိုးမျိုးသို့မဟုတ် အစိုးရအဆင့်အမျိုးမျိုး ရှိပါသလား။ • အစိုးရ၏ အဆင့်အမျိုးမျိုးရှိပါက သက်ဆိုင်ရာအုပ်ချုပ်ရေးအကြီးအကဲကို ပြည်သူလူထုကရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသလား သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍက ရွေးချယ်ပါသလား။ • နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေး/အစိုးရ၏ အကြီးအကဲသည် အမျိုးသားမူဝါဒများကိုသာ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ပေးခြင်း ရှိပါသလားသို့မဟုတ် ယင်းအား အကြောင်းအရာ တစ်မျိုးမျိုးကို ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် (အစိုးရအဆင့်တစ်ရပ်တွင် ယင်းကိုယ်တိုင်ဖြစ်စေ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ညီလာခံမှ ဖြစ်စေ) မူဝါဒများအားဆုံးဖြတ်ရန်နှင့် ယင်းအစိုးရအဆင့်ကို ကိုယ်စားပြုရန်အာဏာအပ်နှင်းထားပါသလား။ • အစိုးရအဆင့်သည် ယင်း၏ ကိုယ်ပိုင်ဝင်ငွေများကို မြှင့်တင်နိုင်ခြင်းရှိပါသလား။
<p>၅။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာအာဏာများ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ကို ဖျက်သိမ်းရန်အာဏာရှိပါသလား။ ရှိမည်ဆိုပါက မည်သည့်အနေအထားမျိုးတွင် ဖျက်သိမ်းနိုင်မည်နည်း။
<p>၆။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအပေါ် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာထိန်းကျောင်းမှုများ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အကြီးအကဲသည် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အပေါ်အပြည့်အဝကြီးကြပ်ထိန်းချုပ်နိုင်ပါသလား သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တွဲဖက်၍ အုပ်ချုပ်ရပါသလား။ • ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က အစိုးရ၏ အကြီးအကဲအား နိုင်ငံရေးအရအယုံအကြည်မရှိအဆိုတင်သွင်းခြင်း ရှိနိုင်ပါသလား။ • နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲ/အစိုးရ အကြီးအကဲတို့အား စွဲချက်တင်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင် မည်သူတို့က ပါဝင်ကြမည်နည်း။ • သတ်မှတ်ထားသော အခြေအနေများတွင် နိုင်ငံသားများသည် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲကို တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်း ရှိပါသလား။

၇။ အုပ်ချုပ်ရေးမဏ္ဍိုင်၏ ထိရောက်သော အာဏာများ

- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် အရေးပေါ်အခြေအနေကြေငြာရန် သီးသန့်အာဏာ ရှိပါသလား သို့မဟုတ် အခြားသောကဏ္ဍများ (ဥပမာ- ဥပဒေပြုလွှတ်တော်) က ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိနိုင်ပါသလား။
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် စစ်ကြေငြာရန် သီးသန့်အာဏာ ရှိပါသလား။ သို့မဟုတ် အခြားသောကဏ္ဍများ (ဥပမာ-ဥပဒေပြုလွှတ်တော်) က ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိနိုင်ပါသလား။
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် အပြစ်ဒဏ်မှ လွတ်မြောက်ခွင့်/လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးရန် သီးသန့်အာဏာ ရှိပါသလား။ သို့မဟုတ် အခြားသော ကဏ္ဍများ (ဥပမာ - ဥပဒေပြုလွှတ်တော်) ကပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိနိုင်ပါသလား။
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိပါသလား။ ဤသို့ဆိုလျှင် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဒီမိုကရေစီအဖွဲ့အစည်းကြားချက်ဖြင့် ဥပဒေပြုရန်အခွင့်အလမ်း ရှိပါသလား။ မည်သည့် ကန့်သတ်ချက်များ ထားရှိပါသနည်း။
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေပြုခြင်းကို ဦးဆောင်ခွင့်နှင့် အချို့သော ကဏ္ဍများတွင် ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာသီးသန့်လုပ်ပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် ဥပဒေမူကြမ်းများကိုပယ်ချပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။
- ဤသို့ရှိပါက ယင်းသည်ဆိုင်ငံ့ထူးခြားသည့် ပယ်ချချက်သက်သက်သာဖြစ်ပါသလား သို့မဟုတ် သမ္မတ၏ပယ်ချချက်ကို ကန့်ကွက်ရန် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၏ သာလွန်အများစုထောက်ခံမဲများကို လိုအပ်ပါသလား သို့မဟုတ် အချို့သော နယ်ပယ်များတွင် ရာနှုန်းပြည့် ကန့်ကွက်ပယ်ချမှုများ ရှိပါသလား။
- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍတွင် ဥပဒေမူကြမ်းတစ်ခုအားတရားဝင်အတည်ပြုခြင်း မပြုလုပ်မီ ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိ မရှိ ကို မေးမြန်းပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။

မှတ်စုများ

1. See Mainwaring, S. and Shugart, M. S., 'Juan Linz, Presidentialism, and Democracy: A Critical Appraisal', *Comparative Politics*, 29/4 (1997), pp. 449–71. သမ္မတစနစ်နှင့် ဒီမိုကရေစီ - အရေးပါသော ဆန်းစစ်ချက်
2. Linz, J. J., 'The Perils of Presidentialism', *Journal of Democracy*, 1/4 (1990), pp. 51–69. သမ္မတစနစ်၏ အန္တရာယ်
3. Horowitz, D., 'Constitutional Design: Proposals Versus Processes', in A. Reynolds (ed.), *The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy* (Oxford and New York: Oxford University Press, 2002), pp. 15–36. ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုံစံချမှတ်မှု - အဆိုပြုချက်များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အားပြိုင်မှု
4. Carey, J. and Shugart, M. S., *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992). သမ္မတနှင့် ညီလာခံများ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုံစံချမှတ်မှုနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာတွန်းအားများ
5. Simeon, R., 'Constitutional Design and Change in Federal Systems: Issues and Questions', *Publius: The Journal of Federalism*, 39/2 (2009), pp. 241–61. ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာပုံစံချမှတ်မှုနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်များအတွင်းရှိပြောင်းလဲမှုများ - အကြောင်းအရာများနှင့် မေးခွန်းများ
6. Horowitz, 'Constitutional Design: Proposals Versus Processes'. ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှု - အဆိုပြုချက်များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အားပြိုင်မှု
7. Simeon, 'Constitutional Design and Change in Federal Systems'. ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပုံစံချမှတ်မှုနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်များအတွင်းရှိ ပြောင်းလဲမှုများ
8. For an in-depth analysis of the 'Dismissal (ထုတ်ပယ်ခြင်း)' see Kelly, P., *The Dismissal* (Melbourne: Angus & Robertson, 1983). A similar dynamic framed the 2008–09 Canadian parliamentary dispute, which opposition parties in the House of Commons triggered by supporting a motion of no confidence against the minority government. (အလားတူခိုင်နမစ်တစ်ခုသည် ၂၀၀၈-၀၉ ကနေဒါလွှတ်တော်အငြင်းပွားမှုကို ဖြစ်ပွားစေခဲ့ပါသည်။ ထိုအငြင်းပွားမှုသည် အောက်လွှတ်တော်ရှိ အတိုက်အခံပါတီများက လူနည်းစုအစိုးရအပေါ် ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့သည့်အဆိုကို ထောက်ခံခြင်းဖြင့် အစပျိုးခဲ့သည်။)
9. Article 64 of the German Basic Law (1949) as of 2009. (၁၉၄၉) ဂျာမနီအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မခွဲ ၆၄ (၂၀၀၉ ခုနှစ် ပြင်ဆင်ဖော်ပြချက်အရ)

10. Article 175 of the Swiss Constitution. ဆွစ်ဇာလန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၁၇၅။
11. Posner, D. N. and Young, D. J., 'The Institutionalization of Political Power in Africa', *Journal of Democracy*, July 2007, p. 131. အာဖရိကတွင် နိုင်ငံရေးအာဏာကို သတ်မှတ် ပြဋ္ဌာန်းခြင်း
12. Article 81 (3) of the Constitution of the Russian Federation (1993) as of 2008. ရုရှား ဖက်ဒရေးရှင်းနိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၊ ပုဒ်မ ၈၁ (၃)(၁၉၉၃) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၈ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
13. Article 60 (5) of the Constitution of the Republic of Austria (1920) as of 2004. ဩစတီးယား သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၆၀ (၅)၊ (၁၉၂၀) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၄ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
14. Article 178 of the Constitution of the Republic of Panama (1972) as of 2004. ပနားမား သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၇၈၊ (၁၉၇၂) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၄ တွင် ပြင်ဆင် မွမ်းမံထားသည်။
15. Article 229 of the Constitution of Paraguay 1992. ပါရာဂွေးနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၂၂၉၊ (၁၉၉၂)
16. Article 70 of the Constitution of the Republic of Korea (1948) as of 1987. ကိုရီးယား သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၇၀၊ (၁၉၄၈) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၈၇ တွင် ပြင်ဆင် မွမ်းမံထားသည်။
17. Article 88 (2) of the Constitution of South Africa (1996) as of 2007. တောင်အာဖရိက နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၈၈ (၂)၊ (၁၉၉၆) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင် မွမ်းမံထားသည်။
18. Article 101 (2) of the Constitution of the Republic of Turkey (1982) as of 2008. တူရကီ သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၀၁ (၂)၊ (၁၉၈၂) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၈ တွင် ပြင်ဆင် မွမ်းမံထားသည်။
19. Article 248 of the Constitution of El Salvador (1983). အယ်ဆာဗာဒေါနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၂၄၈ (၁၉၈၃)
20. Article 374 of the Constitution of Honduras (1982). ဟွန်ဒူးရပ်စ်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၃၇၄ (၁၉၈၂)
21. Article 36 and 136 of the Constitution of Niger (1999). နီဂါနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၃၆ နှင့် ၁၃၆ (၁၉၉၉)

22. Article 272 of the Constitution of Honduras (1982). ဟွန်ဒူးရပ်စ်နိုင်ငံ ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၂၇၂ (၁၉၈၂)
23. Article 128 (2) of the Constitution of the Republic of Korea (1948) as of 1987. ကိုရီးယား သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၂၈(၂)၊ (၁၉၄၈) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၈၇ တွင် ပြင်ဆင် မွမ်းမံထားသည်။
24. ‘ဗဟိုအဆင့်မှ ဒေသန္တရအဆင့်သို့ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း’ ဆိုသည့်စကားလုံးသည် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းကို အတိုင်းအတာတိကျကျဖြင့်ဖော်ပြရန် အသုံးပြုသောဘာသာ ရပ်ဆိုင်းရာ စကားလုံးဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာလျှော့ချခြင်းကိုဖော်ပြရန် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်အသုံးမပြုပါက ထိုစကားလုံးကို ယေဘုယျအဓိပ္ပါယ်ဖြင့်သာ အသုံးများလေ့ရှိသည်။
25. Article 187 (1) of the Constitution of Portugal (1976) as of 2004. ပေါ်တူဂီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၈၇ (၁)၊ (၁၉၇၆) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၄ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
26. Article 135 (9) of the Constitution of Colombia (1991) as of 2005. ကိုလံဘီယာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၃၅ (၉) (၁၉၉၁) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
27. Article 101 of the Constitution of Argentina (1994). အာဂျင်တီးနားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၀၁၊ (၁၉၉၄)
28. Article 88 of the Interim Constitution of South Africa (1994-96). တောင်အာဖရိက နိုင်ငံ ၏ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၈၈ (၁၉၉၄-၉၆)
29. Article 87 of the Constitution of Ukraine (1996) as of 2004. ယူကရိန်းနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၈၇ (၁၉၉၆) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၄ တွင်ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
30. Article 67/Article 68 of the German Basic Law (1949) as of 2009. ဂျာမနီအခြေခံဥပဒေ ၏ ပုဒ်မ ၆၇/၆၈၊ (၁၉၄၉) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၉ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
31. Article 39 A of the Constitution of Hungary (1949) as of 2007. ဟန်ဂေရီနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၃၉ က၊ (၁၉၄၉) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၇ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
32. Article 87 (8) of the Constitution of Lesotho (1993). လီဆိုသိုနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၈၇ (၈) (၁၉၉၃)
33. Article 158 (1) of the Constitution of Poland (1997). ပိုလန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၅၈ (၁)၊ (၁၉၉၇)

34. Article 113 of the Constitution of Spain (1978) as of 1992. စပိန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ၊ ပုဒ်မ ၁၁၃ (၁၉၇၈) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၂ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
35. Article 57 of the Constitution of Namibia (1990) as of 1998. နမ်မီးဘီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၅၇ (၁၉၉၀) တွင်ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၈ တွင်ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
36. Article 136 of the Constitution of Egypt (1971) as of 2005 (before the 2007 amendments). အီဂျစ်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၃၆ (၁၉၇၁) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၅ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည် (၂၀၀၇ ပြင်ဆင်မွမ်းမံမှုများ မတိုင်မီ)။
37. Article 105 of the Constitution of the Republic of Ecuador (1998) as of 2008. အက်ကွေဒေါ သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၀၅၊ (၁၉၉၈) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၈ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
38. Article 95 of the Constitution of Romania (1991) as of 2003. ရိုမေးနီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၉၅ (၁၉၉၁) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၃ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
39. Article 60 (6) of the Constitution of the Republic of Austria (1920) as of 2004. ဩစတြီးယားနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၆၀(၆)၊ (၁၉၂၀) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၂၀၀၄ တွင် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည်။
40. Article 11 of the Constitution of the Republic of Iceland (1944) as of 1999. အိုက်စလန် သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၁ (၁၉၄၄) တွင် ပြဋ္ဌာန်း၍ ၁၉၉၉ တွင် ပြင်ဆင် မွမ်းမံထားသည်။
41. Payne, J. M. et al., *Democracies in Development: Politics and Reform in Latin America* (Washington, DC: Inter-American Development Bank, International IDEA et al., 2007). ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်နေသော ဒီမိုကရေစီစနစ်များ - လက်တင်အမေရိကတွင် နိုင်ငံရေး နှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး

အဓိက စာလုံးများ

တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်သော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ (Collegial executive)၊ နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲနှင့် အစိုးရ အကြီးအကဲဟူ၍ အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦးပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် (Dual executive)၊ နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုအာဏာကို ဒေါင်လိုက်စနစ်ဖြင့် ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း (Vertical separation of executive powers)၊ အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ မှီခိုအားထားမှု (Institutional dependence)

အခြားသော ရင်းမြစ်များ

- **Peacebuilding Initiative**

<<http://www.peacebuildinginitiative.org/>>

ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားခဲ့ပြီးနောက်ပိုင်း ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရန် လိုအပ်နေသော အနေအထားများ၌ ဒီမိုကရေစီနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို ခြေခြေမြစ်မြစ် လေ့လာသုံးသပ် တင်ပြပေးပါသည်။ ယင်းသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားဥပဒေတို့၏ အယူအဆများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် အဓိပ္ပါယ်သတ်မှတ်ချက်များနှင့် သဘောတရားများကို ဖော်ပြပေးပါသည်။ ယင်းသည် လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်းနှစ်ဆယ်ကျော်က ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခဲ့ပြီးနောက် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရန်အတွက် အချက်အချာကျသော နိုင်ငံရေး အခြေခံမူဘောင်တစ်ခုအနေဖြင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကိုအခြေပြုသော အုပ်ချုပ်ရေး မည်ကဲ့သို့ ဖြစ်ပေါ်လာပုံကိုဆန်းစစ်ပေးပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွက် သီးသန့် ရည်ညွှန်း၍ ဆွေးနွေးထားပါသည်။

- **ACE Electoral Knowledge Network**

<<http://www.aceproject.org>>

International IDEA၊ အာဖရိကတောင်ပိုင်း၏ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်း (ESIA)၊ ကနေဒါ၏ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ မက္ကဆီကို၏ ဖယ်ဒရယ်ရွေးကောက်ပွဲအဖွဲ့အစည်း၊ ရွေးကောက်ပွဲစနစ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ဖောင်ဒေးရှင်း (IFES)၊ ကုလသမဂ္ဂ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးရာများဌာန (UNDESA)၊ ကုလသမဂ္ဂ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအစီအစဉ် (UNDP) နှင့် ကုလသမဂ္ဂ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးရေးဌာန (UNEAD) ဟူသော အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ချက်ဖြစ်သော ACE ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အသိပညာ ဗဟုသုတ ကွန်ယက်သည် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာအသိအမြင်များ၊ ပံ့ပိုးမှုများနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်မြင့်မားမှုတို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ဝန်ဆောင်မှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ဖန်တီးပေးထားသော အွန်လိုင်းဗဟုသုတ ဘဏ်တိုက်ကြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် ခြေခြေမြစ်မြစ်ရှိသောဆောင်းပါးများ၊ တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာကိန်းဂဏန်းများဖြင့် မှတ်တမ်းသွင်းထားသည့် အချက်အလက်များ၊ ရွေးကောက်ပွဲပေါင်းစုံကို ဖော်ပြထားသည့် စွယ်စုံကျမ်းများ၊ ရွေးကောက်ပွဲအတွက် အထောက်အကူပြုမည့် အချက်အလက်များ၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုများနှင့် အတတ်ပညာဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများ၊ တိုင်းဒေသကြီးများနှင့် နိုင်ငံ၏ တိကျစွာသတ်မှတ်ထားသော အရင်းအမြစ်များ၊ နေ့စဉ် ရွေးကောက်ပွဲသတင်းများ၊ ရွေးကောက်ပွဲနေ့စွဲများ၊ ပဟေဠိများနှင့် ကျွမ်းကျင်သူများ၏ကွန်ယက်များပါဝင်ပါသည်။

- **Institute of Federalism**

<<http://www.federalism.ch>>

ဖယ်ဒရယ်မူဝါဒဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းသည် ဖယ်ဒရယ်မူဝါဒနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ဝိဝါဒကွဲပြားခြားနားမှုများ အပေါ်တွင် အလေးပေးသော သုတေသနနှင့် ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှုဌာန တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ယင်း၏ဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် ယဉ်ကျေးမှုပေါင်းစုံဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများအား ငြိမ်းချမ်းစွာဖန်တီးရေးအပေါ် အလေးပေးသည့် နိုင်ငံတကာသုတေသနနှင့် ဆွေးနွေးနိုင်မည့် စင်တာတစ်ခုအဖြစ် ပေးစွမ်းပါသည်။

- **Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces**

<<http://www.dcaf.ch>>

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံ၍ တပ်မတော်အား ကြီးကြပ်ချုပ်ထိန်းရေး စင်တာ (DCAF)သည် နိုင်ငံတော်နှင့် နိုင်ငံသားများအတွက် တာဝန်ထမ်းဆောင်ရသော လုံခြုံရေးတပ်များ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကို ပံ့ပိုးပေးသည့် နိုင်ငံတကာ ဖောင်ဒေးရှင်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် အရေးပေါ်အခြေအနေများအား ဆွေးနွေးတင်ပြထားသည့် မူဝါဒစာတမ်းများ ('ဥရောပရှိ အရေးပေါ် အာဏာသက်ရောက်မှုများအပေါ် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသော ဆန်းစစ်ချက်၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်အား ကာကွယ်ခြင်း' (၂၀၀၉)) အပါအဝင် စာအုပ်များ၊ ထုတ်ဝေမှုများကို ဖော်ပြထားပါသည်။

- **National Democratic Institute**

<<http://www.ndi.org/>>

အမျိုးသားဒီမိုကရက်တစ်အဖွဲ့အစည်း (NDI) သည် နိုင်ငံသားတို့၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှု၊ ပွင့်လင်းမှုနှင့် အစိုးရ၏ တာဝန်ဝတ္တရားတို့ဖြင့် ကမ္ဘာအနှံ့အပြားရှိ ဒီမိုကရက်တစ် အဖွဲ့အစည်းများကို ပံ့ပိုးသည့် အမြတ်အစွန်းကို ရှေးရှုခြင်းမရှိသော၊ ဘက်မလိုက်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် အဓိကကျသော စာရွက်စာတမ်းများအပြင် အခြားသော ထုတ်ဝေမှုများကို ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည့် အွန်လိုင်းစာကြည့်တိုက် တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

- **Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights**

<<http://osce.org/odihr>>

ဥရောပရှိ လုံခြုံရေးနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး အဖွဲ့အစည်း (OSCE) သည် ကြိုတင်သတိပေးချက်၊ ပဋိပက္ခများအား တားဆီးကာကွယ်ရေး၊ အကျပ်အတည်းများအား စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်း ပြန်လည်ထူထောင်ရေး စသည့် နယ်ပယ်များတွင် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးအတွက် ဖိုရမ်တစ်ခု ဖန်တီးပေးရန် ရည်ရွယ်ထားသော ဒေသန္တရလုံခြုံရေးအဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း၏ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ

များမှထောက်ပံ့ကူညီထားသောဤအဖွဲ့အစည်းသည် ပါဝင်သောနိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံရေးသဘောထားကို ယင်း၏ ကွင်းဆင်းလုပ်ငန်းကွန်ယက်များမှတစ်ဆင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးအကောင်အထည်ဖော်ပါသည်။ ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်သည် စွယ်စုံရင်းမြစ်များ၊ သတင်းဝန်ဆောင်မှုများ၊ သိမ်းဆည်းထားသောအချက်အလက်များ (database) နှင့် မှတ်တမ်းမှတ်ရာများ ပါဝင်ပါသည်။

- **Semi-presidential One Website**

<http://www.semipresidentialism.com/The_Semi-presidential_One/Blog/Blog.html>

ဤဝက်ဘ်ဆိုဒ်တွင် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံပညာရှင်ရောဘတ်အယ်လ်ဂျီရေးသားထားသော တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသမ္မတစနစ် နှင့် ယင်းစနစ်၏ အစိုးရများအကြောင်းကို ဖော်ပြထားပါသည်။

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ

အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း (Administrative decentralization)

အစိုးရ၏ အရေးကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဗဟိုအစိုးရနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဒေသန္တရအစိုးရ အဖွဲ့ခွဲများက ပိုင်ဆိုင်သည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှု အတိုင်းအတာ။ အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာလွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးသည့် ပုံစံများမှာ ဥပမာအားဖြင့် ဗဟိုအဆင့်မှ ဒေသန္တရ အဆင့်သို့ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း (de-concentration)၊ ကိုယ်စားပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးခြင်း (delegation) နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ လွှဲပြောင်းအပ်နှင်းခြင်း (devolution) တို့ဖြစ်ပါသည်။

အစိုးရ၏ ကဏ္ဍများ (Branches of government)

နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံအတွင်း အာဏာနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ ကွဲပြားခြားနားသည့် အခန်းကဏ္ဍများ။ ပုံမှန်အားဖြင့် ခေတ်သစ်နိုင်ငံတော်တစ်ခုတွင် နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၊ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးဟူသည့် ကဏ္ဍသုံးရပ် ရှိပါသည်။

စုပေါင်းသမ္မတစနစ် (Collegial presidency)

ကွဲပြားခြားနားစွာ တည်ရှိနေထိုင်နေကြသည့် အဖွဲ့အစည်းများအား ညှိနှိုင်းပြေလည်စေရန် နည်းလမ်းတစ်ရပ်အဖြစ် အသုံးပြုသည့် သမ္မတ၏တာဝန်များကို ကြီးကြပ်ထမ်းဆောင်ရာတွင် ဦးစီးဆောင်ရွက်သူ တစ်ဦးထက်ပိုသောစနစ်။

ဗဟိုအဆင့်မှ ဒေသန္တရ အဆင့်သို့ တာဝန်ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးခြင်း (De-concentration)

ဗဟိုအစိုးရသည် မူဝါဒတစ်ရပ်ကိုအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေးအတွက် ယင်း၏အဖွဲ့ခွဲများထံသို့လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမလွှဲပြောင်းဘဲ တာဝန်ဝတ္တရားများကိုသာ လွှဲပြောင်းသောစနစ်။

ကိုယ်စားပြုလုပ်ပိုင်ခွင့်
ပေးခြင်း (Delegation)

ဗဟိုအစိုးရသည် နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ငန်းတာဝန်ပေါင်းစုံကို ထမ်းဆောင်
ရေးအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်များကို
အခြားသောအစိုးရ အဆင့်များသို့ အချိန်မရွေး ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်
သည့်စနစ်ဖြင့် လွှဲပြောင်းအပ်နှင်းခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်။ ကြီးကြပ်ခြင်း
အတိုင်းအတာသည် အမျိုးမျိုးကွာခြားနိုင်ပြီး ထိရောက်သောဗဟို၏
ကြီးကြပ်ခြင်းများလည်းပါဝင်နိုင်သည့်အပြင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်အကောင်
အထည်ဖော်ဆောင်ရွေး မူဝါဒများကိုလည်း ဒေသန္တရအစိုးရအဖွဲ့များ
သို့ အပြည့်အဝခွဲဝေ သတ်မှတ်ပေးနိုင်ပါသည်။

လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ
လွှဲပြောင်းအပ်နှင်းခြင်း
(Devolution)

ဒေသန္တရ သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအစိုးရများသို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာလွှဲ
ပြောင်းပေးအပ်သည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်း၏အင်အားအကောင်း
ဆုံးပုံစံ။

နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲနှင့်
အစိုးရအကြီးအကဲဟူ၍
အုပ်ချုပ်သူနှစ်ဦး
ပါဝင်သည့် နိုင်ငံတော်
အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်
(Dual executive)

သမ္မတတစ်ဦးနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်တစ်ဦးတို့က အတူတကွ အုပ်ချုပ်ကြ
သည့်စနစ်။

နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေး
ကဏ္ဍ (Executive
branch)

အစိုးရ၏ ကဏ္ဍသုံးရပ်အနက် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုကဏ္ဍသည်တစ်ခု
အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ ယင်း၏အဓိကတာဝန်မှာ ဥပဒေများကို အကောင်
အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် ဖြစ်ပါသည်။

ဘဏ္ဍာရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု
လျှော့ချခြင်း (Fiscal
decentralization)

ဒေသန္တရ အစိုးရအဖွဲ့များအနေဖြင့် အခွန်ငွေများ ကောက်ခံပေးခြင်း၊
အသုံးစရိတ်စသည့် ဘဏ္ဍာရေးတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရမည့်
အတိုင်းအတာ။

အပြည့်အဝ တာဝန်မှ
ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့်
(Full recall)

ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများအရ အပြည့်အဝ ရာထူးမှဖယ်ရှားနိုင်ခွင့်
ပေးထားပါက ကနဦးအဆင့်မှ အပြီးသတ် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်မှု
သည် ပြည်သူလူထုပေါ်၌သာ အပြည့်အဝမူတည်နေသည်။

အလျားလိုက်စနစ်အရ အာဏာခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်း (Horizontal separation of authority)

အစိုးရ၏ကဏ္ဍ တစ်ခုအတွင်း၌သော်လည်းကောင်း (ဥပမာ- နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်မှုကဏ္ဍအတွင်း တစ်ဦးထက်ပို၍အုပ်ချုပ်သော သမ္မတစနစ် သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အတွင်း အထက်လွှတ်တော်)၊ နိုင်ငံတော်အဆင့်၌ရှိသော အစိုးရ၏ ကဏ္ဍအသီးသီးအကြားတွင် သော်လည်းကောင်း၊ အာဏာများလွှဲပြောင်းခွဲဝေ သတ်မှတ်ပေးရန် နည်းလမ်းများကို လေ့လာသောဆောင်ရွက်ချက်။

စွဲချက်တင်ခြင်း (Impeachment)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ထိပ်ပိုင်းအာဏာပိုင်များ၊ ပြည်သူ့အာဏာပိုင် သို့မဟုတ် တရားသူကြီးများအား ရာထူးမှဖယ်ရှားနိုင်မည့် တရားဥပဒေအရ အမှုရင်ဆိုင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်။

ဒီကရီအမိန့်ညွှန်ကြားချက်အရ ဥပဒေပြုခြင်း (Legislating by decree)

ဥပဒေပြုလွှတ်တော် မှ လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးသည့်အာဏာ သို့မဟုတ် မူလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အာဏာများအဖြစ် ဖော်ပြထားသော နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ဥပဒေပြုရန်အာဏာ။ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ခွဲဝေချပေးသည့်အာဏာတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်သည် လွှဲပြောင်းခွဲဝေပေးထားသည့် ယင်းအာဏာအား အချိန်မရွေး ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်သည်။

တစ်စိတ်တစ်ဒေသ တာဝန်မှပြန်လည်ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့် (Mixed recall)

ဤစနစ်အရ ရာထူးမှ ဖယ်ရှားရန်အတွက် စတင်ဆောင်ရွက်မှု သို့မဟုတ် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲတွင် ပါဝင်ဆုံးဖြတ်ခြင်း စသည့် အဆင့်နှစ်ဆင့်ရှိသည့်အနက်မှ အဆင့်တစ်ခုတွင်သာ ပြည်သူလူထု ပါဝင်နိုင်ခြင်း။

အရောစနစ် (Mixed system)

သမ္မတစနစ် နှင့် လွှတ်တော်စနစ် တို့၏ သဘောတရားများကို နည်းလမ်းတကျ ပေါင်းစည်းထားသော နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ပုံစံချမှတ်မှု။

ပါလီမန်စနစ် (Parliamentary system)

အစိုးရ၏အကြီးအကဲအား ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီး အစိုးရ၏အကြီးအကဲသည် လွှတ်တော်ကိုတာဝန်ခံရသော အစိုးရ၏ အင်စတီကျူးရှင်းဒီဇိုင်းပုံစံ။

နိုင်ငံရေးဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချခြင်း (Political decentralization)

ဒေသန္တရ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများက ကိုယ်စားပြု ပါဝင်ခြင်းဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေး၏ နိုင်ငံရေးနှင့်ဆိုင်သော လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်နိုင်မည့် အတိုင်းအတာ။

<p>သမ္မတစနစ် (Presidential system)</p>	<p>သတ်မှတ်ကာလတစ်ခုအတွက် ပြည်သူ့လူထုကတိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်သည့် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲတို့ တစ်ဦးတည်းဖြစ်နေသော အစိုးရ၏ အင်စတီကျူးရှင်းဒီဇိုင်းပုံစံ။</p>
<p>တာဝန်မှပြန်လည် ရုပ်သိမ်းနိုင်ခွင့် (Recall)</p>	<p>ဥပဒေပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအတွင်း ရှိ ကိုယ်စားလှယ်များအား ယင်းတို့၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်ရမည့် သတ်မှတ်ကာလမပြီးဆုံးမီ ရာထူးမှဖယ်ရှားရန် မဲဆန္ဒရှင်များ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ။ နိုင်ငံသားများ၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုအပေါ် မူတည်၍ အပြည့်အဝရာထူးမှဖယ်ရှားနိုင်ခွင့်နှင့် တစ်စိတ်တစ်ဒေသ သာ ရာထူးမှဖယ်ရှားနိုင်ခွင့်ဟူ၍ ကွဲပြားပါသည်။</p>
<p>အာဏာခွဲဝေခြင်း (Separation of powers)</p>	<p>အစိုးရ၏ မည်သည့်ကဏ္ဍကမှ အခြားကဏ္ဍသို့ အထူးအပ်နှင်းထား သော အာဏာများကို အသုံးပြုခြင်းမရှိစေရန် အစိုးရ၏ ကွဲပြားခြား နားသော ကဏ္ဍအသီးသီးနှင့် အဖွဲ့အစည်းများအကြား အာဏာများ ကို ခွဲဝေသတ်မှတ်ခြင်း။</p>
<p>အရေးပေါ်အခြေအနေ (State of emergency)</p>	<p>အရေးပေါ်ဟု ယူဆရသည့် အခြေအနေများအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်း ရေးအတွက်နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား အဓိကအားဖြင့် အာဏာ နှင့် တာဝန်အထူးအပ်နှင်းထားသည့် ယာယီကာလအပိုင်းအခြား။</p>
<p>ဒေါင်လိုက်စနစ်အရ အာဏာခွဲဝေပေးခြင်း (Vertical separation of authority)</p>	<p>အာဏာလွှဲပြောင်းခွဲဝေခြင်း ပုံစံအမျိုးမျိုးကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် အစိုးရ ၏ အဆင့်အသီးသီးအကြား အာဏာများကို သတ်မှတ်ချပေးသော ဆောင်ရွက်ချက်။</p>
<p>ဗီတိုအာဏာ (Veto)</p>	<p>ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရေးနှင့် တရားဥပဒေကို အတည်ပြုရေးအား တားဆီး၊ ဟန့်တား၊ ရွှေ့ဆိုင်းနိုင်သော အာဏာပိုင်တစ်ဦး သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်၏အာဏာ။</p>
<p>ဗီတိုအာဏာကို ကျင့်သုံးနိုင်သူများ (Veto players)</p>	<p>ဥပဒေပြုရေး လုပ်ငန်းစဉ်စသည်တို့အပေါ် ပယ်ချခွင့်အာဏာရှိသော ဥပဒေပြုအထက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် သမ္မတများ စသည့် နိုင်ငံရေး အာဏာရှိသူများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ။</p>

စာရေးသူအကြောင်း

Markus Böckenförde သည် စီးပွားရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ဖယ်ဒရယ်ဝန်ကြီးဌာန၏ မူဝါဒချမှတ်လုပ်ဆောင်သောဝန်ထမ်းများအတွက် အကြံပေးအဖွဲ့အစည်း၏ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးဖြစ်သည့်အပြင် ဂျာမန်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအဖွဲ့အစည်း၏ အကြီးတန်းသုတေသနပညာရှင်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၀၉ မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိ စတော့ခ်ဟုမ်းရှိ International IDEA ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးစီမံကိန်း၏ စီမံကိန်းအရာရှိဖြစ်ပြီး စီမံကိန်းမန်နေဂျာ အဖြစ်လည်း အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိဆောင်ရွက်ပါသည်။ IDEA အဖွဲ့အစည်းသို့ဝင်ရောက်ခြင်း မပြုမီ အာဖရိက စီမံကိန်း၏ခေါင်းဆောင်နှင့် ဟိန်ဒယ်လ်ဘာ့ဂ်ရှိ နိုင်ငံတော်ဥပဒေနှင့် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေတို့အား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရေး မက်စ်ပလန်ခ် (Max Planck) အဖွဲ့အစည်း(MPIL) ၏ အကြီးတန်းသုတေသနပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်ခဲ့သည် (၂၀၀၁-၂၀၀၈)။ ၂၀၀၆-၂၀၀၇ ခုနှစ် တွင် ဆူဒန်နိုင်ငံရှိ ဆန်းစစ်ရေးနှင့် အကဲဖြတ်ရေးကော်မရှင် (ACE) ၏ ဂျာမန်နိုင်ငံခြားရေးဌာန၌ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်အဖြစ် ရွှေ့ပြောင်းထမ်းဆောင်ခဲ့သည်။ ဆူဒန်၏ ပြီးပြည့်စုံသော ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီမှုအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ပေးရေးကိုပံ့ပိုးရန်နှင့် ကြီးကြပ်ရန် ACE ကို လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားပါသည်။ ၁၉၉၅ မှ ၁၉၉၇ ခုနှစ်အထိ ယင်းသည် ဗင်းနစ်စ်ကော်မရှင်၏ ဂျာမန်ကိုယ်စား လှယ်ဖြစ်သူ တရားရေးပါမောက္ခ ဟဲလ်မတ်ထ် စတိုင်ဘာဂျာ၏ လက်ထောက်သုတေသနမှူးအဖြစ် (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများအပေါ် ဥရောပကောင်စီ၏ အကြံပေးအဖွဲ့) ဆောင်ရွက်ပါသည်။

ဒေါက်တာ Böckenförde သည် ဟိန်ဒယ်ဘတ်ဂ် တက္ကသိုလ်မှ ဥပဒေဘွဲ့နှင့် ပါမောက္ခဘွဲ့ အပြင် မင်နီဆိုတာ တက္ကသိုလ်မှ ဥပဒေဆိုင်ရာမဟာဘွဲ့ကိုရရှိပြီး ယင်းသည် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံဘာသာရပ်၏ ဘွဲ့နှင့်ညီမျှပါသည် (ဖရီး ဘာ့ဂ် တက္ကသိုလ်)။ ယင်းသည် ဆူဒန်နှင့် ဆိုမာလီယာတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်ပါဝင်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာလွှတ်တော်များနှင့် တွဲဖက်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့်အပြင် အာဖရိကနက္ခတ်နှင့် နီပေါတို့တွင်လည်း ပါဝင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။

ယင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းဥပဒေနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး စသည့်နယ်ပယ်များ၌ စာအုပ်စာတမ်း ထုတ်ဝေမှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး မက်စ်ပလန်ခ်စီမံကိန်းများအတွက် လေ့ကျင့်သင်ကြားရေး ပစ္စည်းများအဖြစ် အသုံးပြုသည့် မက်စ်ပလန်ခ်၏ လက်စွဲစာအုပ်များတွင် တွဲဖက်ရေးသားခဲ့ပါသည်။ ကုလသမဂ္ဂ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအစီအစဉ် (UNDP)၊ နည်းပညာဆိုင်ရာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအတွက် ဂျာမန်အဖွဲ့အစည်း၊ ဂျာမန်နိုင်ငံခြား ရေးဌာန၊ ကွန်နက်ရှင်အာဒင်နေဘူ ဖောင်ဒေးရှင်းနှင့် ဖရက်ဒရစ် အဲလဘတ်ဖောင်ဒေးရှင်းစသည်တို့၏ အတိုင်ပင်ခံအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပါသည်။

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေးနိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA) သည် အစိုးရအများ ပါဝင်သောအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာတစ်ဝန်း ဒီမိုကရေစီ ရေရှည်တည်တံ့နိုင်ရေးပံ့ပိုးမှုပေးပါသည်။ International IDEA ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်မှာ နှိုင်းယှဉ် လေ့လာလျက် အသိပညာ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အကူအညီ ပေးခြင်း၊ မူဝါဒများနှင့် နိုင်ငံရေးအပေါ် သြဇာသက်ရောက်ခြင်းတို့ဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်မည့် ဒီမိုကရေစီအပြောင်းအလဲကို ပံ့ပိုးမှုပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။

International IDEA သည် မည်သည့် လုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်ပါသနည်း။

ရွေးကောက်ပွဲများဆိုင်ရာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံရေး ပါတီများဆိုင်ရာ၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ကျား-မ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ၊ အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေး ပိုင်း စွမ်းဆောင်နိုင်စေခြင်းဆိုင်ရာနှင့် ဒီမိုကရေစီ ကိုယ်တိုင်အကဲဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ နယ်ပယ် များတွင် လုပ်ငန်းများကို သုံးပိုင်းခွဲခြားလျက် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။

- ၁။ ကမ္ဘာတစ်ဝန်း မတူကွဲပြားသော ပကတိအခြေအနေအသီးသီးမှ ဒီမိုကရေစီတည်ထောင် သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များဆိုင်ရာ လက်တွေ့အတွေ့အကြုံမှရရှိသည့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ထားသော အသိပညာဗဟုသုတများ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း
- ၂။ ဒီမိုကရေစီ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းနှင့် ဖိတ်ကြားလာပါက နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ထိတွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း
- ၃။ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသည့် အသိပညာဗဟုသုတ အရင်းအမြစ်များကို ဖြည့်ဆည်း ပေးခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်ရေး မူဝါဒများအပေါ် သြဇာသက်ရောက်ခြင်း

International IDEA သည် မည်သည့်နေရာဒေသများတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသနည်း။

International IDEA သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။ စတော့ ဟုမ်းမြို့တွင် ရုံးစိုက်ပြီး အာဖရိက၊ အာရှ-ပစိဖိတ်၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် ကယ်ရစ်ဘီယန် ဒေသများတွင်ရုံးများ ဖွင့်လှစ်ထားရှိပါသည်။ International IDEA သည် ကုလသမဂ္ဂတွင် အမြဲတမ်း လေ့လာသူဖြစ်ပါသည်။

ဝက်ဘ်ဆိုက် - <<http://www.idea.int>>

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတစ်ခု၏ အဓိကကျသည့် လုပ်ငန်းတာဝန်များအနက်မှ တစ်ရပ်မှာ အစိုးရ တစ်ရပ်လည်ပတ်နိုင်ရန်အတွက် မူဘောင်တစ်ခုချမှတ်ပေးပါသည်။ ဤ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ် - နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ဒီဇိုင်းပုံစံသတ်မှတ်မှုတွင် အစိုးရစနစ်များကို လေ့လာထားပြီး အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အပ်နှင်းထားသော အာဏာများ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် အတိုင်းအတာကို နှိုင်းယှဉ်ဥပမာများဖြင့် တင်ပြထားပါသည်။ ယခုစာအုပ်သည် International IDEA က ထုတ်ဝေထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်တွင် အခန်း ၄ အနေဖြင့်ပါဝင်သည်။

လမ်းညွှန်စာအုပ်တစ်အုပ်လုံးကို အီလက်ထရွန်းနစ်စာအုပ်အသွင် PDF ပိုင်အနေဖြင့် <https://www.idea.int/publications/catalogue/practical-guide-constitution-building?lang=my> တွင် ရရှိနိုင်ပြီး ယင်းတွင် မိတ်ဆက်နိဒါန်း (အခန်း ၁)၊ အခြေခံမူများနှင့် အပြန်အလှန်ချိတ်ဆက်နေသော အကြောင်းအရာများ (အခန်း ၂)၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းတည်ဆောက်ခြင်း (အခန်း ၃)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းတွင် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးတို့၏ ဒီဇိုင်းပုံစံ (အခန်း ၅ နှင့် ၆) နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချထားသော အစိုးရပုံစံများ (အခန်း ၇) တို့ပါဝင်သည်။

International IDEA

စတုန်းစံဘောက်
 SE- ၁၀၃၃၄၊ စတော့ဟုမ်းမြို့၊
 ဆွီဒင်နိုင်ငံ
 ဖုန်းနံပါတ် - +၄၆၈ ၆၉၈၃၇၀၀
 အီးမေးလ် - info@idea.int
 ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

International IDEA Myanmar

မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး
 ၆၈(ဘီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊
 ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။
 ဖုန်းနံပါတ် - +၉၅ ၉ ၂၆၃ ၁၂၈၁၀၄
 အီးမေးလ် - info-myanmar@idea.int
 my.constitution@idea.int
 ဝဘ်ဆိုဒ် - www.idea.int

ISBN: 978-91-7671-347-1 (Print)
 ISBN: 978-91-7671-348-8 (PDF)